

אליעזר שטיינמאן

סחור סחור

רומן

ספר ראשון

סוף החלק השני

זיק י"ח.

„אָכְנִס!“

מלך זו, שיצאה מפי שליט באותו יום בשעת פטירתו מעם חנקין ברחוב אדזה בלבה של הנערה כל הימים שלאחריו.

„אכנס“, „אכנס“ — היתה מעלה על מוזה ומזכירה בפיה מרגע לרגע, בכל פעם שהיתה תוקפתה תשוקת גוף ונפש לחזות את פניו. הוא הבטיח — ויעמוד בדבריו. בדבר זה לא היתה מפקפקת אפילו רגע. אלא שעליה להתגבר, להונגבר, לחגור את כל כחותיה, את כל גאותה, ולהכות עד שיקיים את הבטחתו והוא יסור תחלה, שאם לא כך והיא תסור ראשונה לחדרו, תתבוה בעיניו.

כך שדלה חנקין את נפשה והאמינה. האמינה בדבריו. הוא יקיים את הבטחתו. הן הוא חבק אותה באותו בוקר של המאורע, כחבק איש את אהובתו. הן שפתיו רעדו בשעה שנגעו במצחה באקראי. חנקין נודעזעה מתוך ההרוריה בנגיעה זו. „באקראי“ — בעונג השהתה את לבה על מלך זו. „באקראי“ — הן כך היה סדר הדברים: היא כפפה את ראשה, שלא בכונה, והשפתים נגעו מאליהן במצח, והמצח נגע נואליו בשפתים, והללו רעדו. אדם שכמותו לא ירמה. הוא יסור לתוך חדרה באחד הימים, יסור וימצאנה יחידה, ויתנצל לפניה. יכרע לרגליה על ברכיו ויתחנן על נפשו. תסלח נא, תסלח נא לו על שצערה כל אותם הימים, על שהעמיד פנים קשים וזרים, על שהוקיר את רגליו מחדרה כל אותם הימים שלאחרי „המאורע“. ולמה התנהג כך? לפי — לפי — הן את מבינה לרוחי, יונתי הפתיה. לפי שבקשתי לעשות חשבון נפשי, חשבונם של המעשים והמאורעות. לפי — לפי — כלום לא היו הדברים מחוורים לך מאליהם, פתיה שכמותך? — לפי, שחושד אני לכתחלה בהרגשות, חושד אני בהרגשות בשעת תסיסתן, שבשעה זו יש בהן הרבה מן הקצף, והן אהבתנו מחצבתה הן המצולות... והן אני שואף אל הרגש המתמיד, הקבוע, המזוקק, בלא פתת כל שהוא... כי דרכו של הרגש הן דרכי המעמקים, דרכי העלטה והבדידות... ולפיכך הייתי מתרחק, אהובתי, הייתי כואב ומתרחק, שואף ובורח, כוסף ומסתתר ומתיחד עם זעקת אהבתי... אולם הפעם... הפעם... שבתי אליך... שבתי מזוקק בכור המצוקות... אולם הפעם... הפעם... הנני...!

הוא כורע לרגליה על ברכיו. היא מרימה אותו ומכניסתו אל בין זרועותיה, אל בין זרועותיה הפתוחות...

אכנס! אכנס! —

והיא חתכה. היום או מחר יסור אליה. חתכה לו כל שעות הבוקר, שעות בין דשמשות, בערבים ובזון שנתה בלילות בחלום וחזון. בלילות היתה מתעוררת משנתה ברעידת אכזבים מפגי קול פסיעות שעלה באזניה. היתה מיחלת אליו מעל ארן חלון חדרה, בעד חרכי בית הספר, בקרן זווית של רחוב ובתוך מרכוגית הטרם.

בכל פעם שפעמון בית-הספר היה משמיע קול, היתה בת קול עולה מתוך לבה ומרעידה את עצמותיה. אף על פי שברור היה לה, אשר לא יסור לבית הספר. ואולי יסור! — נצנץ פתאום הרהור משונה במוחה — אולי יבוא לבקש ממר רייכל שיעורים בשביל נתן. וכשהיתה מתהלכת ברחובות, היתה מחזירה מרגע לרגע את ראשה לכל הצדדים. היו פניה מופנים לצפון, בא לקראתה מצד דרום, נשאה את עיניה למזרח, עלה לנגדה מן המערב.

ועתים היתה מזודרות לקום משנתה בשעה מוקדמת של בוקר, מתלבשת בבהלה, מורחה פרוסת לחם בדבש, סועדת את לבה ורצה לבית הספר. מתיראת היתה לשבת בחדרה, שלא יסור עם השכמה, בשעה שפייגין מצויה עדיין בחדר. אחר כך היתה עומדת שעה מרובה על יד החלון של בית הספר, המופנה לרחוב, עומדת ברטט ומסתכלת בעוברים ובשבים שלמטה, עד שהתחילה מתרחקת מן החלון בבהלה פתאום, פתחה ספר „האגדה“ והתחילה לשנן לעצמה מאמרי התלמוד בקול רם. וכשהתכנסו התינוקות, הפלטה לה אחד מהם והיתה מטפלת בו כאם בתינוק שלה, היתה שוקדת עליו ומהבקתי, עד שהתיגעעה ופרשה לה לקרן זווית עם ספר בידה... כך היתה שקועה כל הימים בטפול, בלמוד ובתוחלת... זו היתה תפלה לאלהים על ידי הלמוד והטפול בתינוקות, תפלה לאלהים, שיסור ויפקוד את נוח החכם, הגאה והיפה. היתה מתפללת והיתה בטוחה משום איוו סבה, שאמנם יסור לתוך חדרה, ורק לא היום. מחר או ביום שלאחר זה, ורק לא היום.

אולם בבוקר של אותו יום, מיד אחרי שנוערה משנתה ופקחה את עיניה והציצה בחלון, שטפה פתאום חדרה את לבה. היא לחשה לעצמה:

— היום! היום! — אין ספק: היום! —

אמנם לא יכלה להסביר לעצמה את הבטחה הזאת, ששטפתה כגל, אולם הבטחה לא זזה מתוך לבה. פייגין השכימה היום לקום וכבר עזבה את החדר. חנקין קמה ממטתה בשיר, התלבשה בשיר, פנתה את החדר, החביאה את חביינת הדבש יפה יפה תחת המטה, לבשה את שמלת השבת, טפלה בתסרוקת השערות יותר מכפי שהיתה רגילה. הלא הן נאות — שערותי הן נאות, כך אמר לה בפירוש פעם אחת. היא התליטה לעשות היום את שערותיה עשייה חדשה לגמרי. לכבודו, ישבה וסלסלה את קווצותיה מסביב לראשה כזר, פורתן, חזרה ועשתן וחזרה ופזרתן. הן צנחו על כתפותיה, השתלשלו וירדו כמעט על ברכיה. תהיינה פזרות, תהיינה גלים גלים, תתפלנה כשפיפונים. קמה ותהי מתהלכת בחדר. תתהלך נא איילך ואילך עד שיבוא. מתהלכת היא לקראתו וראשה סחרחר והיא צונחת אל תוך זרועותיו מתעלפת. הנג

הוא סר ופניה הזעומים תמיד מעולפים בתוך השערות, והוא אינו מרגיש בלובן הפנים, בכעירם, בהבעה הנלעגה שלהם ובמרה השחורה הנשקפת תמיד מתוך עיניה. היא מתהלכת, מתהלכת, ראשה סחרחר, כל הדברים טובבים ומתלבטים לעיניה מעורבבים ובהולים, וקול פסיעותיו אינו נשמע.

חנקין צנחה על המטה, פשטה את שמלתה, כך תשכב במטה תחת השמיכה, כששערותיה פזורות. היא חולה. דלקת... מחלת הטיפוס... אינפלוואנציה קלה... אולם הוא יחוס עליה ולא יעזבנה יחידה ולא ימנע ממטתה! — כל גופה נודעזע והיא התכנסה יפה יפה בשמיכה.

בשעה זו דפקו בדלת.

כרגע ירדה מעל המטה, לבשה שמלת השבת, התחילה

מבולבלת, עלתה על המטה, התברבלה בשמיכה וצווחה בקול רם.

— יבוא! יבוא!

הדלת נפתחה בלאט ובוהירות. על האסקופה עמדה המשרתת ובידה מכתב.

— אה? מה? — שאלה חנקין מבולבלת ולא הרגישה כלל במכתב שביד

המשרתת.

— מכתב, גברתי! — השיבה המשרתת.

חנקין הראתה מתוך יאוש על הכסא הסמוך למטה. המשרתת הניחה את המכתב על השמיכה ויצאה. חנקין הציצה מרחוק במעטפה והכירה בכתב ידו של קפלן. ואף אמנם קרעה את המעטפה, אולם את המכתב לא הוציאה ממנה. היא לא תפצה להוציא את המכתב משם. כשם שלא היתה תפצה להכניס בשעה זו איש לתוך החדר הזה, שהיותו של שליט מלאה את כל חלליו. הרימה את השמיכה וכסתה בה את עיניה, כמבקשת להגין על עצמה מפני המכתב. המכתב צנח על הרצפה. חנקין הסיחה מיד את לבה ממנו. הוא איננו יוד — לחשה לעצמה והבטחה שבלבה גדלה והלכה. היא פשטה את שמלתה, התכסתה בשמיכה ולחשה שלש פעמים בקול: עכשיו יכנס, יכנס, יכנס! — בפעם השלישית לא השמיעה את המלה מפורשת, ולפיכך לא הביאה

אותה בחשבון והשמיעה בפעם הרביעית. לא יעברו רגעים מרובים והוא יסור. היא תהיה שוכבת במטתה והוא יודעזע מדאגה, יניח את ידו על מצחה. המצח חם. עד שיבוא תהיה מתלבטת במטתה, תכנה, תכנה, תוריד דמעות, עד שיעלה חום. תצחק בקול רם, בצחוק היסטרי, עד לכאב הרקות, עד לכאב החזה — וחומה יעלה. היד על המצח. כמה מעלות החום? — ודאי שלשים ושמונה. — היא ירדה מעל המטה, פסעה ברגליה היחפות על הקרקע, העמידה את כפות רגליה על השיש הצונן של תנור החורף. קצת כבר נצטננה. הפשילה את וילון החלון, התחילה רצה ערומה ויחפה בתוך החדר. אחר כך חשה צמרמורת בגוף וסחרחורת בראש. אחר כך חשה שמעיניה מטפטפות דמעות. אחר כך צחקה בקול רם וברכה אותו, כשסוככה על ראשה בידיה, כאשה חסודה בשעת הדלקת הנרות. אחר כך התחננה לפניו וגערה בו והתחטאה לפניו ואימה עליי באצבעה. אחר כך צנחה וגעה על המטה ונתנמנמה שעה קלה והרגישה בשעת התרדמה כעין גוף חבוק בין זרועותיה ופתאום נעורה, כשגופה פולט זעה קרז

הוא אינו עוד! לחשה לעצמה, כשפקה את עיניה, הורה ונתמנמה והשיד פתאום, כאלו צפור החרה בה אה חרטומה, נעירה והקשיבה דפיקה בדלת, הוא! הוא! —

חנקין קפצה מעל המטה, הרימה את הוילון, רצה איך ואיך בתוך החדר באימה ותקוה, שכבה במטה, התכסהה בשמיכה וקראה פעמים:

— יבוא! יבוא!

הדפיקה נשתה.

— יבוא! סוד נא ... כמעט שהתפרץ מפיה השם עם כל אותיותיו,

„זה הוא, הוא“ —

הדלת נפתחה.

— אני נתן, אני ולא אחר! — נשמע קול זר ואכזרי.

— הוי, לא, לא! — צעקה חנקין בקול היסטירי והליטה את פניה בשמיכה

זנפנפה בידיה באיור כלפי הנכנס, כרוצה לגרש אותו.

חנקין הקשיבה קול פסיעות המתרחק, אחר כך נסגרה הדלת. היא גלתה את פניה, זרקה מעליה את השמיכה, ירדה על הרצפה, ישבה וספקה את כפיה מתוך גניחות עמוקות ודקירות הכופות בהזה:

— וי, וי! — הוי, הוי! — ההפרצו מרגע לרגע קריאות נואשות מפיה.

אחר כך הקיפה אותה עלטה, צללים הדופים השתגשו וצבאו עליה. צל

אחד היה מרקד כנגדה, מקפץ ושולח לה לשון, ופתאום הנהיר קצה הצל. פסי

אור התחילו מרקדים כלפי עיניה המבולבלות, כאלו אש מעל האח היתה

שולחת לשונותיה על פני החדר. הבטחה, שהיתה קבועה עד הרגע הזה בלבה,

נצקרה פתאום וצנחה לתוך ההום עמוקה. ודוקא אחר כך חשה, שהוקל קצת

לכאבה, כאלו עקרו אחת מהשנים המרובה הכואבות. במקום הבטחה באה

ודאיות אחרת ואכזרית. „הוא לא יסור, לא היום ולא מחר ולא באחד מן

הימים הבאים.“ הוא לא יסור מפני הטון הסרקסטי, שבו נאמר דבריה

האחרונים אליו: „אם אני אינני בבית, הרי איש אחר בבית“ — זה היה התול

גט. היה בו רמז כלפי חשד שבלב, שאין לו שום יסוד, שום יסוד. אותי הוא

מבטל, אולם לה הוא בו, בו. ניכר שהוא בו לה ואני הטלתי עליו רבב. וחנץ

מזה הן לא הבטיח לי יסור. רק קודם, קודם לזה, השמיע את הבטחתו. כך

הוכיחה לעצמה חנקין, ובמדה שהודאיות השניה והאכזרית נקבעה בלבה, הוקל

לה. הן היא חטאה לו ולפיכך — לפיכך ע י ה להתנצל לפניו. עליי לבקש את

סליחתו ולהביא לו קרבן אשם. היא תלך אליו מיד, מיד תסור לחדרו ותגלה

לו את האמת כמו שהיא. למה לה הערמומיות? — כל טכסיסי המלחמה הללו לא

לפי כחה הם ולא לפי שכלה. היא אינה מבינה את הדרכים הנפתלים הללו

היא לא נולדה להיות גבורה. היא אשה פשוטה. לא חכמה ולא בעלת טכסיסי.

הנה היא יורדת מעל מטהה, עושה את שערותיה עשיה רגילה, לובשת את

שמלת השבת שלה והולכת אליו לגלות לו את האמת כמו שהיא. היא רצה.

היא מדלגת על פני רחובוה. היא תכנס אליו לחדרו מתוך אמתלא. באה

לשאול למעונו של נתן. לפני שעה קלה דפק בדלתה, אולם היא לא יכלה

לקבל את פניו, לפי שהיתה עסוקה... בקריאתו של מכתב השוב אחד היתה עסוקה, ועכשיו באה להפש אותו. ודאי דבר נחוץ לו אליה. היא מצטערת מאד על שלא הפסיקה בקריאתה, ואולם כך טבעה, קפריזית היא, פעמים נכנס בה רוח שגעון. פעמים נטרפת עליה דעתה... פעמים... פעם אחת היה מעשה... לא, היא לא התן סדר לדבריה. היא תדפוק בדלת, תדפוק דפיקה יפה ועזה ובטוחה, ואחר כך, ואחר כך, את אשר תשים אהבתה בפיה, את אשר ישימו בפיה כעסה, יאושה, חכמה הנסתרת, את אשר ישים בפיה צחוקו ההונן או מבטו הזועם — אותו הדבר.

פרק יט.

חנקין הקישה על דלת הדרו של שליט פעמים: אחת דפיקה חזקה ועזה והשניה קלושה וצנועה.

— יבוא! — נשמע קולו של שליט אחרי שחנקין כבר פתחה את הדלת והכניסה את ראשה לתוך החדר. הקול צלצל באזניה זר ואכזרי, כזה של אדם, שאינו מחכה בשעה זו לשום איש. „עלי להתחמק” — נצנץ הרהור במוחה, ואולם רגליה הובילוה עד השלחן, שישב אצלו שליט כבוש ראש.

— פסח! — קראה חנקין פתאום קריאה סנטימנטלית של אשת נעורים המדברת עם בחירה בעד שבכה של ברזל. קולה רעד ומבטה המתחנן היה נעוץ בפניו.

— מה שרומך? — שאר שליט בבת צחוק, כדי להבליע את הקריאה האוילית הזאת, ועשה את עצמו כאלו לא הרגיש כלל באותו הרטט שבקולה ובאותם התחנונים שבמבטה.

— כשאתם שואר בשרומי של חברו כלום דרכו לגחך לו בפניו? השיבה חנקין ברוגז.

מי גחך? — שאר שליט בתמיהה של תרעומת כבושה. היא נעצה בפניו מבט תמה, קובל ומתחנן, כאומרת: המעט שלגלגת, הנה עוד מתמם אתה — ואם לא לגלגת, אדרבא, הגד נא כזאת בפירוש ותחיה את נפשי.

שליט חשק.

— אלא מה? שאלה חנקין אחרי הפסקה ממושכה של צפיה — לא? —

לא גחכת? — לא חייכת? —

— אולי... השיב בלא חשק.

— אולי?

— אולי... בכל אופן לא גחכתי.

— הוא אומר „אולי” ו„בכל אופן” — נמצא שכל הענין הזה אינו ברור גם לו.

— איזה ענין? —

— אם הוא גחך או חייך... —

— אה, מרת חנקין... כל הענין הזה הוא... —

— גיחוך כשהוא לעצמו? ..

— כן.

— ואינו מעציב כלל? — שאלה הנקין אחרי שתיקה קלה והציצו לתוך עיניו מתוך צפיה של תחנוניב.
הוא שתק.

— מה? — מה? — שאלה הנקין אחרי צפיה ממושכה.

— מה? — שאלו שליט שעשה את עצמו תם, כאלו דעתו רבר הוסתה מענין השיחה כולה.

— אני שאלתי! — אמרה הנקין והדקה את שפתיה כאדם שהרבה הוכחות בפיו, אלא שמסתפק לפי שעה במיעוט ותובע תשובה על המיעוט הזה.
— מה שאלת? —

— הלא שמעת.

— לא שמעתי כלום.

— לא שמעת כלום ו... לא עשית כלום... ולא גחכת לי בפני... אני...
אני מעליפה עליך... — אמרה הנקין בבכי כבוס בקולת.

— אח, מרת הנקין — השיב שליט מתנצל ומאשים — איני מבין. הנה שאלת, איני מבין... מה שאלת? מה פירושו של זה? — ולמה פניך נראים כנעלבים, כאלו מי שהוא טטא מות כנגדך. איני מבין. הנה אני מודיע לך בפירוש, שלא גחכתי... אני פשוט הצצתי בפניך... וכשמציצים בפניו של האדם, כשאדם מציץ בפניו של חברו, אפילו כשהחבר הזה זר הוא לו מתמול שלשום, אפילו כשלא ראה את הפנים האלה מתמול שלשום — מכל מקום... ולא כל שכן... כשהחבר הזה אינו זר לו כל כך...
— אינו זר... כל כך... — הפסיקה הנקין את דבריו מתוך העוית פנים של תוכחה — כך...
אולם שליט נמשך אחרי שטף דבריו:

— ולא כל שכן... כשהחבר הזה אינו זר... כשמציצים בפניו של אדם שאינו זר לך... שאין אתה מכיר בו רק מתמול שלשום...

— כי אם משבוע שבועים... — חזרה הנקין והפסיקה אותו בהתול מר, — אח... למה? ... אני איני מודד את מדת החום של הידידות או הריעות במדת הימים, השבועות או השנים — השיב שליט ופרצופו של דרבקין נצנץ לפניו — אני... פעמים האדם קונה לו רע או ידיד ברגעים... פעמים... אולם אני מדבר בדרך כלל... כשהאדם מציץ בפניו של חברו החביב עליו פחות או יותר... כשהאדם רואה לפניו פרצוף... פרצוף של אדם הנברא בצלם אלהים ובצלמו, ואפילו אם אינו לא רע ולא ידיד, אלא סתם בן אדם...
דיוקן של אדם... אם רק דיוקן זה אינו דוחה את הלב לגמרי, אפילו דיוקן, שאינו משמיע ללבך כלום, אם רק זוהמא אין בו. זוהמא זו, שאנו מוצאים בפרצופים של בני אדם, המביאים אותנו לידי חשד, שפנים אלו הם מורש אחר לגמרי... מסיטרא אחר... שלא אלהים ברא אותם... שעל פי משחק המקרה בעולם העצמים והאטומים נצטרפו כמה וכמה תומרים אחרים.

דהיינו, של שרצים, קופים וחיות רעות וקבלו על פי משחק המקרה צורה של אדם... אולם פרצוף פנים רגיל, סתם, יש שאנו מציצים בו הצצה קלה ושפע גדול של אור עולה לקראתנו מתוכו – כי הנה פרצוף זה היה שייך לפני תקופה של כמה וכמה שנים לנוף קטן של תינוק בעל רגלים תפוחות ועקמות, למשל, שהיה מוחא כפיו הקטנות, כשהיו מראים לו סוס של עץ או בובה ואולי בן אדם זה, אפילו עכשיו, הנהו במעמקיו טהור כתינוק – ואחרי תקופה של כמה וכמה שנים יהיו אלו פנים של זקן חולה, המתנהל לאט, עם משענתו וגופו כפוף, או פנים של גוסס או שכיב מרע... והן הפנים האלה, כשהם נתונים לנפשם בחדרי הדרים, יש שהם מזהירים מתוך דמעות... והעיקר: זוג עינים קבועות בתוך הפרצוף הזה והן מציצות לקראתך תמיד, כשאתה מציץ בהן, ועל פי רוב הן משיבות לך הבה ותודה תחת חבתך – וכיצד יהא האדם מציץ בפרצוף פניו של חברו ולא יהא מחייך לנגדו? –

— פסה, מה נאווה ניב שפתיך! – קראה חנקין, תפסה אותו בידו ולחצה את ידו שעה מרובה – הלא חכם אתה... כשאתה מדבר... כשאתה... הוי, הוי, למה עלבת אותי? – תפסה פתאום את עצמה והתחילה להכות באגרופיה על ראשה – למה אני נותנת לבוות את כבודי? – קראה מתוך בכי בקולה – מה אני לך? סתם בן אדם, בעל פרצוף, שזוג עינים קבוע בתוכו?... למה אתה נותן את כבודי לשמצה? – קראה ודמעות נצנצו בתוך עיניה.

— כלום דברתי כדברים אלה? – שאל שליט בתמהון.
— אכן צדקת, אני מבינה, לא אלו היו דבריך. לא סתם בן אדם אני לך, כי אם אדם חביב פחות או יותר... הלא כך היו דבריך... אני מבינה... וכי לא כך, מר שליט?... – קראה מתוך תרעומת ותחנונים.

— מרת חנקין... – השיב שליט מתוך רוגזה קלה – למה? –
— מה? – מה? – הגד נא... דבר... – התחננה חנקין ופשטה את צוואר הברבור שלה להיות נכונה לשתות את דבריו, – הלא אני מבינה... הלא אני... – הנה את אומרת, שאת מבינה, ואני איני מבין – השיב שליט.
— מה אינך מבין? – מה הוא הדבר שאינך מבינו? אלא הגד – אלא – התחננה חנקין.

— בכלל... איני מבין כלום...
— מה? – אמור, גלה... דבר, חוס נא והשמיעני.
— כל זה... – אמר שליט ונפנף באצבעו באויר, גדי להשתמש מן השיחה המיגעת הזאת.

— כל זה? – אמרה חנקין והורתה באצבעה כלפי עצמה – כל זה אינו מובן? – מה? –

שליט נענע בראשו במקום תשובה,
— ומעציב? שאלה חנקין.
— מה? – מה מעציב? – שאל שליט בתמיהה,
— כל זה! – השיבה חנקין, כשהאצבע היתה עדיין תלויה כלפי גופה –
הן כל זה מעציב. כך?

... אח

— אגא, השמיעני נא את האמת, גלה נא... חוס נא וגלה לי את האמת, אם לא נלעג הוא, הריהו לכל הפחות מעציב, או שניהם כאחד... גלה נא... למה אתה אכזר כל כך? השמיעני נא... — מה? — איני מבין... מה מעציב? — איני מבין — השיב שליט ברוגזה על טרדנותה.

— אינך מבין? — באמת אינך מבין? — באמת? — או אתה משטה בי, בפתייה, בעלמה הפתייה, הרודפת אחרי רוח? אגא גלה נא — פניה של חנקין התעותו מתוך מצוקות — גלה נא ואלך מפניך... לגמרי... לעולם לא תוסף עוד לראות את פני... השמיעני נא רק מלה אחת ואצא מאת פניך... ואמלט מעליך את עצמי — את המשא הכבד, הסבר נא לי את מעמדי כאן, תחת הקורה הזאת במחיצתך. אמור נא, שפתייה אני, שעזות היא מלפני לרדוף אחרי הגאווה בבני אדם, שעזות היא מלפני להמריא אחרי הנשר, כי הן רפת אונים ונכת רוח אני וכחי מה — גלה נא לי ואמלט לתוך אחד היערות או לאחת הפחתים ואשכון עם חית השדה. הסבר נא לי את ענותי, את ההבל שבהי, את הסכלות שבמשאת נפשי, ואסתום את הנוצץ על כל תקותי... אולם הן אתה מחריש, ולפעמים גם מחייך אתה ובת צחוקך נדיבה כל כך וטהורה כל כך. ואני הפתייה נואלתי להאמין, שיגיעו ימים ואתה תתקשר עמי, ואתה תמצא בי מחסה ומשען, ואולי גם אחיזה... ואילו גם רחוקים הימים האלה, רחוקים כמרחק הזקנה משנות הנוער, מכל מקום יש בי גח להחיל אליך כל ימי חי, ובלבד שתתנני ללכת על ירך, ואילו גם תהיה נפשך רחוקה ממני, ובלבד שידך תסמכני... הן כזו היא ארשת צחוקך... ואולי תתקשר עמי קודם לזה, בשעת הבהרים של היינו... ואולי נצא מתחת הקורה הזאת ונעבור ביחד את כל דרך היינו — למה אתה מחשה? — ולמה אתה מחייך אלי באהבה? — הן צחוקך הוא קברי... וממנו הן אתבע את עלבונם של חיי... אגא, הבינני נא... פקח נא את עיני לראות את מהותי, את אפסותי...

ברגע זה תקפתו התשוקה לגלות לילדה כשרה זו את האמת כמו שהיא, להשמיע לה בפירושו, שכל זה אינו כדאי ואינו הגון, לפי, שבעיקר הדבר, הוא, אמנם, נחבבה מאד מאד, כי יקרה לו נשמה כשרה זו... הוא מכבדה מאד, כי היא בת ישראל כשרה... כי היא לו קרובה ורחוקה כאחות... כי הן לא על הכבוד האדם חיי... כל שגותיו הוא רובץ באשפתות... ומהן הוא יונק... כי מאוס על האדם הניצוץ האלהי הטהור והמוזקק הבא אליו בטהרה, ובוחר הוא להיות נובר באשפה ומחפש שם וטורה אחר הניצוץ... ולכן יקרה כל כך הזוהמה על האדם... לא כן את, חנקין החביבה, טהורה את יותר מדי!... כך החליט שליט לדבר לזו, שעמדה כנגדו ופניה התעותו מתוך מצוקות. אולם הוא הגיח את ידו על כתפה ואמר בחבה:

— חנקין, את לי אחות... את בת ישראל כשרה... אני מבין... — אתה מבין? — כן? — דברה חנקין מתוך קול רועד משמחה ודמעות ונצנצ גענייה — אתה אומר, שאתה מבין... הוי, הוי, דבר, אהוב! — דבר נא! —

— היא הפסה אותו בידו ולחצה את היר. — דבר נא! — הן תשוב את נפשי... —
 היא הקריבה אליו את הפנים הבוכים, כחולה המגיש לאחות הרחמניה את
 הפצע החשוף, כדי שתשים עליו את התחבושת, והסירה את מגבעתה.
 ברגע זה הקישו על הדלת. חנקין חבשה מיד את מגבעתה על ראשה,
 עמדה ופניה אל החלון. על האסקופה עמד נתן.

— יש משרה, יש — קרא נתן תיכף לכניסה — בשביל פסח שליט, יש.
 כבר הלכתי לבשר את „הריכה“, מתכון אני למלכה בת אברהם. אצל הסוחר
 וויינשטיין יש משרה בשביל פסח שליט. מלכה בת אברהם לא נתנה לי לסור
 לתוך חדרה. היא ודאי חולה, לפי שבשעה מאוחרת כוו היתה עדיין שוכבת
 במטה. אה, מלכה בת אברהם! — הפס פתאום נחן את עצמו, שלא הרגיש תחלה
 בה — ואני סבור הייתי, שאת חולה, לא פללתי. וכבר החלטתי להודיע לפסח
 שליט על מחלתך ולסדר תהלוכה לביתך לשם ביקור חולים. והנה הקדמתי אותי.
 שלום, מלכה בת אברהם! —

חנקין תקעה לו את כפה, כשפניה טפוחי הדמעות היו עדיין מופניט-
 כלפי החלון.

— מה זה היה לה לגברת מלכה בת אברהם? — שאל נתן בתמימות —
 היא אינה משיבה לי אפילו שלום.

— ומה היא המשרה? — שאל שליט את נתן, כדי להסיח את דעתו
 מחנקין, שגניחותיה החרישיות היו נשמעות, אלו שלטה דממה בחדר.
 — בביתו של הסוחר וויינשטיין — השיב נתן והתרחק מחנקין.

— בביתו או בבית אחר על פי המלצתו? — שאל שליט.
 — זה או זה, ודאי. כן, בביתו, כלומר, על פי המלצתו. ואולי דוקא
 בביתו. אה? ... מעין זה. כן, ודאי, בביתו או על פי המלצתו. כן, ודאי. —
 השיב נתן.

— בעיקר הדבר אין שום נפקא מינה — אמר שליט וצחק בקול רם על
 הודאיות של נתן.

— ודאי, מה שייך? הסוחר וויינשטיין הוא אדם חשוב מאד. זהו סוחר
 ממדרגה הראשונה. ודאי. כן. עיקר שכחתי, ודאי. זו היא משרה. משרה
 טובה. אה, מר שליט. עתיד אתה להתעשר. עשיר מופלג תהיה. אה, אה, הם
 הזמינו אותך לסור לביתם.

— כן? — שאל שליט ואחרי כך שררה שתיקה בחדר. קול מטורף של
 בכי ארישי נשמע לאזניו של שליט.

— ומה חדש? — שאל שליט, כדי להשתיק בדברים את קול הבכיה.

— אין חדש בעולמנו הקטן, חכיבי — השיב נתן.

— ובשאר העולמות? — דבר שליט לשם דבור.

— לאיזו עולמות אתה מתכוין? — שאל נתן.

— בעולמות העליונים, למשל...

— אני איני יוצא ונכנס שם, בשר-ודם פשוט אני.

— ועל שום מה יוצא ונכנס הסופר שניאורסון שם? —

— שניאורסון משורר גדול הוא ואמן בחסד אלהים, יש בו מمدת קונו:
הוא צר צורות.

— ואנו מה? —

— אנו סתם בני אדם.

— כך, כך, נתן — אמר שליט בצחוק של אדם המשמיע דברים של מה בכך, ואולם מימרא זו גרמה לו צער — כך, כך, נתן. בני אדם פעוטים אנחנו. בני אדם סתם. לא משוררים. בני חולין אנחנו. כך, כך, נתן. ובכתב המשוררים, אנשי היצירה ובני העליה, לא יכתב שמנו.

— לא, חביבי, לא, ודאי שלא. וכי מה זו שאלה? — לא, חביבי, אנו מה אנו? — בשר ודם, אנו אוכלים שלש פעמים ביום. בזה אין ספק. אמת, פעמים אין אנו אוכלים רק פת חרבה. אולם משום זה לא נעשינו עדיין לכתוררים. לא, חביבי, ודאי לא. וכי זו שאלה? — שניאורסון — זהו ענין אחר לגמרי, לגמרי אחר. ואפילו שימקין — ואפילו שימקין... משורר הוא, שימקין... משורר גדול. אומרים, שעתיד הוא למלא את מקומו של נירנברג, נירנברג מסר לו את קולמסו. הוא יהיה נירנברג השני. כך, חביבי, ועוד זה, חביבי, אנו נמות. הלא גלוי וידוע כי נמות, כן? — הלא סופנו למות. בזה הכל מודים. ואחרי זה — אחרי סתימת הגולל, חביבי — אחרי זה לא כלום. לא כלום. איש לא יעריך אותנו. ואפילו בלא הספד, חביבי, בלא פ'נ! — וחסל.

הדברים האלה מסכו טפה של מרה בלבו של שליט. הוא קנא, קנא בשימקין. וברגע זה נדמה לו, שהשנאה הקבועה בלבו לשימקין מקורה בקנאה, ולא משום שהוא שונא את השירה המעושה והכוזבה. הוא שנא בשעה זו את נתן על שהשפיל כל כך את כבודו ומתח חוט אחד על שניהם, כאלו אין הוא עולה עליו, על הבחור הזה, ששמו נתן, ועל כל החבריא, כאלו אין הוא עולה עליהם וגבוה מהם כגבוה שמים מעל הארץ. הוא התביש מפני הנקין, שראתה בשפלות כבודו, ובסתר לבו דאג, שמא יקופה על ידי זה ערכו בעיניהם וחפגם על ידי כך גם אהבתה. ובכל זה לא פגעו הדברים האלה ברגע הזה פגיעה קשה ביותר בכבודו. הם רק חטטו לשעה קלה באותו הפצע המשריש והתמידי שבלבו. אך רוח העליזות וההצצה לא עזבה אותו.

— כך, כך, נתן — אמר — בודאי שלא שניאורסון אנו. שניאורסון כהן גדול הוא בהיכל השירה. הוא יוצא ונכנס בתוך העולמות העליונים.
— ודאי, ודאי כך, שניאורסון... אי, אי, שניאורסון. הלא הוא נערץ.
הלא הוא...

— ואשתו? .. שאל שליט

— של שניאורסון? —

— כן, זו האשה הכרסתנית, השחומה... אף היא?...

— משוררת? —

— כן, אף היא יוצאת ונכנסת בתוך העולמות העליונים?...

— אשתו של משורר כגופו הוא לכל דבר.

— וגם שימקין מרחף בעולמות העליונים? — שאל שליט.

— העולמות העליונים מרחפים בקרבו.
 — מה פירושו של זה?
 — בפירוש אמר לסוניה, שהוא נושא בקרבו עולמות, השמעת, מרת
 מלכה בת אגרהם?... אמר נתן והזמין את עצמו לגשת לחנקין. שליט תפסו
 בידו ואמר:
 — ושוא ידוע למר נתן טעמו של חזיון נפלא זה שבעולמנו התחתון,
 כלומר, טעמו של הדבר, סוניה, שהאשה מרת רויטר, שהיא, כידוע, חובבת
 מאד את שירתו של המשורר שימקין, גוזזת את שערותיה?
 — חזיון זה שהאשה רויטר החובבת את שירתו של שימקין, גוזזת את
 שערותיה, באמת כדאי הוא לעמוד עליו! — השיב נתן, שכבר התחיל לדבר
 בסגנונו של שליט.
 — ושימקין זה באמת משורר גדול הוא? הכך הוא, נתן?
 — ודאי — השיב נתן — ודאי, וכי זו שאלה? — הלא שניאורסון נשקו
 במצחו על דבר שיר אחד קטן.
 — מה שמו של השיר הזה?
 — „אל בת הנכר“.
 — באמת?
 — ופינחסוביץ אמר בפירוש, ששיר זה הוא מרגלית, שאינה שכיחה
 אפילו בספרותיהן של אומות העולם.
 — בפירוש אמר?
 — בפירוש.
 — ומנין לך דבר זה?
 — שמעתיו מפיו. היא סת לי את הדבר בפיו ממש ברחוב המלכים על
 יד ביתה של הגברת אייזמן, זו, שכבר הסחתי לך עליה...
 — היפה?...
 — אה, אה, יפה. בטוח אני בכך, שאלו הבטת בפניה הבטה כל שהיא,
 הייתי נאחז ברשת אהבתה ברגע הראשון.
 — הקל לב אני כל כך?
 — הלילה. אפילו לא קל דעת. וכי לא כך מרת חנקין, גברת מלכה בת
 אברהם, ששמה היום מאיזו סבה מחסום לפיה, ושואם איני טועה, היא עצבה קצת?...
 — והגברת וויינשטיין מה טיבה? — השיאו שליט לשאלה חדשה.
 — הגברת וויינשטיין?... אה?... אני ראיתה... כן... בעיני ראיתה...
 בדבר זה אין ספק. אמת, תחלה, בשעה שסרתי לתוך ביתם, לא ראיתה. היא
 כמדומני היתה ישנה. אולם לאחר כך באה לחדר האורחים. ודאי באה. בעיני
 ראיתה. כך, לא כלום... חטמה, אם איני טועה, ארוך קצת מכפי המדה. הפריז
 קצת על המדה...
 — אה, אה... אשה חטמנית... ודאי כל בני ביתה היו חטמניים... ודאי
 זיו לה שמונה אחיות, ששה אחים וכולם היו חטמניים. וגם האב והאם... כולם —
 כל בני הבית... יש בתים כאלה בישראל...
 ...

— ואני — אמר נתן — הכרתי בבחור אחד, שחטמו היה ארוך ביותר, והיה נוהג לומר על חברו, אדם בעל חוטם ארוך, שחטמו של הלה הוא „עובדה“. עובדה הוא, רבותי, היה נוהג הלה לקרוא, עובדה שאין להכחישה... ומה דעתה של הגברת מלכה בת אברהם?...

— ובכן עלי לסור לביתו של וויינשטיין! — אמר שליט.

— ודאי כך, ודאי. אכן לא סוחר אתה, חביבי. לא איש הבקי בהויות העולם. מדברים עליך בעיני עסק ומסחר, ואתה עומד ושואל. הגור, חביבי, חרבך על ירך ורכב ורוץ כאילה, כי תתעשר. שלום לך, עשיר מופלג בישראל. ושלום לך, מלכה בת אברהם. היום חידה את לי. חידה. אולם אני בהול. שלום לכם, רבותי. בהול אני ואני לי פנאי לפתור חידות.

פרק כ.

נתן יצא מן החדר. חנקין נגשה אל שליט. הציצה בפניו שעה מרובה מתוך ענויי נפש, והדמעות עלו בעיניה. היא נצבה על ידו כסימן של שאלה ותמיהה והאשימה אותו: — ברגע כזה... ברגע כזה... אדם עומד ומדבר... דברי ליצנות... והלב, הוי, הלב!...

שליט עמד נבוך ולא ידע מה להשיב. אמנם עשה מה שעשה, כדי להציל את כבודה של חנקין בפני נתן, אולם על פי האמת הן רגע זה לא היה חשוב בעיניו כלל וכלל. הוא רק על כבודה חס, או, מה שקרוב יותר אל האמת, על כבוד אהבתה חס, אולם בצער נפשה לא השתתף. ומפני כך העמיד בה מבט מטומטם.

חנקין קפצה לקראתו כדי פסיעה אהת ונפנפה בידיה, כאדם שכאב שנים מציק לו. — למה הוא מחשה? — ישיב נא. למה הוא הזורגני בשתיקה?
— מרת חנקין הנכבדה, הלא דברתי... הלא הדבר מובן... דברתי מה שדברתי, לפי... הלא הדבר מובן לה...

— אני איני מבינה כלום... אמרה חנקין והנידה את ידיה נדנדוד זה הבא תמיד קודם לספיקת כפים וקוליה היה רוח בכיה — אני איני מבינה כלום... יגיד נא לי בפירושו... יסביר נא לי... הלא זו עריצות... הלא זה הלול קודש... אפשר שלו אין הדבר קדוש כלל וכלל... אולם לי... לי... היא תפפה בידיה על לבה — לי...

הוא השיב בנדיבות בקול של מתנצל:

— חנקין... אני תמה מאד... כלום אין את מבינה מאליך, שכל מה שדברתי לא דברתי אלא כדי... הלא את מבינה...

— אני איני מבינה כלום... מה אני מבינה? ... אני איני מבינה כלום!...

למה דברת מה שדברת?...

נקישה בדלת הפריעה את המשא ומתן. חנקין החזירה את פניה כלפי החלון. על הסף עמד נתן.

— צחקו נא, רבותי, — קרא נתן — עיקר שכחתי. עיקר העיקרים. חבילה של ספרים הנחתי אצלך, מר שליט. חבילת הספרים, שהזמנתי בשבילך בת עירי כחולת העינים. איה החבילה? — דברתי על לבה של בת עירי, שתטריח את עצמה ותסור לכאן לקבל את חבילתה. היא שומעת את דברי, מסתכלת בי בתמהון ומתוך נפש פזורה, ילדה משונה היא בת עירי. תמיד נפשה פזורה. אף היא מרחפת בעולמות העליונים. היא מעריצה מאד את שניאורסון...

— וגם את המשורר שימקין, אם איני טועה — העיר שליט.

— הן. היא מעריצה מאד את השירה, היא בת היגון — אומרת היא — ונפשה אינה מסתפקת לעולם. איה החבילה? — מילא, תהא מונחת לה עד הערב, אני בהול. בערב אסור אליך, בתשיעית אסור ואטול את החבילה ואביאנה ואשאנה אל היפה פייגין, וגם אותך אטול ואשאך לשם, ונבקר שנינו את מרת מלכה בת אברהם ואת בת עירי. מלכה בת אברהם! — סרה מעליך הרות, עצבה את, גרשי נא מקרבך את רוח העצבות. העצבות היא סיטרא אחרא, אני הבטחתי לבת עירי, אדוני שליט, להביאך אליך היום בערב. היה נכון, שלום, מלכה בת אברהם! — שלום, שליט! —

נתן התחמק, ומפיה של חנקין התפרץ בכי ממושך. היא האהילה בידיה על פניה ובכתה בכי תמרורים. בכתה על חלול כבודה וחלול קדשיה... בעוד כאבה לפניו, הוא נכנס עם אדם זר בדברי ליצנות. בכתה על טמטום לבו, על עריצותו ועל טמטום מבטו, בשעה שהוא מציץ בפניה, בכתה על בדידותה ועל עור פניה המכורכם, על געגועיה. על החיים ועל יניקתה מתוך כאב נובע ומסותר השוכן במטמוניותיו של הלב. בכתה על היופי הזה, שעמד לפניה זר ומרוחק, סופו להיות נובל בורועות זרות של יפהפיות כוובות כפייגין. בכתה על כבודה, שנפגע על ידי בחור טפש ומפוזר רוח זה, המתלבט תמיד בין הרגלים ומבלבל את המוחות ומשכים לכל הפתחים, נתן. נתן הטפש. היא הוא אינו מרגיש בו כלל ומדבר בפניה על יפין של אחרות ומפחית את ערכה בפניו של שליט. עד לידי כך נקלטה בעיניו של נתן. ולפיכך גם שונאת היא לו, ולמה בא שליט עם בחור זה במשא ומתן? — ולמה הוא מחייך אליו מתוך צחוק של נדיבות וחבה, צחוק, שהיא לא זכתה אליו אפילו פעם אחת? — והיא בכתה על גורלו של קפלן, האוהב וחרד עליה, האדם הישר, הגוע שם במרחקים, ודרך אגב שתפה לדמעותיה גם את שיינדיץ, הנתונה, לפי דבריה במכתבה האחרון, טרף לערבי סתו ארוכים ושוממים, לחלומות בלהות בלילות ולרפש חוצות בימים. היא בכתה והתפללה בלבה על מעין הדמעות שלא יכזב. בקרב רוחה צף זכרונו של נער אחד, יחף ולבוש קרעים, שנקרה לה בשנה שעברה באחד הרחובות שבעירה באחד מימי החורף. כל עצמותיו רחפו מקור, וארשת זו של תחנונים נואשים שבפניו היתה רודפת אחריה תמיד. כמה וכמה פעמים כבר ראתה אותו בחלומה, חלקי הגוף הערום, שהיו מבצבצים מן הקרעים של בגדו הממורטט של הנער, למה היו מצרעים כל כך את נפשה? — חלקי הגוף הערום, המבצבצים מן הקרעים של בגד העני, מה הם מושכים כל כך את הלב וצובטים אותו ומקרבים אותו אליהם להתרפק עליהם באהבה וברחמים? — מפני מה יש

בהם מן הקדושה וכן הטוהר? — מפני מה הם מעלים תמיד על הלב מזבח, קדשים, עולות-תמיד, אש-קדש, נר תמיד ואפר המקלה של קרבנות? — הנער הזה עמד גם עכשו לפני עיני רוחה ומעין הדמעות התגבר. שליט ספג במטפחתו את דמעותיה, היא הטילה את ראשה לתוך זרועותיו, הוא העביר את ידו על שערותיה הדשנות, היא הטילה את ראשה על ידו, שרפרפה באויר, והוא סעד את ראשה בזרועו. היא צנחה על המטה הסמוכה והטיחה את ראשה בכותל פעמים, והוא חצץ בידו בין הכותל ובין ראשה, וישב דרך אגב על הכסא שאצל המטה, היא הזיזה בידה את הכסא והקריבתו אל המטה, אחר כך משכה אותו בשרולו משיכה צנועה ותכופה, והוא נמשך אחריה. היא הושיבתו על ידה, לפתה את ראשו בזרועותיה, וגופו היה תלוי שעה קלה בין שכיבה לישיבה. אז נלחצה אל גופו, והוא נתן את ידו על ראשה בלטיפה קלה, כפפה את ראשו והטילתו על לבה, צנחה ראשו ושכמו על המטה אצלה, ורגליו היו מתלבטות ותלויות באויר, הזיזה את גופה הזזה כל שהיא אל הכותל, ורגליו השמאלית בצרה לה מקום על המטה, היא נודעוזה והרתיעה את עצמה מן הכותל, גופה פלט רחש של התרסה, שהיה מכוון, כנראה, כלפי תנועת רגליו השמאלית. הוא הפשיל את הרגל למטה, הזיזה את גופה הזזה מרובה אל הכותל וגופה פלט רחש של הזמנה ותשוקת קורבה, הוא הרים את רגליו באויר. הטילה בידה את רגליו על המטה, ופתאום נעורה מתוך הודעועות כל האברים, קפצה מעל המטה, התחילה בודקת בעיניה את שמלתה ולחשה:

— הגיעה השעה...

ואחרי הפסקה קלה גמגמה:

— השמלה!...

— היא נתקמטה — לחש שליט.

— שמלת השבת שלי, היחידה... לחשה חנקין ופניה נראו רגע אחד

כמהוצפים — הגיעה השעה, שלום!...

— אף אני הולך! — אמר שליט ולבש את מעילו.

הם יצאו לרחוב והיו מהלכים בשתיקה, כאיש ואשתו, שהלכו אל הרב להתגרש, חזרו בהם רגע אחד קודם קבלת הגט, ועכשיו הם חוזרים לביתם בשתיקה.

— הגם בבוקר מלמדים שיעור בבית ספרכם? — שאל שליט.

— בבוקר מלמדים אותנו שיעורים מעשיים — השיבה חנקין.

— ובשעה זו? —

— לא, בשעה זו יש לי שיעור פרטי בבית אחד.

— אה, אה — אמר שליט, שנעלב קצת על ידי עלמה זו מיושבת הדעת,

שמשלה בעצמה ועזבה את חדרו בשעה הראויה, שלא להתחמץ, תלילה, את השעור — ובשעה זו! מרת חנקין היא, כנראה, דיקנית.

— זו היא המדה הטובה היחידה, שאני מצטיינת בה! — אמרה חנקין

בתלונה — וגם בה עינו צרה,

— חס וחלילה.

— אה, אה, מר שליט מתיר לי להיות דיקנית. אני מכירה לו תודה
 בעד ההכשר הזה — אמרה בהחול מר,
 — הנה בית ספרכם! — קרא שליט בחדוה כמיסה, כי כבר השתוקק
 להפטר ממנה. — אולם טעיתי. הן הגברת חנקין אינה הולכת עכשיו אל בית
 הספר, כי אם...
 — לא, דבר לי בבית הספר. שלום, אדוני.
 — שלום וברכה!

חנקין התחמקה בפסיעות בהולות. אחרי שעברה את כל החצר, חזרה על
 עקבותיה, נגשה עד השער והביטה אחרי שליט. אולם הוא לא החזיר את
 ראשו לאחוריו אפילו פעם אחת.
 אז הלכה לה לדרכה.

לא עשה שליט פסיעות מרובות ונתקל בשמעון, שכבר היה מתהלך,
 כנראה, על מדרכה זו שעה מרובה, לפי שפניו הביעו זאת מרובה, כזו של
 אדם, שהוחלף שעה גדולה לדבר והשקיע בתחלת זו את כל כחות נפשו, עד
 שאין בו שום כח לחזור מתוחלחו.

— פסח! — משם? — שאל שמעון והורה באצבעו על האותיות הקטנות
 הרשומות על השלט של בית הספר העברי.
 — לא, שמעון! — השיב שליט ונעץ את מבטו בפניו העיפים של שמעון
 שעוררו בו רחמים גדולים.

— מן הבית העשירים ושלישה? — מרחוב הברזל? — חזר שמעון ושאל.

— לא, ידידי — השיב שליט.

— הלא אתה הלכת עם הריבה? —

— כן.

— לשם? ... שאל שמעון, חזר והורה באצבעו על האותיות הקטנות.

— כן! —

— אה, אה! — אמר שמעון. — רגעים אחדים שתקו שניהם.

— ושם מי? — שאל שמעון אחרי הפסקה קלה והורה באצבעו על עלם
 ועלמה חבוקי זרוע שעברו ברגע הזה על המדרכה שמעבר השני של הרחוב.
 שמעון קמט את מצחו, כאדם שמשתדל להגביר את הראיה שלו ולצמצמו
 על עצם אחד המרוחק ממנו.

— שם... בני־אדם... זרים... גבר ועלמה — השיב שליט, שקמט גם כן

את מצחו.

— אה, אה! — אמר שמעון והניח את ידו בזרועו של שליט שלא כפי

ההרגל שלו.

— כן. כן! — גמגם שליט.

— רצונך לטייל עמי שעה קלה, פסח? — שאל שמעון.

— אפילו שעה מרובה.

— נטייל קצת. לכאן. ברחוב המלכים, רצונך? —

— מוטב. נטייל גא ברחוב המלכים, שמעון.

- זיך ללכת לימין או לשמאל, פסח ? -
 - איני מקפיד על זה, שמעון.
 - גם אני איני מקפיד על זה, פסח.
 - הנה הגן הזקסי! - אמר שמעון בקול חרישי וחוגג, כידם המדבר
 לחברו על אדות איזה ארמון קסמיכ.
 - כך ! - אמר שליט בהתול בבוש.
 - לא ראית היום איש ? - שאל שטיין אחרי שתיקה קלה.
 - את חנקין ראיתי.
 - אוהה... גמגם שמעון.
 - אותה - השיב שליט,
 - רצונך לנטות צד זה, פסח ? -
 - רצוני.
 ברגע זה נשמע קשקוש אופנים וקול קורא של אשה. הקול היה קו"ח
 של פייגין, שישבה בכרכרה עם אשר.
 - שמעון, שמעוני !...
 שליט ושמעון הפנו את ראשיהם לעומת הקול.
 - שמעון ! - קראה פייגין, שצוהה על הרכב לעצור במושכוהיו ולעמוד -
 סלק נא להרכב ארבעים... אין פרוטה בכיסנו... או... רד נא, אשר, ואתה,
 שמעוני, צלה. - עלה ושב ! - אשר, רד ! - סיימה פייגין בקול מפקד.
 אשר ירד מעל הכרכרה ושמעון חפס את מקומו. שליט בקש להתחמק
 וללכת. אולם אשר, שירד בגאון מעל הכרכרה עם הפורטפיל תחת בית שחיו,
 הקע לשליט את כפו בהרחבת דעת וקרא בקול :
 - אה, שלום ! - אדם ידוע לי מתמול שלשום, מר ש... אם איני טועה,
 שמו הוא... שליט. הכן ? -
 - אם איני טועה שמי הוא פסח שליט ! - השיב שליט מתוך צחוק אוילי.
 - אה, שלום מר פסח שליט ! - קרא אשר בשמחה, תפסו בידו והעמידו
 על יד פייגין - כלום לא ראה את הגברת פייגין ? - כלום לא ראה מר שליט
 את הגברת פייגין ? הלא מכירים אתם זה את זה.
 - שלום, מר שליט ! - קראה אליו פייגין ורמזה לו בידה כמזמינה אותו.
 הוא נגש בבהלה, כאדם שחרד מאד על הדבר הנתון לו. הוא היה חוגג כולו.
 - אה, שלום, גברת פייגין, בעלת כחולת-העינים כפי שקוראים לך...
 - אדוני, כנראה, אינו מומחה גדול לצבעים - אמרה פייגין באירוניה -
 ומח שלומך, מר שליט ? -
 - שלום ! - שלום וכל טוב. טוב לי, גברת פייגין ! אני שמח מאד שפגשתיך.
 - אתה שמח מאד, מר שליט ? - אמרה פייגין והסתכלה לתוך עיניו
 בעיניה ההולמות, כאלו ראתה אותו בחלומו.
 - כן. אני שמח מאד ! - ענה שליט, שהרהיב אותו מבט עיניה, שמו,
 שיצא מפיה של פייגין, נסך עליו שכרון ותמהון. - ומתי נראה איש אחיו,
 גברתי פייגין ? -

— הלא אנו רואים זה את זה! — השיבה פייגין ופניה העלו פתאם קרום זר.

— לא, ראייה זו אינה כלום — ענה שליט באותו צחוק. שבו הודיע לאשר, ששמו הוא פסח שליט — מתכוין אני לראייה של ממש... ראייה של שיחה... של... — דבר שליט בפנים צוהלים, והציג את רגלו הימנית על מצלת הרכבת — אימתי נכנס בשיחה... בשיחה של... — על מה? ... שאלה פייגין בתמהון.

— כך, סתם... חפץ הייתי להכנס אתך בשיחה... כך... סתם... — לכשנראה איש אחיו — השיבה פייגין.

— ואימתי נראה איש אחיו? — שאל שליט בעקשנות.

— אימתי, אדוני? — שאלה פייגין ובעיניה נגלו שביבי נצחון ולג'וג.

— מחר! — קרא שליט בקול מחוקק ולגו כבר הכה אותו על עמידתו האילונית. — באיזו שעה?

— היום בערב — אמרה פייגין.

— היום אי אפשר — אמר שליט.

— ובכן ביום אחר.

— מחר? —

— לא, ביום החמישי.

— ובאיזו שעה? —

— ברביעית.

— ברביעית אי אפשר, אני עסוק — אמר שליט. — בשעה אחרת.

— איני יכולה להגביל עתה שעה אחרת. שלום! — אמרה פייגין ורמזה בידה להרכב.

הרכב משך במושכות הסוסים. רגלו של שליט צנחה מעל מצלת הכרכרה. הוא רדף אחרי הכרכרה המתרחקת וקרא בקול, אף על פי שלא היה ברי לו, שיגיע קולו אליה:

— אצלצל בטלפון... לבית הספר...

הכרכרה התרחקה בקשקוש אופנים. רגעים אחדים עמדו שניהם, אשר ושליט, והסתכלו מבוישים זה לתוך ציניו של זה, כשני תינוקות שהעמידו זה כנגד זה שתי לסתות מסוטרות ולוהטות.

פרק כא.

אשר היה הראשון שזז ממקומו, משך לשליט בידו ואמר.

— בוא ונלך!

— נלך? — שאל שליט בתמהון ובדכדוך נפש — להיכן? —

— בוא ונראה להיכן. השמעת את דבר התגוששות האתלטיים העתידה להערך? — שאל אשר אחרי שתיקה קלה.

— עתידה? ... להערך? — שאל שליט מתוך בלבול דעת — אימתי?

- במוצאי השבת הבאה. והאֵתֵיט הַיְדִי בראש.
- באמת? — ואיפה היתה ההתגוששות? שאל שליט, כאלו ענין זה נגע עד לכו.
- בקרקס סולומנסקי.
- כך... כך...
- ושוב החרישו שניהם.
- לצהצח... לשפסף!.. קרא נער, שרף אהריהם והקיש במברשת שבידו על התבה הקטנה.
- ומר שליט לא שמע: לֵי אֵת דבר...? — שאל אשר.
- את דבר...?
- את דבר התגוששות האֵתֵיטִים...?
- לא.
- אגורה אחת וחלקכם מזומן לחיי העולם הבא! — קרא אדם חגר, שרף אחריהם ונפנף בקבו — אדון, אלוף ומרומם, רק אגורה אחת...
- אינך קורא, כנראה, את „ההשקפה“! — אמר אשר.
- פעמים...
- ושוב החרישו שניהם.
- מה: פעמים? — פעמים אתה קורא או פעמים אין אתה קורא? — שאל אשר.
- פעמים אני... הבט נא, אשר, באותו הקטע הרודף אחרי האדם הלז...
- חוצפה! — קרא אשר ורמו להקטע באצבע. הקטע התקרב אליו בהיותו מקרטע, וידו וכל גופו היו מתפשטים לעומת הנדבה, כחיה צמאה הפושטת את צוארה לעומת המים. גם השביבים שבתוך עיניו היו כאלו נמשכים אל הנדבה.
- מה? מה? — שאל אשר.
- העני הגיש את ידו אל גופו של אשר והיה מחיך בהכנעה. אשר התחיל למשמש בתוך כסי בנדיו.
- סליחה! — קרא בדאגה — אין לי דמי פרוטות. אולי יש לך למר שליט — פנה אשר לשליט ונגע בקבו של הצני בידו.
- שורות המטיילים הלכו הלך וצפוף. העני התחמק בלא תלונה, כרגיל בדברים אלו, ופרש לו לצד אחר לצוד ציד מתוך הקהל הצפוף הזה. תלמידים ותלמידות, נושאים נרתקים עם ספרים על שכמם, ומתהלכים בחשיבות מיוחדת כשליחי הדעת בעולם, נהרו שורות שורות מבתי הספר. גבירות מקושטות, מדושנות וכחולות עברו נטויות גרון, כאלו היו הולכות על פי צווי של אחד נעלם והיו מזכירות בלי הפסק את הקריאה של הנביא „פרות הבשן“. כשהיתה נגליית לעין אשה יפת תואר ויפת קומה, לבושה שמלות שיראין ומעיל פלושין, היתה העין רודפת אחריה עד כמה שהיתה משיגה והלב היה מתגעגע אחריה ומצטער בהעלמה, כלבו של אדם הראשון אחרי החמה, ששקעה עליו ביום הראשון. זו היא! זו! זו!... אולם רובן היו נשים מכוערות ומעוכות פנים ושרועות גוף, והגוף הזה דוקא היה מקושט בשיראין ובפלושין — ועל זה היה הלב מיצר. גופים מכוערים אלו אינם שוים בנוזם של השיראין והפלושין ההולכים לאיבוד. והן

תרפ"ט חלקים של יפי העולם היו מאכל תאוה להכעור, לחזירים ולזקנים מנאפים. מין עצב תקף פתאם את שליט, עד כדי להפיל את עצמו על הקרקע בפניהם של העוברים והשבים או עזי כדי להטיף את ידו על שכמו של בן לוויתו זה, של אשר המזוהם. עלבון, עלבון צבט את לבו, עלבון סתום ומטומטם. שלא נתפרש לו עדיין כל צרכו. כי מה קרה לו? — מה טיבו של המאורע, שאירע לו לפני שעה קלה, שם, שם, על יד הכרכרה? — מה? — ואולם אהו המאורע היה מוטל מקופל לפי שעה קפעת סבוכה בצדו של העלבון, והיה מעיק על לבו. אלו היה אחר במקומו של הבחור הזה בעל הפורטפיל, אלו היה אחר מהלך עתה בצדו, ואפילו אלו היה דרבקין האחר הזה, היה מטיל את ידו על שכמו, מציץ לו לתוך עיניו, וסח לו ספור מעשה מעציב. שם באודיסה, ברחוב השוק, יש מחלבה קטנה. וגם מאכלי בשר אתה מוצא במחלבה זו. ובזול. בזול הזול. והאורחים? ביניהם אתה מוצא את כל המינים: סטודנט נצתי. הרגיל אצל קונדיציות, מורה עברי, שכבר עבר עד העבר השני והיה בודאי יוצא מן העולם או, לכל הפחות, מכלל ישראל, אלמלא ספר הספרים, שנתן העם הזה לעולם; סופר ישיש, שכבר יצא שמו מן החיים, ופרחי סופרים, שבאו לחולל מהפכה בספרות, ולפי שעה הם משכימים על כל בתי המערכות ושיבים משם עם תיקי כתיבה, לפי שהעיריכים הם „תמורים“ והמבקרים „כלבים“, אולם הם, הסופרים הצעירים, עומדים למעלה מן החיים, ולפיכך נתנו לאהרית את ה„נתח הטוב“, ה„הזה והשוק“, ולעצמם הניחו את הצפרנים והשערות הארוכות ואת הקיבה המקולקלת; עלימה גזוזה שער, דיירת השכינה הנדחה והסמוכה, שמרנגים אהרית, ואיש חיל וזעבר על יד המזלבה — בשביל כולם מוכנים פה צרכי אוכל. ובזול, בזול הזול, אמת, המפה שעל השלחן היא מלוכלכה, מלאה כתמי-מרק ועשויה ככברה. כמה ידים של אנשי חיל, סטודנטים נצתיים ועלמות גזוזות שער, שמרנגים אהרית, לבו משמשו במפית אלו! והנה גם עכבר פלס לו נתיב בתוך החדר מקרן זוית אהו לחברות. אולם המאכל הוא בזול. בזול הזול. והנה גם אגודת פרחים, נעוצה בתוך עציץ. על שלחן הממכר אצל המאזנים.

והחדר הדר מצומצם. גמך, טחוב, שלשה או ארבעה שולחנות קטנים. יש גם כסאות, ואין בכך כלום שהם בעלי מומים. הן גם מקוטעי הרג, קצוצי הגב ורצוצי המושב מוחזקי תמיד ביד האורחים, „ומאושרים“, שהספיקו לתפוס להם מקום, בשעה שהאחרים עומדים על גבם ומחכים, רק זהירות מועטה: והכסא לא יפול. העיקר היא הזהירות, והירות! זהירות! זו היא המלה המאצלת תמיד בחללו של החדר הזה, והיא שלוחה מרגע לרגע מפיו של בעל המחלבה לאוני אורחיו, מפיו של ר' יענקל, שבעיקר אינו אלא מין „קבלן“ על פי אומנתו, אלא שבעשרים השנים האחרונות אחז לפי שעה בעסק זה. צריך אדם לדעת איך עליו להתהלך עם כסא רעוע! — רגיל בפיו של ר' יענקל. כי הכל פה, בבית הזה, רעוע, הכל פה שברים. ⁽¹⁾

ובכל יום באים לכאן גם „השותפים“ לאכול את ארוחתם המשותפת — האח והאחות, הוא — הסטודנט הנצחי, בעל הפנים העצובים, והיא, האחות, יפת התואר

הנובל'ת מיום ליום יותר, נראיה כיתומה מבית אביה ואלמנה מבית בעלה. היא יתומת יפיה היא ואלמנת נעוריו של אהיה, מתוך קערה אחת הם אוכלים את ארוחתם המשותפת העולה להם בול, בול, הזול. הם אינם באים שניהם בשעה קבועה אחת. האחות מקדימה תמיד לאחיה, ויש שהאחות, יפת התואר, יושבת שעות רצופות בתוך הכעור והשברים שמסביב; על פי רוב היא עומדת ומצפה לאחיה, העסוק בודאי בשעוריו, ואולי יושב הוא בשעה זו על יד אחת העלמות, החולמות והזזות עד שנת העשרים לחייהן, ומסביר לה, שהכל הכל, או שהכל מותר, שהזכות להכה, ובשעה זו עומדת האחות ומצפה לאחיה, שיביא ויחלק עמה את קערת המקפה ואת נתח הצלי, כי את הלפתן אינם מחלקים ביניהם, אינם מחלקים. שתי מנות להם, שתי מנות, ואני, אדוני דרבקין, אני, אחד מבאי הבית הזה, אחד מהניכיו, שפלטתי אל תוכו את ימי נעורי וינקתי מן היתמות והאלמנות שבו, מטחב כתליו, מקדרות הטפיטיה הקרועים שלו, מהשכל שבאורחיו ומכל השבריו שמסביב, ספגתי לתוכי גם את הזמבט של כליון הלב של האחות הזאת, שעיני היתה נתונה עליה ימים רבים, כן, דרבקין — ומפני זה אני עצב לפעמים.

שורות המטיילים הלכו הלך וצפוף, נתרבו „פרות הבשן“ הנועות עם פנות היום משפע החלב ומתאוה. את מאוייהן הן מזילות אל תוך אויר העולם וצודות נפשות. אל תוך המנזרים הרחוקים הן מזילות מאוייהן ואל תוך חדרו הבודד של נזיר-משורר. — הרואה אתה את כל השפע הזה? — אמר אשר והעביר את ידו בחלצו של האויר — כל זה נקנה בכסף. — לא! — קרא שליט מתוך התמרמרות על אדם זה, השש, כנראה, על חזיון זה. — שקר!

— שוטה! — קרא אשר ונשתתק. נשתתקו שניהם שתיקה כמושבה. שליט כבר פשט את ידו לאשר לשלום. אשר לחץ את ידו של זה, אחר כך הניח בה את זרועו, הורזו באצבעי על אשה מקושטת שעברה על פניהם ואמר: — פסח שליט, הבט, מה אתה רואה? — אשה מקושטה — ענה שליט.

אשר נטל את ראשו של שליט, החזירו לצד שני בלפי ימי אחד, שהיה רודף אחרי האשה ההיא ומגיש לכל העוברים את הכרטיס שלו — יד שרועה, מעוקמה ומחוללה, כשהוא קורא: צאו וראו! ... רחמנים בני רחמנים! ... — פסח שליט, הבט, מה אתה רואה? — שאל אשר. — אביון — ענה שליט.

— פשיטא! הא כיצד? — שאל אשר בכעס, כשאצבעו הפשוטה היתה תלויה באויר.

— מה? — שאל שליט קצת מתוך תמימות באמת וקצת מתוך תמימות מעושה. — הא כיצד? אני שואל: הא כיצד? — השיב אשר כמנצח — הלא זו היא סתירה מפורשת. אני אינני נמנה על אותה הכת של המיליונר האשכנזי, שמוצאו מיהודה וביתו בצרפת, אח לחולמי חלומות ומטיף „לכח הברזל“. נביא של הסוציאליזם ואב ופטרון לפועלי העולם. אני אעשה לי בעולם זה את שבעים-

השנים שלי לא תחת הדגל האדום. אולם... אני... כועס. אני... שונא, אדוני שליט. הנה אביון והנה גברת מקושטה... ולא עליה אני כועס, כי אם על המנוול הזה... יד שרועה ומחותלה של קבצן רודפת תמיד אחרי כל גברת מקושטה, אחרי התפארת... ומנוול זה חי בעולם ומתלבט בין הרגלים... אינו מתביש וחי... ואולי... ואולי אקצץ את היד הזאת ואציגנה על גפי מרומי קרת, על במותיהם של בתי תיאטראות וקרקסאות ובמות להטפה וקתדראות... ואולי טוב לצבור אותם למקום אחד... את כולם... את היד הקצועה הזאת ואת כולם... את כל הטוענים האלמים, השוכנים כבוד במרתפות, בבורות ובמאורות כלבים, את כל הגופים המזוהמים של תינוקות קבצנים, ישישים נגועי שחפת המתגוללים באשפתות, את כל הנשים מזוהמות הדמות ומכוערות התואר, את כל זב ומצורע ומוכה שחין ונגוע... ואת כל עני ואביון הפושט יד ומבקש עזרה ואינה, אהבה ואינה... את כולם למקום אחד... צבא גדול... בסך... ולכעוס בצבור... כעס גדול... של עבדים המתפרצים... של אביון הקורא תגר על מנתו הזעומה שבתמחוי... ולמחות... אין אנו סולחים! וביניהם גם עבדך... וגם מר... פסח... הבחור שרדף אחרי כרכרה... והכרכרה ברהה לה, לפי שמר, מר פסח, הוא, במחילה, דלפון... דלפון שנאחו בהכה... ואף על פי שהוא כופר בעצם החכה ובעצם החזיון, שהוא בבחינת דג... כשיבוטא זה שנאחו בחכה וכופר בעצם החזיון, חי, הי, מעמיד פנים כאלו... כאלו לא נאחו עדיין והוא עדיין אזרח נאמן בין כל שוכני המים והוא מפרפר... כאלו... חי, חי, "כאלו"... כן. הדגה היא כופרת, מר פסח... היא מעמידה פנים כאלו... היא מפרפרת לה... לצבור את כולם תחת הדגל... אם חיה מזוהמה זו, ששמה אדם, אינה יכולה לפסוע אפילו פסיעה אחת בעולם התחתון הזה בלא סמרטוט על ראשה... חי, חי, חי... אם אתה אומר: דגל! — דוקא דגל! — הרי הדגל השחור... לצבור את כולם תחת הדגל הזה ולדרוש חשבון... לפתוח את פנקס העולם ולדרוש חשבון מסנחריב ומנירון, מקליגולא ומאנטוניוס קיסר, שהיה מלך וכתב ספרי מוסר, רצח ושקר... לדרוש חשבון בעד כל כסאות המלוכה, שנתנו ליחידים בכל דור ולא נתנו לרבוא רבבות הנפשות שנולדו תחת השמש... בעד כל שרביטי המלוכה, שהושטו לכל מיני אסתר ולא לכל שאר יפות המראה ומכוערות התואר, שנולדו, היו ומתו תחת הכירים בכפר, בעיר ובכרך. בעד כל הכבוד, היקר, קריאות "יחי" ו"הידד", שנתנו למלכים, שרים, חכמים ומשוררים. בעד כבוד אלהים שנתן לבן־האלהים ונמנע מהירוסטרטוס ומיהודה איש קריות וגם מעבדך אשר וממר... מר... פסח שליט... שני חוזרים הנוברים באשפת העולם... בעד כל העמודים, שהקדישו כותבי התולדה למשה רבנו, ציצרון, שקספיר וטולסטוי, ולא הוקדשו לי ולך ולנתן החטמוני ולהבחור הטפש דרבקין ולהטמטום שמעון... בעד כל הכסאות, שהוכנו בנן ערן להינריך הינע, לגאטע, ואולי גם לשניאורסון, ולא כל שכן לנירנברג, משורר התחיה נירנברג... ולא לך ולי ולכל בני חברינו הקבצנים... לצבור כולם למקום אחד, את כל העניים והאביונים, המצורעים והנגועים, הגנבים והרוצחים, הבוגדים והאורבים על פרשת דרכים ולדרוש דין וחשבון.

ל'קבוץ את כל חוטבי העצים ושואבי המים, כל השומרים בלילות והמתגלגלים ברידים, הם ונשיהם ועולל'יהם, ולדרוש דין וחשבון. כך וכך יובלות שנים עמדנו בחוץ תחת גשמים וזועות, ועולל'ים מפרכסים היו מוצצים שדים צומקים. הכך הוא, פסח שליט? - לצבור את כולם, קופה של כעור וזוהמא, למקום אחד... ואולי אני יורק עליהם - אשר ירק בכעס - קצתי בהם... קצתי... סחי ומאוס... קבצנות... שדים צומקים... יבוא מבול גשמים וישטפם כולם מתחת שמי אדני. יתנוגו, ירקבו, יעלו צחנה... ערמות ערמות... אין בי רחמים... אין בי... שקרתי... כזבתי... לבי קשה כסלע... רק נקמות אני שואף... לשנאה אני צמא... לעלות על הר גבוה... על צוקו של הר גבוה... שממנו נשקף על פני כל הכדור... כדורנו הנבזה... ולהכין את עצמי ל... צליפה אחת ארוכה וממושכה על כולם... כל הברואים המתרוצצים בתוכם... ועל זו... המרש... שבתוך הכרכרה... האורבת בעיניה הקטנות לכל בחור לבוש מכנסים... אוי, טפו... שלום! - אתה לימין? - ואני... לשמאל.

- שלום! - השיב שליט והתרחק ממנו. אולם אשר רדף אחריו, הדביקו, העמידו והציץ לתוך עיניו. אחר כך היה חובט שעה קלה בידו על שכמו של שליט ולחש לו לתוך אזנו:

- זה הכלל, מר ש... מר „כאלו“, אל תהא שוטה. ואם לאו - נסתחפה שדך. קנה, סלך את מחירך ולך לך. אל תביא בחשבון, ואם לא - נסתחפה שדך. הכל נקנה בכסף. הזדרו גם אתה וקנה. סלך את מחירך ולך לך, ואל תבט לאחוריק, ואם לא - נסתחפה שדך. והעיקר, שאתה שוטה. והעיקר, שהבריות מלגלגים עליך. ואפילו אלו, המעמידים פנים כאלו נתחברו אתך לחפש את בת המלכה - אפילו אלו מלגלגים עליך. ואפילו אלו, המעמידות פנים צנועים ותולות את עיניהן בשמי הדמיונות, כאלו הן בת המלכה - אפילו הן מלגלגות עליך, מר פסח שליט. אל תהא שוטה. דע: על כל הדברים הושם צעיק, כדי שיבוא האדם ויקרע מעליהם את הצעיק הפרוש. וכל הדברים מתגלים כדי שיתנוולו על האדם, כי הגלוי מנוול הוא. ואחרי שנתנוול עליך הדבר, ירוק והסתלק לך ממנו. ולעת מצוא שוב אליו בלא בושת פנים ובלא אמרים וניבים יפים. ואם לא - נסתחפה שדך. והעיקר, שאתה שוטה. הרם את המסך - וזה הוא העיקר. ואל נא תתעכב יותר מדי על ההקדמות והמבואות. כי עלול אתה לפלוט את חייך בתוך הפרוודור, ואל הפנימיות לא תגיע. פסח שליט, אל תהא שוטה! - כך מדבר אליך אדם, מכר, ואמנם לא יריד קרוב ולא דורש טובתך, אולם אדם... שעוד... תפגשהו על דרך חייך... עוד תתקל בו... שלום! -

- כך? ... אמר שליט והציץ בפניו של אשר מתוך טמטום המחשבות וההרגשות.

- כך! - כך! - אמר אשר והתרחק מתוך פסיעות בטוחות. שליט ראה את עצמו עומד יחידי ונעזב בגבהו של כרך. הוא הביט אחרי אשר מתוך געגועים, „כך, כך. כזה הוא אשר זה. אולם הוא מנוול, מנוול“, קרא לבסוף, כדי להגן על נפשו מפני החל'אה, שהיתה מבצצת מדבריו

של אשר, ומפני הארס שבהם. הוא הפנה את ראשו לצדדים. בושה תקפה פתאום את כל היותו. בושה, המפעפעת לתוך כל האברים כריח של נפט. הוא רדף אחרי הכרכרה. רדף, רדף. אשר חבט על שכמו. מרגל זה בא עד מצפוני לבו... מרגל, מרגל... עלבון, עלבון... אוי, אוי, אוי!... קרא שליט בקול, כאדם שאש מלחכת את בשרו הערום, ורץ, רץ. הוא ברח לתוך חדרו. עלה על המטה, כבש את ראשו בכר, התכרבל בשמיכה, כאדם שמפשיל וילון בינו ובין מחזות העולם. לבו היה בוכה בקרבו על גאותו שנתנוולתה, על כבודו שחוללה ועל מצפוניו שנגלו. יעלם נא הכל מעיניו, הכל, הכתלים, הגגות, ארובות העשן, בתי התומה והמולת הכרך תשתתק. הוא שוכב על הקרקע של בית אכר קטן ונמוך בתוך כפר רחוק. חזיונים וברקים, מבול של גשמים. בית החמר הקטן חותר לנפול. אין פדות. עיניו פתוחות. הוא מביט וצופה, שהמבול יעקור לבסוף את החלונות, הכתלים והתקרה ואת הגוף הזה המוטל על הקרקע וישטפנו וישאנו ויפילנו לתוך אחת הפחתים.

פרק כב.

דמדומי הערב אפפו את החדר ושליט שכב איך-אונים במטתו. כבר עברו כשלוש שעות והוא לא הרגיש כלל בדבר. ראשו וגופו היו מכונסים בשמיכה. הוא צמצם את גופו, כוץ אותו וגמדו, כאלו חפץ לקצר את השטח, שהלה תופס בעולם, עמוד ענן הקיף את היותו. הוא לא יכול להשהות את מוחו על הרהור כל שהוא. הוא לא חש כלום, חוץ מכאב מטומטם, שהיה נתפס כארס חריף המחלחל לתוך כל האברים. מה אירע? מה? — היה משתדל לתפוס את טיבו של המאורע ולא יכול לתפסו. הנה קרה המאורע. לפני כמה? — כמה?.. להתעמק בו, בהפרטים... בהסדר... בהשתלשלות המאורעות. אה? — מה? — כן. תיכר.. אחר כן... אולם החושים האורגים במוחו של האדם את סדר המעשים נתמוזמו. בושה! בושה! בושה! — רק המלים האלה היו מנקשות, ככנפים של צפור פצועה, על הכיסוי של בריח, שהיה מעיק על מוחו. הוא השהה את מוחו שעה מרובה על ההרהור, שכדאי לו להתהפך על צדו השני, החליט לשכב אפרקדן וראה את עצמו שוכב על כרסו. היה מהדק את מצחו ופניו אל הכר, כדי להשקיע לתוך מצולות הלב את הארס החריף המחלחל ולהעלות מתוך המצולות את הפרטים של המאורע שהיו נתקים תוך כדי רגע מחכת מוחו ומתחמקים. מה? אה? מה? — הוא הרים את ראשו, הגישו אל הכותל. הדק את המצח אל הכותל ואל גלילי הברזל הצוננים של המטה. ישב במטה. שכבת הקרח, שהיתה מעיקה על לבו פקעה משהו ואזנו הקשיבה קשקוש סנפירים של דג, שהיה מפרפר מתחת השכבה — הדג שקצהו משוח בסם.

שטות! שטות! שטות! — קרא בקול והיה משלב את אצבעות ידיו אלו באלו מתוך מצוקות לב. ופתאום צפו פרטי המאורע ועלו על הלב עם כל סדר בלהותיהם. מתי נראה איש את אציו? — שאל הוא. הלא אנו רואים זה את זה! — השיבה היא. זה היה לגלוג חריף, לעג לאיד, לעג הנצחון. ברגע זה היה עליה להתחמק, להתחמק מיד, בלא ברכה ובלא הרכנת הראש. מתוך בוז.

מתוך העוית פנים, שפירושה ביז. לא: מתוך פנים נוחים, שקטים, ואולי גם מחייכים. שטות! שטות! שטות! — הוא לא זו ממקומו. הוא עמד נבנע כנתין, כאוהב, כשוטה, כבנו של שמש בבית המדרש. לא — ענה לה — אולם ראייה ממש, ראייה של שיחה! — אי, טפו! — טפו! — ועמידה זו של הרגל על מעלת הכרכרה. גיחוך! גיחוך! — לבו נוקפו, בקש להשפיל לסופם של המאורעות, אולם לבו רותק אל תחלתם ולא יוכל למוש מהם. כך, כך. מתי נראה איש את אחיו? מתי? אה? מה? — ראייה של... של... שטות! — שטות! — עלבון! —

הוא הטיל את ראשו על הכר, נתכוך בתוך השמיכה ושלח את כל חושיו לתוך הכאב שבלב, כאדם, שחותר לצמצם את כל חושיו בכאב השן החולה... שטות! שטות! שטות! — במה הפצתי לשוחח אתה? — מה הם דברי המשא ומתן שביני ובינה? — אה? מה? — מה? — ולמה העמדתי את הרגל על המעלה של הכרכרה? למה? —

כך היה מחטט בלי הפסק במהלך המאורעות, כאדם המחטט באצבעו בפצעו, היה מתעכב על תחלתם של המאורעות כעל מקום טרשים ואינו זו משם. ראה את עמידתו האוילית בפניה על המעלה של הכרכרה, ומשם הסית את מבטו על עמידתו האוילית בכל הימים בפניהם של כל באייעולם, כאדם שנכון לקצץ את אצבע ידו בסכין, ובלבד שיסיח רגעים את לבו מכאבה של שן חולה... הנה... הנה הקן... מחוז הפצים ומאוויים... — לחש שליט לעצמו והורה בידו על החדר האפל והזר, שהוא נתון בתוכו מחמת רגש הרחמנות של שמעון והמצלתו של נתן — הוא והארגז הקטן שבקרון זוית — אלו הם הרכוש שנחל לו אחרי שנים מרובות של טלטולי-חיים. אלו הם העגוים וזה שחרם? — היה מעורר רחמים על עצמו, כדי לבנות את הרחמים היץ בינו ובין הארס הזרין, המחלחל לתוך הלב... אולם הארס היה מחלחל ואינו פוסק. במה בקשתי לשוחח אתה? אה? מה? שאף את עצמו. במחו נסתדרה תכנית של שיחה מחוכמת, שהיה פותח בה, אלו לא היה רודף אחרי הכרכרה, אלו היה פוגע בה ברחוב באקראי ומשלב את ידה בזרועה והם היו מהלכים כאנשים קרובים. — כך, כך, גברת פייגין, גברת חשובה. כך, כך. החמה זורחת בשמים

והלבנה גם כן זורחת והכוכבים גם כן עומדים על משמרותיהם. וכשאיך החמה זורחת והלבנה מעוטפת עבים ועקבותיהם של הכוכבים נעלמו — גם כן אין רע, גברת חשובה. אין רע. יש פנסים בעולם, פנסים דולקים. ובין השמים והארץ מתהלכות נקודות קטנות. נקודות... אור זרוע בעולם, מרת פייגין, אור. וכשאיך פנסים דולקים, יש עינים לזהות. עינים, מרת פייגין. יש שהן כחולות כדגניות ויש שהן תכולות כתכלת השמים ויש שהן שחורות ולזהות ושלזהות קרנים ומזהירות כאור שבעת הימים או שאורן מפיל אימה... אלו הן העינים של הנקודות הקטנות המתהלכות בין השמים והארץ, נקודות השובות. יש שהן נשאות במסתרים, עטופות-עננים. כל נקודה היא עולם מלא... כל אחת מהן היא סוד, שחרש הבורא. כל אחת מהן היא חשובה, כבודה ורמת-המעלה. הלילה לנגוע בכבודה של הכבודה, מרת נקודה... אסור ואסור... והנימוס? וערכה הרם של הנקודה, שנבראה בצלמה של השמש הגדולה... אסור לגשת למרת

נקודה אלא אם כן נקודה שלישית עמדה בין השתים ושתפה את אורן... הסירי נא קודם, מרת נקודה, את הכסיות, הערדלים, והשתחוי יפה יפה — עד שתדמי לפנס ולא לשמש חלילה... ותחלה צריכות הנקודות הללו לברוח אחת מחברתה, לשנוא, לשטום וללגלג. כשהאחת שואפת, למשל, אל השמש, מתפללת השניה אל הלבנה או אל כוכב קטן שבקטנים או אל פנס, שנדמה לה לכוכב. הננסים עולים במעלה על הכוכבים, למשל, לפי שהם קרובים מאד לעין ונראים ככוכבים, ואילו הכוכבים רחוקים מן העין וצנועים ובישנים ונראים כפנסים... אולם לא על זה אני דן, גברת חשובה, מרת פייגין, בעלת העינים השחורות, המזהירות והלוהטות. העיקר, שהנקודות בורות אחת מחברתה, כדי להגן, כנראה, על אורה שלא יועם. כשהאחת שואפת לה, אומרת השניה: לבקעה! — וכל אחת חופרת לרגליה כוך או מערה כעין מבצר להסתתר בחוכו... אולם את, מרת נקודה, את, בעלת העינים השחורות, המזהירות והלוהטות, את חוץ-לילתי ומשאת-נפשי, מלאכי ושטני, את הלינית שלי, שתהיי מנענעת בתוך עריסה את צלי, אחרי שיסתם עלי הגולל... אנחנו שנינו... הן אנו איש לרעותו מישור, מגרשים שוממים נשקפים במרחקים... הן אנו איש לרעותו צליל מנגינה מהוקה וצליל הזיקים... הן הדרך סלולה... הדרך סלולה... ומסביב אור זרוע... אהדרך ארוכה... ויש בכך משהו ממה שיש ביי... אל חף הנהר... דרך גנים ופרדסים... אני ואת... שנינו על החוף... את, אהובתי... כן, אגב... הנה יד זו, השלובה הפעם בתוך זרועי, כמה פעמים, אני שואל, כמה פעמים ובתוך כמה זרועות היא כבר היתה שלובה?... אח, שטות! שטות! שטות! עלבון! —

הוא לפת בידיו את ראשו והיה מהדק בהן את הקרקפת, כאילו חשבה להשבר והוא מחזיק בה.

— ועכשיו? — ועכשיו? אה? מה? שאל לעצמו מתוך הגותרות קשת, כשידיו מלפתות את ראשו והוא מניע מתוך ישיבה את גופו במטה. לשכב ולכבוש את הנשימה. לרדת, לשבת. להתמתח על הרצפה על-יד שני נרות דולקים, לרוץ, לרוץ. להתפרץ לתוך חדרה של פייגין, לשבת על הבינונת-הדבש לרגליה בשתיקה, לספר לה ספורי-הבאי, להכנס עם הנקין בשיחה וללחוש לפייגין דרך אגב כדברים האלה:

— אין לך אדם, שאינו שוטה לכל הפחות פעם אחת בחייו,
או כך:

— גם החכמים הם שוטים, אלא שאינם יכולים ליהנות מפרי שטותם,
בשעה שהשוטים עושים את שטותם קרדום לפפור בן.
או כך:

— השטות היא אם כל החכמות. השטות היא טפשות בגלויה וחכמה
בשרשה הנעלם. השטות היא כח המעמיד והכונה בחיים, ואילו שאור שכלם
אינו כבה לעולם. סריסים הם ומחריבים בפקחותם את חייהם,
או כך:

— נקל לו לאדם לגלגל על עצמו מעשה-עול גדול או מעשה גדול של
שטות, המביא אפילו כליה על כל חייו, מלהורות במעשה קטן של שטות.

ואולי יסור וירצה לפניה את כל פרטיהם של המאורעות. היא יחלק
לעצמו מלקות בפניה, וכך תהיה הפתיחה של שיחתו:
— היום רדפתי כשוטה אחרי הכרכרה.
כך דבר שליט אל לבו ונתכוץ בתוך השמיכה.
הדלת נפתחה פתאום ובפניו של שליט נדלק גפרור, כנגדו עמד נתן.
שהספיק בינתים להעלות אור בחדר.
— עצל שבצעלים! — קרא נתן — ליל לבנה וכוכבים ואדם נתן באפל!
קום, קום, עולם זרוע אור ואתה נתון בחשכה. קום, קום, שליט, ואולי — נתן
הרגיש פתאום בפניו המעונים של שליט — ואולי חולה אתה?
שליט נענע בראשו בשלילה.
— אלא מה, פסח? — שמא חולה-אהבה אתה? —
שליט נענע בראשו בשלילה.
— לא זה ולא זה אם כן העצלות מי התיר לך? — קרא נתן — רד! —
הוא משך ברגלו של שליט, דבר שעלב מאד את שליט — רד, בן-אדם הוזה,
משורר נסתר, ואי החבילה? — ואי חבילת-הספרים, שהזמנתי בשביל כחולת-
העינים? — השמת את לבך אל העינים האלו? — אלו הם ספריו של איבסן,
קוריוו! קוריוו! — נשתכח ממני הדבר, שהספרים מונחים בתוך חדרך, סרתי
לפייגין בלעדיהם. ואם כן מה לי שם? תיקו! בקיצור: קוריוו! אני סר לתוך
החדר, עשיתי מה שעשיתי כשסרתי לתוך חדרך, קודם כל הדלקתי גפרור,
אני אקנה לי מדלקת של ברזל. בנוזן אקנה לי ואהיה מהלך מבית לבית
ואעלה אור, בקצור, הדלקתי גפרור וכאן הוא עצם ה"קוריוו". הריבה מוטלת
כמותך מכורבלת בשמיכה — ולא כלום, כשנגשתי אל המטה, פקחה את עיניה,
הציצה בי מתוך אותו הלעג שבו מציץ אשר בדרבקין, והתהפכה על צדה
השני, ואם כן למה זה אנכי? עמדתי והדלקתי גפרור שני, הריבה אינה זוה,
דבר זה הכעיסני קצת. פניתי ללכת, רואה אני: מכתב מהגולל על הרצפה
על-יד המטה, הרימותי את המכתב, אני אוהב מאד לקבל מכתבים. הצצתי
בכתובת, כתב-יד יפה מאד, אחר-כך הצצתי ב"פנים". כך, דרך רפרוף בלבד,
המכתב כתוב בלשון-הקדש, אם כך גם לי יש במדה ידועה חלק בו, יש, מותר
לעיין במכתב זר, פסח? מותר או אסור? — ואם היצר משיאך? — ואם אתה
חושק מאד בקריאה? — ואם עד שהספקת לישא וליתן עם עצמן כבר חל מבטך
על ה"פנים" וכבר נעשית לבן-בית בין שורותיו, אה, מר שליט? — מה דעתך?
אסור? — כן? ודאי, אולם הענין כבר היה אחר המעשה, ולשון-הקדש היא צחה,
המחבר של המכתב, איש אחד ששמו קפלן, הוא, כנראה, אדם עמקן והוגה
דעות, פילוסוף, יצאתי את החדר על מנת לסור אליך, לקחת את הבחור פסח
ואת החבילה ולחזור, בינתים תשוב פחולת-העינים לתיך הבית, היא בפירוש
הבטיחה לי היום לשבת בערב בביתה, היא הזמינה אותי לסור לחדרה הערב,
היא משתעממת מאד, כך אמרה לי בפירוש, הימים הם לה ימי געגועים גדולים,
ואני הבטחתי לה לסור, ודאי אסור, ולחשתי לה גם כן, שגם את הבחור פסח
אקח עמי ואביאהו אליה, היא לא אמרה לא הן ולא לאו, מכלל, שהן בקצור.

וגם מהמכתב לא הסחתי את דעתי אפילו רגע. יצאתי לי לחוך הרחוב ופגעתי בפנס מאיר, עמדתי לי על-יד הפנס בצדו של העמוד וקראתי מכתב בלשון-הקדש, הכתוב מאת החכם הגדול מר קפלן ל'בתי-ישראל הנפלאה בטהר-לבה, ב'גון-עיניה וביפיי-שערותיה, מרת מלכה בת אברהם, וכיון שהתחלתי לקרוא את המכתב, שוב לא יכלתי לזוז ממנו ולהפסיק, חלילה. הלא זו היא שירה, שירה ומחשבה, יהדות ואנושיות. חכמה נשגבה, עליונה - הרבה והרבה דברים מתוך המכתב סתומים ממני, לפי שהם נעלים, נעלים מאד, נעלים ונשגבים ממני, ואולי גם ממך, פסח. ובסופו של המכתב הוא מודיע למרת מלכה בת אברהם, שכבר ערך על הגליון מאמר גדול בדבר ערכו הספרותי של הסופר הגדול שניאורסון. הוא, אמנם, אינו משפיל כלל וכלל את ערכו של שניאורסון. כך הוא כותב ל'ריבה' - אולם לפי דעתו, לא נגעו המבקרים עדיין בצד אחד חשוב של האישיות הספרותית הזו, ששמה שניאורסון, דהיינו, בדבר ההשפעה, שקלט שניאורסון בנערותו מתוך ספריהם של סופרי אומות העולם, בני חבורה ספרותית ידועה, שערך יצירותיהם אבד כבר במדה ידועה. ומפני טעם זה גם רבים מדבריו של שניאורסון, וביניהם גם רבים חשובים מאד, ריח של זקנה עולה מהם... ולפיכך כדאי שיבואו אחרים, שתגלה פמליה של סופרים צעירים, שירעיפו בשמים רעננים על ספרותנו, שישירו אותה מתוך צנור חדש וכו' וכו'. כל הדברים האלו הם עמוקים מאד, והן המכתב הוא בכיסו, כן, את המאמר נכון הוא לשלוח למערכת, השקפה ואם תמצא בו דברי טעם ותחן להם מקום על עמודיה וגם תשלם לו שכר-סופרים, כנהוג, נכון הוא לעלות לו, כרך של חכמים וסופרים ולומדי-תורה, לא להשתקע בתוכו, כי אם לשם ישיבה ארעית, כדי לתזות את פניה של... ואולי יודמנו לו בינתיים שנים או שלשה שעורים וישתקע בכרך. אולם העיקר, שישלחו לפי שעה שכר-הסופרים ויסיפק לו בודאי להוצאת-הדרך... אולם גופו של המכתב, דבריו הנשגבים, גדול חכמתו ועושר-הגיבים שלו - אלו הם העיקר. והמכתב הזה בכיסי הוא, פסח. רצונך - אקריאנו לך... הקשב ושמע... לא בגינך אני נכון לקרוא, כי אם בגיני. מתענג אני מאד כשאני קורא את הדברים המתוקים האלו, כבר הקראתיו פעם אחת. לאשר הקראתיו, בדרך הליכה סרתי לחדרו של אשר והקראתיו.

- כך? - אמר שליט מתוך התמרמרות כבושה על אדם זה, שאינו יודע להבדיל בין אדם ראוי לשאינו ראוי, - כבר הקראת אותו? - לאשר?

- רצונך - אקריאהו לך.

- לא! - השיב שליט מתוך כעס.

נחן נעץ בשליט מבט תמה. שעה מרובה שתק, ואחר כך אמר:
- איני מבין, פסח שליט, אני איני מבין. אתה... אתה... איני יודע, מה אתה ומי אתה? - אתה - חכם אתה, כמדומני, חכם, יותר מדאי. פקח... אתה מציק, כמדומני, תמיד דרך זכוכית, מגדלת או מקטנת, אתה אינך כמוני, לא. וגם לא כאשר. אתה אוהב, כמדומני, בחור כדרבקין. אמת, דרבקין הוא אדם הגון. ודאי. אולם... אולם הוא... הוא מתהלך... כאופוזיציה... וכך הוא מכריז: פנו דרך, אני, כלומר, האופוזיציה הולכת! - ואתה נוטה אחריו קצת. ניכר הדבר.

היום סר רוחך, אני רואה. אין לבך פנוי כלל אלי. אני איני נעלב. אני הולך
 לי מעולם לא נעלבתי. אני הולך. אין רצונך, כנראה, להלוות אלי ולסור לביתה
 של בת-עירי ולבקר את חנקין החולה. לא? – אלך לי לבדי. ומחר אבוא ואבקרך.
 – הן! רצוני! – כמעט שהשמיע שליט, אולם לבו לא נתנו להודות
 בפיו. אולי היה מפציר בי לכל הפחות פעמים הייתי מעמיד פנים, כאלו אני
 הולך בלא-חשק, והייתי הולך מכל מקום – אמר שליט בלבו – אולם עכשו –
 לא! – לא!

הן תקע את כפו לשליט ויצא את החדר. שליט קפץ מעל המטה, ירד
 וקרא אחריו:
 – נתן! אבוא. אחר כך. אחרי חצי שעה. לבקר את חנקין החולה.

פרק כג.

אחרי שעזב את החדר שכב שליט במטה עוד כחצי שעה. הוא היה
 מטכס את הליכתו לפייגין כשר-צבא המפלס כל פסיעה ופסיעה. הן נתן יבשר
 להן תחלה, שעתיד הוא, שליט, לסור היום לחדרן, כדי לבקר את חנקין החולה.
 אלו היו המלים האחרונות, שהשמיע באזניו של נתן. נתן הוא גרמיפון. דרכו
 למסור מלה במלה, נמצא, שבקירו לא יהיה בלתי צפוי כלל. וגם טעם בקורו
 יהיה מחוור. שפיר, ואחר-כך... אחר-כך... כן... אופן השיחה... הרצאת הדברים...
 העיקר, שתהא נוחה ושקטה. לנגוע במאורע? ודאי... דרך אגב... באופן פקחי
 אה? כן. לא. דבר זה תלוי בהשתלשלותם של עניני השיחה. תלוי במסובים,
 במחלתה של חנקין, אם, למשל, אשר יהא מסב בשעה זו, לא יזכיר את
 המאורע אפילו ברמו. נחש ערום זה ידרוש אותו כמין חומר, כדי לנבלו בעיני
 הבריות. יכנס... מיד יכנס לתוך החדר. את המעיל לא יסיר. ופתאום חרה
 חרטה בדבר עצם הבקור. לא כדאי. לא, הן והן. וכדי לעכב בעד החרטה,
 הזדרז, קפץ מעל המטה. עשה את שערותיו ויצא בבהלה את החדר, חזר והציץ
 בראי, ושב ויצא. פניו אינם רעים כלל היום, יש בהם צל של... אור גנוו
 במעמקים.

הוא רץ, רץ על פני רחובות, משסע לו דרך בין מרכבות-הטרם, כרכרות
 ואבטומובילים. יכנס, יכנס. לא. הן. יגש עד שער הבית, יעמוד על-ידו ולא
 יכנס, לפי שהוא נרגש מאד, לפי שבבקורו של היום תלוי כל כבוד-חיותו...
 שאם פיו יפלוט היום אחרי אותו מאורע מלה שאינה הגונה, דבור אחד של
 שטות, מפני התרגשות יתירה, הריהו מאבד כל עולמו בידיו... ואולם מכל מקום
 יסור... כדי להעמיד על השקר שהשמיעה. היא הודיעה לו בפירוש, שבערב
 לא תהיה בחדרה. והן הוא ימצא אותה שם. הוא יסור, כדי להעמיד פנים, שכל
 מה שקרה היום לא היה אלא דבר שבהלצה... עצם הרדיפה אחרי הכרכרה לא
 היה אלא לשם הלצה בלבד, הוא יאמר לה בפירוש, שרדף אחרי הכרכרה
 כעשרה רגעים, כרבע שעה, לשם הלצה... לפי שמוזר הוא. לפי שיש בו ניצוץ
 מנשמתו של נגל, הגבור הידוע של המסן, גבור זה, שכל בחור מישראל

ומשאינו ישראל מחקה אחרי כל תנועותיו ומעשיו, כדי לישא הן בעיני העלמות הטפשות, כדי להיות מוזר. מוטב ישקר לה ולא יהא מנוחך בעיניה. האשה שוטמת את הגבר, שאינו מופיע אליה ככהן גדול, העוטה אפוד והושן ומקריבה לקרבן. יסור לתוך החדר וישקר. ישקר בדבוריו, בתנועותיו, בצחוקו ובקולו. הוא יסור, ישב על ידה של חנקין וילטף את שערותיה, יתנהג אהה כמו שאשר מתנהג עם סוניה. השטות שבמעשיו הוא כובד-הראש שבהם.

המתנהג עם העלמות בכובד-ראש יתרה דומה לאדם שבא להתוך ניר בקרדום או במגל הריף. דומה הוא לאותו האדם שבספרו של גונצרוב, שהיה חוגר סכום כזה של כחות בשעת מזיגת כוס-התה, כסכים הדרוש לפתיחת שער-ברזל. "והעיקר שאתה שוטה" עלו פתאום על לבו דבריו של אשר. שטות! יכנס, ידבר, יצחק בקול. אכנס! — קרא לעצמו בשעת מרוצתו על פני הרחובות — ובשעת כניסתו לתוך החצר ובשעת טפיסו על המדרגות. אכנס! — לא! — קרא לבסוף, כשירו כמעט גנעה בכפתור-הפעמון. הוא ירד בבהלה מעל המדרגות, — החליט לעמוד על-יד השער ולחכות לנתן. וכשיצא יתן יעמיד פנים, כאלו ברגע זה נגש עד השער. נתן ודאי ימסור לו מלה במלה את פרטי השיחה של הערב, את דבריה של פייגין. הן ודאי צפו לו, שתיהן צפו לו. נתן ישיה לו על צאתן. ופתאום הרגיש בשני צלמים, שהגיעו מתוך החצר. הוא מהר אחריהם. ברור הוא, שזה שיינר עם פייגין. ידיהם משולבות, הוא צעד אחריהן לאט כמרגל, וכמעט ששמע את דברי השיחה שביניהם. הגיעו עד קרן זזית של הרובייה-מלכים. פייגין החזירה את ראשה... ודאי הרגישה בו. הה, בושה! הה, כלימה! הוא רץ, עבר על ידם וכמעט נתקל בפייגין. הוא ברח. בקש להתבלבל בין העוברים והשבים. פתאום ראה את עצמו בין פסיה-ברזל של מרכבת-הטרם. בקש להתחמק — הדביקה אותו כרכרה, נטה לשמאל — הממה נאקה כבירה את אזניו והשתיקה את מחו. זה היה אבטומוביל, שהשתרע עליו כחיה רעה, רק כפשע היה בינו ובין המות, אולם השופר כון את הרגע ועכב את האבטומוביל. בינתיים השתטח שליט מתוך אימה על הקרקע. כנופיה של אנשים התכנסה סביבו. פניו להטו מבושה. הוא התחמק וברח לתוך החצר שכנגד.

שם עמד שליט, תלה את ראשו למעלה, לקראת האורים הבוקעים דרך החלונות ודבר אל לבו: כך, כך! נצלתי מן המות. נו, ומה? וזהו כל הכוש? — הנה אורים דולקים. אורים מנצנצים בעד החלונות. שם בתוך המעונות קולות-צחוק של תינוקות, של נגלים, של בנות-זוג אהובות, נשיקות של רוגו ושל תחנונים ושל התחטאות. מחמים רותחים, משרתות מוזגות כוסות, אשת-נעורים מטילה חתיכות-סוכר לתוך הכוסות ואורחים מסבים. מושב-רעים. מתפלפלים בטולסטוי. אחד מדקלם את הינה. כמה חתיכות-סוכר לתוך הכוס? — שתיים או שלש? — שואלת בעלת-הבית מתוך בת-צחוק קרובה ונדיבה מאד מאד. ואף על-פי שבת-צחוק זו תרומה היא לכל אחד מהאורחים בשעת זריקת הסוכר, מכל מקום כל אחד מהם מיחד את בת-צחוקה רק לו. זו היתה בת-צחוק מסוג אחר לגמרי... לגמרי... יש אורים בעולם, קולות-צחוק, מבטיהן, ואני... ואני! — מבחוץ! —

כך הגה שליט וחבר פרקינה, כשמבטו מטפס על החלונות המוארים, עד שעמד פתאום ויצא את החצר. אחר-כך הרגיש בדבר, שזו היא אותה החצר עצמה, שעלידה עמד המשורר שימקין לפני ימים מועטים וצפה לשיינר. שליט התהיל פוסע על פני המדרכה ומעיין בפניהם של העוברים והשבים. הוא הפש את שיינר ופייגין ומתירא היה לפגש אותם. הוא בקש לראות אותם מאחוריהם, כדי שיהיה ספק בידו להתחמק מהם בכל רגע. הוא הפשם ברחוב המלכים, רחובי-הטיול בערבים, ובתוך בתי-הקונדיטורין והקפה. עמד כנגד החלונות הגדולים של בתי-הקפה והיה מסתכל בין שורות-השולחנות ובודק בפרצופים. ופתאום תפש את ידו אדם, שחבטו דרך זלוזל על שכמו. שליט החזיר את ראשו.

— אדוני!... פניך הם כפני מרגלים — קרא אשר.
 — ופניך כפני רוצח! — השיב שליט, שבקש לעקור מיד ולהתחמק מעיניו של הרשע הזה.
 — אולי באמת רצחתי אדם! — אמר אשר ובת-צחוק נוכלת רפרפה על שפתיו.
 — למה אתה רץ כל-כך? — שאל אשר בתמימות — אתה בורח, כנראה, מפני מי-שהוא או רודף אחרי מי-שהוא.
 — מי? אנכי? — לא. הגם נביא אתה? — השיב שליט מתוך בלבול.
 — לא רק שוטה. שמא זקוק מר שליט לשטר בן שלשה? —
 — ואתה גם עשיר הנך? —
 — קבלתי כסף מאת הדוכסית. והרי מכתבה! —
 אשר רפרף אל מול פני שליט בגליון של נייר ורדי.
 — והרי שמה וטם משפחתה! — אמר אשר והוציא מתוך הפורטפיליה כרטיס-בקור. — הגרפינה לבית ז... אתה רואה? — שאל אשר וחכה לתשובתו של שליט.

— אני רואה! — השיב שליט, נדהם ממראה עיניו.
 — אדון שליט, גלה נא את האמת. שמא אתה זקוק לפרוטות? הלא ודאי קבצן אתה — קבצן בן קבצן...
 — אדם גם! — קרא שליט מתוך התמרמרות. אשר שלב את ידו של שליט בזרועו.

— למה אתה רץ, אדוני? — שאל אשר בהשתתפות — כחצי שעה אני רץ אחרך. בעקרו של דבר, מה מעשיך פה בו? — אני איני מבין. כל הענין הזה מוקשה הוא בעיני. הענין המכונה שליט. אני מסתכל בה תמיד... אני מתחקה עליך. יש בך ענין... יש. אתה טפוס... אמת, טפוס ידוע למדי... הטפוס הזה, שהאוריגינליות שבו היא בנלית וידועה מאד מאד. בזרוב הרוסי, נגד הסקנדינבי, פלך הפולני וכו' — כל אלה הם ידועים למדי... ואולי יש בך משהו משלך... ניצוץ מאש אחרת... ממך נודף ריח אחר לגמרי... נדמה לי... אם איני טועה... בכל אופן, הנך יהודי, יהודי מארץ-היהודים, בנה של כנסת ישראל... יהודי בעל לב נשבר... את העולם לא תשנה, הרים לא תעקור חלילה ממקומם. הנך נזהר ודאי עדיין מבשר-טרפה. בכל אופן איש לא תהרוג... חלילה וחלילה.

אולי אתה כועס קצת על ארון-הקודש ועל עשרת הדברות. אולי. והוא סך-הכל. אתה רץ. וגם עיניך מתרוצצות תמיד... אתה בורח, כנראה, מפני הדבר שאתה רודף אחריו... כזו היא התמצית. כזה הוא הפרוש, פרוש הענין המכונה שליט... ודאי בעיניהן של נערות טפסיות גם אתה נחשב לגבור... גבור מגבורי-ישראל. בעיקרו של דבר, מה הם מעשיך פה? אני איני מבין — איני מבין כלום. מהיכן ירק זה, למשל, חי? — ובכלל איני מבין. בחור, שמשכנו ברחוב הפושקין — המ — משוטט ברחוב המלכים ומלווה עצמות לבית-הספר... והן בחור זה נולד, נולד בדורם. כן? — עמד ועלה משם לכאן, כדי להתשוטט פה ברחוב המלכים ולרדוף אחרי כרכרות... כל הענין הזה הוא מדרש-פליאה... והעיקר, שלא ימית את עצמו מדעת... לדבר זה לא יסכים, כנראה, בשום אופן. לא? — אשר עמד נשען על רגל אחת ורגלו השניה נפנפה באויר. הוא הציץ לתוך עיניו של שליט כמחכה לתשובתו. הרגל התלויה באויר נגעה דרך רפרוף ברגלו של שליט. אשר השתחוה לפני שליט ופניו הביעו התנצלות נובעת מלב.

— פרדון! יסלח נא האדון! — שלא במתכוין נגעתי...
אשר חזר ונעץ את מבטו בפניו של שליט וצפה לתשובתו. שליט הציץ רגעים בפניו של אשר מתוך בוז. אחר כך קרא:

— אכן מנוול אתה. אין לי פנאי!

שליט כבר החזיר את ערפו לאשר ובקש להתחמק ממנו אפילו בלא ברכת-הפטורים. אשר שלב את ידו בזרועו מתוך חבה גלויה, שהחניפה לו ופיסה אותו.

— אדוני שליט — אמר אשר — מבקש הייתי לשאול אותך... אם... אם כבר ראה מימיו... דוכסית? —

שליט נעץ בו מבט תמה ומבובל.

אשר הבליט את כרסו מתוך הכרת-ערך, הציץ בפניו של שליט ואמר:

— מתכון אני... המבין הוא, מר שליט? — לראיה של ממש... ראייה של שיחה... של שיחה קרובה ושוטפת... כשהפרוש של השיחה הוא לגמרי אחר... כשאצבעה הקטנה והרכה של הדוכסית, כפי מבטאו השנון של נתן החטמני, כשאצבעה הקטנה והסולדת של הדוכסית נתונה בתוך ירך ומבטה מלסוף... וראשה של הדוכסית נתון על זרועך... והאולם הוא מרוח ומואר ועלי-יד האולם עשרה חדרים פנוים ומוארים... רחבות... רחבות... ומתוך כל החדרים האלו אין נפש חיה... היא בורחת ואתה רודף אחריה. מחדר לחדר... מכסא לכסא... ודרך ענפי האילנות מטפטף אור הירח וילצת-כלבים מגיעה... הן, ילצת-כלבים... אין כוס-התענוגים מלאה על כל גדותיה כשאין ילצת כלבים מגיעה מן המרחק... הה, היים! — היים! — מבין אתה, בחור בית-המדרש? — הה, היים! — ומסביב משמשים, משמשים, השומרים את הסף ואת השערים. ראשים משתחפים, קומות נכפפות לקראתך — ואתה פוסע כמנצח... עבדים, עבדים — ואתה קוטף פרחים... ואתה רומס, דורס ורומס ורק בתוך קערת-הזהב... הה, נשויי-אשר, נשויי-אשה, נשויי-יין. נשויי-חרב, נשויי-סם-החיים וסם-המות... הה, הרודפים אחרי הכרכרות! הכבר נגעה כף-ידך בידה הרכה והריחנית של דוכסית, שלא הפרה מימיה בעפר ולא כבסה לבנים. הכבר נגעה? — אה? — שאל אשר בלחש.

— לא! — השיב שליט בקול מיכני.
 — ואני — הכריז אשר בקול סודיי, כשהבליט את כרסו והצביע על
 חזהו — הן!
 — ואתה הנך שקרן? — שאל שליט מתוך רוח שקטה.
 — העיקר, שהנך שוטה! — קרא אשר, תקע את כפו לשליט והתרחק
 ממנו מתוך הדרת-גאות.
 „רוצה, רשע, מנול, גס-רוח, ודאי גם שקרן. אולם חזק הוא ודבריו הם
 חצים שזונים” — נצנץ הרהור במחו של שליט.
 אשר כבר היה רחוק. שליט עמד רגעים יחידי, מפנה את מבטיו
 המבולבלים לצדדים. הוא היה מדוכדך. נדמה לו, שהוא כלו שרוי במים. מי
 הוא? ומה לו כאן? — ולמה נתגלגל לכאן מן הדרום? — ואיפה היא הדוכסית?
 זו היד הרכה, הטהורה והריחנית, שלא נגעה בזוהמת העולם? איה? ומהיכן שוטף
 זרם זה של עוברים ושבים? ולהיכן הוא שוטף? — ומה יקרה אותו בימים
 הבאים? — מה יקרה אותו ברגעים הבאים? עתידו להיכן? — צילו להיכן? — כעדת
 עורבים שחורים באו לקראתו ביעף הימים הבאים. — הוא הסתכל בהם כהרף-
 עין. עננה כבדה תלחה על ראשו. הוא שרך את דרכו לאט לאט עד שבא
 לחדרו, הטיל את עצמו בתוך החשכה על המטה, נכנף בתוך השמיכה,
 שהפשילה כויליון חוצץ בינו ובין העולם ולחש לעצמו:
 — אינני! — נסתלקתי. —

פרק כד.

ספר קטן, קובץ של „ספורים וציורים”, יצא לאור. שמו של מחברו,
 הסופר אנדרס, לא היה כלל מן המפורסמים. ציוריו הקטנים והצנועים היו
 נדפסים, אמנם, מפרק לפרק ב„החיים”, ופעמים גם ב„השקפה”, אולם שום איש,
 חוץ מקומץ קטן חברים של המחבר, לא הרגיש בהם, כשם שלא נמשכו גם
 לבותיהם של הקוראים ושל המבקרים אל הקובץ הקטן הזה.
 זו היתה מחרוזת של ספורים, כתובים בסגנון חרישי וענותני, שהיו,
 כנראה, שעשועים למחבר, כחרווי הפנינים בידיהן של הנזירות, שנתנו להעסיק
 אותן, להסיח את לבן מהבלי העולם הזה ולהפנות את מבטן לאביהן שבשמים.
 לא היה בספר זה כלום מן העממיות הכבושה של שניאורסון ובני חברתו,
 שהיתה נוהגת בימים ההם, אף לא מעזות-הקצף של המורדים מן המין הידוע.
 המגענעים את אגרופם כלפי כביכול ומכריזים על עצמם, שהם דורכים בגאות
 על במות-החיים ובזו יבוזו למורד, ובשעה זו עצמה אזניהם מורכנות וראשם
 כבוש למטה בכדי לדלות משם מחיאות-כפיהם של דרי המורד...
 היה זה ודוי של נשמה נאכלת על-ידי מדורה יתומה, עורגת אל אש
 הצבור ואינה משיגה אותה. היתה כאן עיפות של נשמה, שנלאה לשאת את
 משא עצמה, טרחה וריבה, עיפות של הויה. המתבישת בבדידותה ומואסת

בקשרים. היה זה מכתב, ששלח אחד אל רעו שישנו או שאינו אלא בדמיון או שאפילו הדמיון כופר בו – ואולי מסתתר הוא בתוך אחת הפתחים שביער עבות או בתוך אחד ממרתפי הבתים. לא היו כאן טרגדיות, אלא טרגדיה אחת צנועה, שימיה כימי השמים על הארץ ומהותה מהות האדם, שכלו פצעים ואת הטפול בפצעיו הוא מכנה בשם יצירת ערכים ואת האיספלניות שעל המכה – השקפות עולם. ומשום שגם ההרגשה הזו, הבזה להשקפות-עולם, לערכים, לשמות ולמושגים, אינה אלא איספלנית מיוחדת במינה, ויש שבני אדם עונדים את ההרגשה הזו, שהיא טרגדית-חייהם, עטרה לראשם, עושים אותם כמין זמר של חייהם ועליה גאותם, לפיכך בא החיוך של לגלוג המרפרף מעל להרגשה נמצהצח אותה ונותן לה פנים שוחקות, כדי להסיח את העין מגוף העיקר, ואיתו החיוך, המאפיל על העיקר הוא הוא גופה של הטרגדיה. אולם אחר-כך באה ההכרה, שגם חיוך זה אינו אלא איספלנית מיוחדת במינה, הבאה לשעשע את האדם בצניעות שבו ושחיוך זה נעשה לבסוף תגא שמשתמשים בה לרמוז לבריות: הננו, מכיאלהים, מסתירי-הכאב תחת מסוה החיוך. צנועים אנו בכאב!.. אכן גם הכרה זו, המעריכה את החיוך. היא איספלנית על גבי איספלנית, וכן היא ההכרה, המעריכה את ההכרה הזו – וחוזר חלילה, עד שבאה הבחילה, הבחילה של אדם דכא ושפל-רוח, שנעשה לברות לספקותיו ומצוקותיו, האוכלים אותו כעש וממאסים עליו גם את מכאוביו – בחילה זו המלפפת את כל העיניים והדמויות, כאשת-חיק וכאהובה, המוזגת את הכוס, עושה את המטה, עוצמת את עיניו של אדם, שוקדת על דפיקות-לבו, שומרת את שנתו ואת חלומותיו ואף את רגע יקיצתו. בחילה זו, המטמטמת את לבו של אדם ועושה אותו נכרי למרעיו, לאביו ולאמו וגם לאהובת-לבו. הנה היא... הנה גופה כמות שהוא... היא נצבת נגד עיניו... שכם... צלעות... רגלים... והנה היא מטילה את שתי זרועותיה החשופות על שכמו ומגעת בקבורת-זרועה בצוארו ומגישה את הגוף, את העסיס, את המחתה ואת האש. הנני! – ואין שום ערך... לא כלום... מאווייה נשפכים על פניה כקלוח של רפש וגופה נראה דל כח ורזה וגרום... הרי זו בחילה, שאין ידם בעל נפש יפה משמיעה לחברו לסעודה אלא בלתישה וברמזי רמזים. והאדם מדבר לכאורה על עיניים מן הצד, אלא שה"קרי" של

הדברים מתכון לכך. כזו היתה הרצאת הדברים שבספר קטן זה.

ספר קטן זה נזדמן לידי של המבקר שיינר בבית-המערכת במוצאי שבת זו, שבה חלה התגוששות האתלטים. שיינר ישב אל שלחן-הכתיבה, עמודי-הניר הגזורים היו מסודרים, כוס של קפה שחור היתה מוזגה, – המבקר שיינר לא היה טובל את עטו בדיו אלא אם כן כוס של קפה שחור היתה מוכנה בשבילו – והנער, משולחו של בית-הדפוס עמד וחכה ל"אוריגינל". גליון של מחר חסר עדיין "מכנסים" בלשונם של העתונאים, הוא הפיליטון שמתחת לקו. שעה מרובה היה שיינר מעלה ומוריד את העט לתוך הדיותה. הגליון של מחר חסר סכים של אסף שורות בפנים הגליון ושלש מאות שורות בשביל הפיליטון – ובמח אין נדנד של רעיון.

שיינר הוציא מתוך העמודים הגזורים עמוד אחד, הניחו מן הצד ושרטט

עציו שמות, שיכולים לשמש לו נושא למאמר, „גלות“, „לאומיות“, „חצייהאי
הבלקני“, „לשאלת הלשונות“, „תחיה או התבוללות“, „האני הלאומי“, „היחיד
והחברה“, „כלל ופרט“, „האהבה בספרותנו החדשה“, „האשה בספרותו של
שניאורסון“. ילך לו הזקן— כבר קצתי בו! השיב לעצמו שיינר על הרהורו
האחרון. „ואילו“ נצנץ במחו של שיינר— מאמר, ששמו הוא „ואילו“— שם נאה
ואוריגינלי. אך מה יהא הכנו, למשל? „פעמי-המחשבה“ גם שם זה מצלצל
ואוריגינלי. אולם שם זה צריך להיות שם הכולל של כמה מאמרים. של סריה
שלמה של מאמרים, העוסקים בכמה וכמה ענינים, „התחיה, התחיה“?— כזה יהיה
שמו של המאמר הראשון. הוא הכריו בשמחה אל הנער, משולחו של בית-הדפוס:
— מישקה, מזל טוב! רעיון נפלא עליה במחי, „התחיה, התחיה“— כזה
יהיה שמו של המאמר.

ברגע זה נכנס לתוך בית-המערכת אחד ממסדרי-האותיות.
— בשבוע שעבר נדפס מאמר בשם זה ב„השקפה“ מאת מר פישר—
העיר מסדר-האותיות.

— אני משטה!— השיב שיינר וכבש את ראשו על עמודי-הגיר.
הוא היה מצר מאד על נושא זה שניטל ממנו. שטף הרעיונות כבר היה מסודר
במחו. זה היה פרק של שירה לכבודה של התחיה, המכה גלים אדירים
והמתפרצת, לפי הכרתו העמוקה של הכותב, מתוך מעמקה של אוכלסי האומה.
כלום אין אזניכם מקשיבות את הקולות, את הכרוזים ואת התרועות, היוצאים
מתוך נדבכי האומה וקוראים: נהיה ככל הגוים, בית ישראל!— והתשובה:
הן!— כך היא התחלתו של המאמר: הן! על אפכם ועל חמתכם, אויבינו בנפש.
אתם המתבוללים, אתם הלועגים, אתם קטני-אמנה, השועלים, התנים, גורו
לכם מפני גלי התחיה, השוטפים וזורמים בדרכם את כל הרקב לבית יהודה,
את כל הזהום והכעור. הוא התכון גם כן להראות באצבע על שביבי התקוה
המפורזים פה ושם, על קולות מבשרים את התחיה ועל סזיונות משמהים,
שכאורה אין להם שום חשיבות לגבי השקפה שטחית. אולם עינו של המסתכל,
העין החודרת לתוך מעמקה של החיים המתהווים, כלומר, לתוך הדינמיקה
של החיים, רק לה נתנה ההבחנה לדעת מראש את הבאות—
כך היה המבקר שיינר רושם על הגיר, אילו לא נגזל ממנו שם נאה
ומצלצל זה ואילו לא היה נכנס בשעה זו עצמה פישר לתוך המערכת. כי הנה
התפרץ פרא-אדם זה, לבלר זה— ונתקפה הרוח ששרתה עליו. שיינר הציץ
בפישר מתוך בוז, קם ותקע לו את כפו מתוך בת-צחוק ואמר:
— ערבא טבא, קולגה!

— ערבא טבא, אדוני המבקר!— השיב פישר, ישב אל השלחן, טבל את
עטו בדיו, והעט התחיל מיד עף ועובר על-פני עמודי-הגיר, כאילו היה בעלה
נוהג בו מתוך השבעה. פישר קרא בקול אל המסדר:
— הרי מאמר על אירלנדיה, זה המאמר הראשי,— מאה ועשר שורות.
„מה מגושם הוא!“! הרהר שיינר, כשהציף בפניו השבעים והעלזים
ובקדקדו המפוטם של פישר. הוא החליט להפסיק את פישר באמצע עבודתו ושאל:

— קולגה, מה השעה?

— חצי הששית! — השיב פִּיֶּשֶׁר, כשראשו כבוש וידו מוליכה ומביאה

בלי הפסק כמתחלה.

— חצי הששית! — קרא שיינר ולבו נקפו בכח. הוא יאחר, יאחר. הוא,

אמנם, התנה עם הגברת אייזמן לִסְוֹר לביתה בשעה השמינית של ערב, אולם הן ההליט בדעתו להקדים ולסור, לכל הפחות, שעה אחת קודם השעה הקבועה, כדי למצוא אותה כשהיא מלובשה עדיין בפניואר שלה, שדרכו משתקפות זרועותיה ורגליה עד הארכובות. כבר היה מעשה זה פעמים רבות. הוא רמה אותה, הקדים את בקורו ומצאה בכך. עוד בהשכמה היה מתכוון לִסְוֹר לביתה, כדי שימצאנה בכך. — שיינר חזר במחו מתוך הנאה על המלים „שימצאנה בכך” — ונתעכב על ידי הזקן שהקריא לו בפעם המאה ואחת את „עולמותיו העליונים”. קריאה זו שבשחרית של שבת, שכבר נעשתה למנהג קבוע, כמה קץ בה! הזקן היה היום מרוגז מאד והשתמט מלהלוות לו סך של עשרים וחמשה רובל.

הוא השתמט גם מהבטחתו, שהבטיח לו לבוא בדברים עם המוֹלֵךְ בדבר הוספה על משכרתו. הלא זהו אבסורד! אבסורד! — דבר שיינר בינו לבין עצמו. מאה רובל

לחדש — מבקר ממדרגה ראשונה מקבל שכר חדשי מאה רובל. הלא זה מגוחך. מבקר עברי. הספרות העברית — קבצנית היא. קבצנות! עניות ודלות — אי, טפו! —

לא עברו רגעים מרובים ושיינר כבר ישב אל השלחן, ראשו כבוש ועטו עובר ושב, הכל קבל צורה אחרת. קולות וכרוזים ובנות־קולות היו יוצאים מתוך החורבה הגדולה והענקית, ששמה: חיי האומה הישראלית. אלו היו קולותיהם של הצרצר, של הינשוף ובנות־היענה. מה יש לנו? — אין לנו כלום.

בפיוט של תפלת יום־כפור יש תפלה נוגה אחת, שכל האומה באלפיה וברבבותיה משמיעה אותה בדחילו ורחימו ביום קבוע ובשעה קבועה על פני כל כדור הארץ, וזה שמה של התפלה: אין לנו! אין לנו! לא כהן, לא מזבח, לא מקדש, לא נביא, לא מלך, לא שלמים, לא בית־הבחירה, לא אפוד, לא אורים ותומים.

אין לנו כלום. לא עם אנחנו, כי אם עדר. ולא בני חורין אנו, כי אם עבדים, ולא רגש הכבוד לנו, כי אם שפלות, שפלות והכנעה. אין לנו תעשיה גדולה,

כי אם תעשיה פעוטה, לא עסקנות גדולה, כי אם עסקנות פעוטה, לא ספרות גדולה, כי אם ספרות פעוטה. כל סופרינו עוסקים בחנונות או במלמדות. כל

חנונינו עוסקים במסחר וכל סוחרינו עוסקים בסרסרות. זה הוא המצב. טרגי הוא. הטרגדיה מלווה את האדם מישראל מעריסתו. אומרים אתם: תחיה! — למה

אתם מרמים אותנו? למה אתם בוראים לנו יצורי־דמיון, כדי להדאיב את נפשנו בהכזבם? — העם באלפיו וברבבותיו רחוק הוא מן התחיה, כמו שרחוק

הוא מהציר הצפוני. אל הבצע תשוקתו. אל הכעור נטיתו. אתם אומרים: יופי! למה אתם לועגים לנו? אל ישמח ישראל אל גיל כעמים.

מחציתו של המאמר כבר היתה ערוכה, אלא שצריך היה להמשיכו בנוסח זה ולחזק את הדברים בראיות ובעובדות מהימים האחרונים, לצאת מזוין

במעשים, הצוחים ככרוכיא. לתכלית זו צריך היה לחטט קצת בזכרון, לעבור מתוך רפרוף על הגליונות האחרונים של ה„השקפה”.

— מה השעה, קולגה? — שאל שיינר את פישר.
— שלשת רבעי הששית! — השיב פישר מתוך דעה שקטה ומרושלת,
כשעטו רץ על פני הניר.

שיינר קם, התחיל מטיל על-פני החדר, שב וישב, עיין בכתב-היד. מחק
לכתחלה את המאמר „כל סופרינו עוסקים בחינוכות“, שלא להרגיז את הזקן,
השרוי בימים האחרונים בכעס. אחרי המחק הזה ניטל הטעם גם משאר
המאמרים בדבר החנוכים והסוחרים — ומחק גם אותם. גם ההערה בדבר „הספרות
הפעוסה“ נראתה לו פתאום לעזה מאד, וכדי שלא להרגיז את הזקן, את
נירנברג ואת המו"לים מחק גם אותה. המאמר ניטל ממנו עוקצו ואבדה חריפותו.
העיקר התוסס, הדבור המפוצץ, המכה גלים, הועשה אחר-כך לפוגם שגור על
הלשון, עיקר זה ניטל — ומפני כך הזיז שיינר את כתב-היד, הניח את עטו מידו
והציץ במישה, שעמד על-יד השלחן ועלעל בספר קטן ופניו משעממים מאד.
מסדרה-אותיות, אמנם, כבר ירד עם רתב-היד של פישר לבית-הדפוס, אולם הן
סופו לחזור ו-„המכנסים“ אינם.

— מאמר „על הטקסה“, בעמוד השלישי, שבעים וחמש שורות! — קרא
פישר והושיט את כתב-היד לתוך האויר, כשראשו שקוע על הניר, לפי ששער,
שמסדרה-אותיות הוא בחרר. — מר שיינר הולך היום לשמוע את ההרצאה? —
— של השוטה? — במה עוסק מישקה? — שאל שיינר, שנגש אל מישקה
והציץ בספר שבידו.

מישקה לא השיב. הוא חטף את כתב-היד מידו של פישר ויצא את המערכת.
עטו של פישר שוב חרק. שיינר עיין מתוך רפרוף בספר הקטן. הרהור
נצנץ במחו: מאמר של בקרת בשם „שיחות ספרותיות“. כלום כדאי הוא מחבר
זה? — שאל המבקר את עצמו והפך בדפי הספר. אנדרס! — מחבר עברי פשפש
ומצא לו שם זה. רעיון מוצלח נצנץ במחו. שמו של המאמר יהיה: אנדרס!
ובפנים: מאמר על נירנברג. בקשתי לכתוב לכם מאמר על הסופר אנדרס והנה
יצא מאליי מאמר על האהבה בשיריו של נירנברג! — כך יכתוב במאמרו. זה
יהיה אפקט. אנדרס! — שם זה שמעתי, כמדומני, באחד הימים. ציור זה לא רע! —
החליט שיינר, שהספיק בינתיים לקרוא תחלתו וסופו של אהד הציורים. זהו
אפיקן! החליט שיינר. וכך יהיה שמו של המאמר: האפיקן הצעיר.

„לפני מונח ספר קטן“ — רשם שיינר על הניר את השורה הראשונה.
התחלה זו בנלית היא יותר מדאי — הרהר שיינר חרטה, „נושא המכתבים הכניס
לפני שעה קלה את הספר הקטן הזה“ — כך תהיה ההתחלה. — שורות אחדות על
האפיקן הצעיר, שהלעג שלהן יהיה כבוש, צנוע וחרף, לעג אריסטוקרטי.
ואחרי-כן יעבור אל המומנט של האהבה בשיריו של נירנברג. כן, „נושא
המכתבים הכניס לפני שעה קלה לביתי את הספר הקטן הזה. אני יושב בתוך
המסב שלי ופני אל החלון הנשקף כלפי הויסלה, הרשרוש חרישי של גלי
הנהר והמית-הנכאים — נכאים אלו, אמנם, אינם חרישים כל-כך: מחברנו צעקן
הוא יותר מדאי — העולה אלי מתוך הספר הקטן הזה“. התחלה יפה ואוריגינלית!
אחליט שיינר והמשיך את דברי הבקרת, אחרי שקרא מתוך רפרוף דפים מספר

מתוך הספר. הוא דבר על האפיקה והליריקה בכלל, על האפיקה והליריקה של הספרות העברית החדשה בפרט, הטעים את הנשגב של נירנברג ואת המעוף שבשניאורסון – אולם כשהגיע לידי המחבר של הספר התעכב קצת, כאילו ע"ה על שרטון. „כדאי היה לדחות את הבקרת – נצנץ הרהור בלבו – עד השבת הבאה, אביא את הספר לזקן ואשמע את חות-דעתו.“ – אולם על דעה זו לא התעכב שעה מרובה. יש פנים לכאן ולכאן. „המחבר שלנו – המשיך המבקר את דבריו – כותב ספורים יפים.“ יפים? לא. חביבים; מהם חביבים. הוא מחק את המלה „יפים“. „יד-אמן כהה – כך אפשר להעיר – לסופר מתחיל זה.“ בטוי מוצלח. סופר מתחיל זה ודאי בעל כשרון הוא. ודאי? לא. בלי ספק. בעל כשרון? – לסופר מתחיל זה יש ודאי ניצוץ של כשרון. לא. כן; „עדיין ספק בידנו, אם קרא הסופר המתחיל שלנו את הדברים בספרים או חי את הדברים.“ בשעה זו נכנס מסדר-האותיות לתוך המערכת, נגש אל השלחן של שיינר, הציץ בספר הקטן ואמר:

— כבר קראתי את הספר הזה! —

— ומה? — שאל שיינר מתוך חיוך אירוני.

— ספר נאה מאד! — אמר המסדר מתוך בטחה — הוא מונח בבית-המערכת

זה כחצי שנה.

נגמר דינו של הספר לזכות.

שיינר חזר והציץ בתוך הספר, עבר על אחד הדפים, וכתב: „הרבה דברים יפים אנו מוצאים בספר הקטן הזה, הכתוב ביד סופר מתחיל, שיש בו בלי-ספק ניצוץ של כשרון לירי. — המבקר מחק את שמו של המאמר „האפיקן הצעיר“ וכתב תחתיו „הליריקן הצעיר.“ — „מחברו של הספר הקטן הזה, שדבריו רואים אור בפעם הראשונה.“ בפעם הראשונה? — אולי אני טועה? — הוא הוסיף: „בחוברת מיוחדת.“ „שדבריו רואים אור בפעם הראשונה בחוברת מיוחדת“ — את המאמר הזה אפשר לפרש לשנים פנים — „כן, סופר מתחיל זה חסר, אמנם, את הטון האפי, שמצטיין בו, למשל, סופר קלסיקן כמשורר הגאוני שניאורסון שלנו, השואב מתוך מעינות העם לוגים לוגים קטנים ומשיב לו דליים של מים חיים צרופים, המשקים את נשמת העם בשעות הצמאון הנוראות.“ — כאן הקדיש שיינר עמוד שלם לכשרונו הגאוני של שניאורסון, המציץ בחיי האומה וצר מהם צורות ובורא בריות, שתהיינה חיות וקימות לדורי-דורות — שא"ל, למשל, היה בא מבול לעולם והיה מציף את כל עם ישראל, את ספריה, תורתו וחכמתו, ולא הניח אלא „בעולמות העליונים“ של שניאורסון, היה ההיסטוריון הבא משיב על פיהם לתחית את כל הצורות שבראה האומה הישראלית. מובן, שהמחבר שלנו אינו מגיע גם לקרסוליו של שמשון הגביר שלנו, של וירנברג, שנתן לו גם עוז-הבטוי גם חוש קוסמי, שאין דוגמתו אצל סופר של שום אומה ולשון. מחברו של הספר הקטן הזה בא אלינו מעולם אחר, עולם הנמושות. יש לו מעין אכזב, אולם המעין שלו הוא. „כוסי קטנה היא, אולם אני שותה מכוסי“ — כך אמר סופר צרפתי אחד וכך היה יכול להעיד על עצמו מחברנו. — הוא מחק את השורה שלמעלה, שבה היה מפקפק, אם קרא המחבר את הדברים

בספרים או חי עליהם. — ומימיו של המעין הזה שקופים הם כנפשו של תינוק או של פרח, ומדבר המחבר שלנו כתינוק המפטפט אחרי שנעור משנתו, קולות מבשרים עולים אלינו מתוך הספר הקטן הזה. אושה של מי־מנוחות הנזכרים לאטם, שיש בהם כדי להפרות את הנפש לרגעים. מנוחה יש בספר זה, הוא עוקר אותנו, ולו גם לרגעים מועטים מתוך שאונם והמונם של החיים. צריך לקראי בלחש. — כך יהיה שמו של המאמר: „בלחש“. שם נאה: „בלחש“.

הן, יש, אם איני טועה, ניצוץ של כשרון במחברנו, המנסה לתאר את הקרע שבנשמה המודרנית.

כשהגיע שיינר למאמר זה, חש ספוק בנפשו. הקרע של הנשמה המודרנית זהו דבר מפוץ, שישתגר על הלשון. הוא חתם את שמו, לבש בחפז את מעילו וערדליו, נפטר מפישר ויצא את המערכת. אולם, כשסר לביתה של אייזמן, מצא אותה כבר כשהיא לבושה בשמלה, התפורה בנוסח אנגלי.

פרק כה.

— שמלטה זו של הגברת אינה מתאימה בשביל הקרקס — אמר שיינר תיכף לכניסתו לחדר־האורחים בהדגישו את המלה „גברת“ מתוך חמה כבושה. — ואיזו משמלתי? — שאלה בעלת הבית, נגשה לשיינר, זקפה כנגדו את קומתה ועשתה את עצמה כמתחטאת לפניו וכובשת את בכיה החנוק. שיינר נרתע לאחוריו משהו בדרך אינסטינקטיבי, אולם כשהכיר בהרתעתו, התקרב אליה מתוך התאמצות־כח. הגברת אייזמן נסוגה אחור, כונה את פניה כלפי האספקלריה והעלתה את צוארון השמלה. — זו... עם השולים... האפיקה... — השיב שיינר והשתדל לזלף לתוך עיניו עזות.

— חה, חה. האפיקה... אומה משונה הם הסופרים — צחקה בעלת־הבית בקול רם וקול צחוקה התגלגל והתקפל שכבות על שכבות וגבעות על גבעות והלך ועקר מתוך המדות ומבין הגדרים ומעלה על הגבעות, שמעליהן נשקפו מרחקי המותר. — וזו מה היא? — שאלה, שמטה למטה את צוארון הבלוזה והרחיבה את אפקי המותר.

— זו היא ליריקה — השיב שיינר —

— חה, חה, ואני עצמי מה אני? — שאלה הגברת אייזמן, כשצמצמה את מבטה בפרצופו של שיינר ופניה הביעו סקרנות.

— את... את... לא אגלה...

— בשום פנים ואופן? ... שאלה הגברת אייזמן והציצה בפניו של שיינר מתוך צפיה, כאומרת: בעד כל הון־העולם לא תגלה? — ואפילו אם אסביר לך את פני, ואפילו אם אניח את ידי על שכמך? — אנה, אדוני שיינר — התחילה להתחנן לפניו — גלה נא, ספק נא את סקרנותי.

— דבר זה מענין באמת את הגברת? — שאל שיינר מתוך פנים קרי־דות.

— אח, מר שיינר, גלה נא. משום שאיש אחד סח לִי... אדם אחד... אדם קרוב סח לִי פעם אחת... מי שהיה קרוב... שקרה הגברת אייזמן — סח לִי דבר... ונדמה לִי עתה משום־מה, שהוא הוא הדבר, שאליו מתכון מר שיינר. אנא, גלה נא. — מה רצונה של הגברת לדעת? — שאל שיינר, כאלו נכון היה באמת להשיב לה על שאלתה. נעים היה לשיינר מאד להציק לאשה יפת־תואר זו.

— רצוני לדעת... לדעת... — התחטאה הגברת אייזמן.

— אם לִיריקה את או...

— גם זה... גם זה... אולם חוץ מזה...

— וחוץ מזה מה? —

— אם... אם...

— אם חכמה את או...

— אכן חכם גדול אתה, אדוני שיינר. באמת לדבר זה נתכונתי. הגד נא. הבאמת אני טפשית כל־כך, כפי שמסביר לִי משה שלי? — היא חיכה ובעיניה נצנץ שביב אוילי — אכן חכם גדול אתה, מר שיינר, שכונת לדעתי. מניין לך נבואה זו? אתה ודאי רואה ללבבות. כן? — יש בני אדם שנחנו בחוש כזה... גלה נא, אדוני שיינר.

— אין מה לגלות! — הקשה שיינר את לבו וגם פניו היו נקשים.

— ולא רק זה — אמרה הגברת אייזמן והניחה את ידה על שכמו של שיינר —

אני שואלת בכלל... רצוני לדעת: מי אני? מה טיבה של בריה שכמותי? — אני יודעת:

אינני מן הממוכרות ביותר. — היא חיכה ובעיניה חזרו ונצנצו השביבים האויליים.

„למה השמלות“? — חלף הרהור במחו של שיינר, שהטיל בגברת אייזמן

מבט בדקני.

— שיינר הציץ בי — אמרה הגברת אייזמן — ואני אף על־פי שאיני

מחוכמה ביותר, מכל מקום הבחנתי בהצצה זו ויודעת אני את פרושה.

ברגע זה חלף הרהור במחו של מר שיינר: למה מציקה לִי האשה הזו,

הלא היא טפשית!

— וכי לא כך מר שיינר? — זו היא הפעם האחרונה, שאני מציקה לִי —

התחטאה הגברת אייזמן — הפעם האחרונה. ישמיעני נא בכלל... בכלל... אני...

מה אני?... מר שיינר, שחכם הוא...

ההכנעה והמחמאות שבדבריה החניפו לשיינר. לבו נתרכך. הוא אמר:

— הגברת נותנת באמת ממש בדברי? חות־דעתי באמת חשובה היא

כל־כך בעיניה?

— מר שיינר משטה בִּי... הלא הוא יודע... — אמרה הגברת אייזמן

בתרעומות — אני נותנת ממש בדבריו... הוא רע־לב. אכזר. דבר זה אמת הוא...

אולם הן אמת בפני, תמיד אמת בדבריו.

— אם לאמת... — אמר שיינר מתוך דעה נחמה — אם לאמת...

— כן... רק לאמת... את האמת, מר שיינר... את האמת, אפילו אם מרה

היא — אמרה הגברת אייזמן ותפסה לשיינר בידו — הן אני מבקשת רק את

האמת, ידבר נא — אמרה מתוך התחטאות של כלה.

לבה קצת ניטה אחרי. ודאי. — אמר שיינר בלבו — חריפות־שכלי וכח־
הגיוני הכניעה.

— אם לאמת... — אמר שיינר — על פי האמת... אני... מתקשה מאד
להשמיע דבר ברור... יש אמת ויש אמת... יש בגברת... ודאי יש... יש מעין
דבר... שאולי אין לו שם... ואולי יש לו כמה וכמה שמות... והעיקר. שיש לו
כמה וכמה צורות... וכל צורה שונה מחברתה... ורק לעין החדה נתן הברור...
אולם עינו של האדם חדה מלשונו... ומה שנתן לעין לא נתנה ללשונו... ואין
אדם דומה לחברו... ומה שאמת לגבי האחד הוא שקר לגבי השני... הענין הוא
קצת עמוק... והעיקר שלא כדאי... שהבל הוא... הבל הבלים... והעיקר, שלא
עמדי עדיין על טיבה של הגברת... ודאי לא עמדי עדיין...

אף על פי שטירדה זו כבר נשמעה על ידי שיינר באזניה פעם אחת,
מכל מקום הקשיבה אותה הגברת איזומן מתוך עיון מרובה, כאדם המקשיב
דב־חכמה עמוק ומקמט את מצחו להבינו וכתינוק, השומע אגדה, שכבר
סחו לו פעמים רבות, אולם היא מאזינה מתוך תשומת־לב.

— מר שיינר אמר שלא עמד עדיין על טיבי — אמרה הגברת איזומן,
אחרי שכלה שיינר את דבריו — האדון שיינר אינו משטה בי?
שיינר הניע בראשו: לאו.

— ועל שום מה לא עמד עדיין מר שיינר על טיבי? —

— לפי שאין לך דבר קשה מלעמוד על טיבו של דבר או של ספר,
ולא כל שכן על טיבו של אדם, ולא כל שכן על טיבה של אשה, שהיא לנו,
הגברים, ספר חתום בשבעים ושבעה חותמות.

— כלום אי־אפשר לעולם לעמוד על טיבו של דבר או של ספר?

— „לעולם” לא אמרתי! — השיב שיינר לקונית.

— ואדוני, הלא הבקרת היא מלאכתו, כי על כן מבקר הוא! —

— אולם לא מבקר על רגל אהת. הבקרת דורשת עיון וטפול מרובה
ושקול־דעת ממושך. הבקורת היא דיני־נפשות, גברת! — אמר שיינר בקול של
גדול המדבר עם קטן.

— וכלום מר שיינר מכיר את „הנפש” הזו מתמול? —

— נניח, שמשלשום.

— גם לא משלשום... אה... אה... הלא מר שיינר אינו מכיר אותי כל

עיקר... שכחתי. הן מר שיינר לא ראה אותי עדיין. וכי לא כך, אדוני? —
אמרה הגברת איזומן מתוך עלבון ותוכחה, השגורה בפיה של אשה, העתידה
להעשות אהובה.

— נו, משבועים... — אמר שיינר באירוניה.

— אם איני טועה כבר עברה, לערך, מחצית שנה... — אמרה הגברת
איזומן וקראה — סימקה־ניו, איך? —

— אמא — קראה סימקה — אני בתוך חדרי.

— את מתגעגעת עלי? — קראה הגברת איזומן — רצונך, הנני אלי —

— לא, אמא, — השיבה הילדה — יש לי בבה.

- כולנו משתעשעים בבבות! — אמרה הגברת אייזמן מתוך גניחה.
 — סימבוליקה!... — העיר שיינר מתוך חיוך סרקסטי.
 — מר שיינר מלגלג עלי... כדרכו תמיד... יותר לא אכנס עמו בדברים.
 — לעולם לא? —
 — לעולם... אלא אם כן...
 — אלא אם כן?..
 — אלא אם כן יגלה לי מר שיינר...
 — טיבה של הגברת?..
 — הן.
 — הנה... אני מוכן ומוזמן... — קרא שיינר.
 — אני שומעת...
 — בדבר הגברת... קשה לדון... על פי האמת... קשה לדון משום...
 — משום מה?
 שיינר שתק רגעים וקמץ את שפתיו.
 — משום מה? — חורה ושאלה והציעה לו לתוך עיניו בצפיה.
 — משום שהגברת לא... לא בגרה עדיין — הכריז שיינר.
 — לא בגרה עדיין? ההחחה. כל הסופרים הם פרדוכסנים? — גם
 שניאורסון הוא פרדוכסן כזה? אני... אני... חה... חה... כבר מלאו לי עשרים
 ושמונה שנה. אני אם לילדה בת ארבע... אני... כבר קפצה עלי כמעט
 הזקנה... והוא אומר: לא בגרה. חה. חה...
 — הזקנה? — לאו דוקא.
 — מפני מה „לאו דוקא“? —
 — לפי שהגברת נוטה עדיין ל... להתאהב... וגם... תת...
 — אתאהב? — השמיעה הגברת אייזמן בקול רם ונבהלה מפני קול עצמה
 והתחרטה מאד על שבטאה בשפתיה את הדבור הזה, שכאלו חשף בפניו בן-
 שיחתה את כל מצפוני-לבה, ואחר-כך הוסיפה — מר שיינר, אמנם, חכם הוא,
 אולם נביא איננו — וגם... שטות היא, שטות. שטות, שאין לה כפרה — הגברת
 אייזמן צחקה בצחוק זה, שיש בו זהירוים של צחוק אחר, רם, ממושך, עסיסי,
 מתפרץ, מרדני, צחוק זה המפעפע בכל האברים ומשומר בשביל אותו האחד,
 היחיד והמיוחד, שישתתף לצחוק זה ויחדיו יגלגלו אותו על כל הגבעות,
 הגדרים, המעמקים, האטורים, המוקשים, על כל הדלתות הסגורות ועל המזוזות,
 על כל באי-עולם ועל זה הראשון, שנואל ובא הראשון וקבל לידו את
 המפתחות. היא צחקה בצחוק זה, שחשף את מצפונות-לבה. ואחר כך אמרה
 בקול זר — ולמה אמר מר „שלא בגרה עדיין“. דבור זה, מה פרושו?
 — הגברת לא הבינה כהוגן את דברי.
 — יסבירני-נא אדוני ה... מבקר.
 בלא שם-התואר. בבקשה — אמר שיינר מתוך התמרמרות — יש לי
 שם-משפחה.
 — יסבירני-נא מר שיינר! — אמרה הגברת אייזמן מתוך שלות-רוח.

— לפי שהגברת — השמיע שיינר לבסוף — לא התאקלמה עדיין כראוי... מבינה היא? חוששני, שדברי... שהגברת לא תרד לדעתי... הגברת היא בת עירה קטנה... והסביבה, שבה נולדה ונתחנכה... איני יודע בברור... אולם משער אני... בקרוב... משער אני... אולם העיקר, שהיא בת עירה קטנה והתישבה בכרך לפני... לפני כמה?
— לפני שנה...

— לפני שנה, אלו הם ימים קצרים. שנה? — חלא צחוק הוא... והכרך הוא ענין אחר לגמרי... לגמרי... איני יודע עד כמה דברי מחורים לגברת. בעירה קטנה הכחות, אם אפשר לומר כך, נרדמים, לא כן הכרך. מניח אני גם השערה זו, שהגברת עצמה לא עמדה עדיין על טיבה, שרק בתוך הכרך נשמתו של האדם מתפצלת לכל ענפיה... מתכון אני... כלומר... יש בני אדם כאלה, ביחוד נשים כאלו, שאוצר בלום של עסיסים נרדם בתוכם, עסיסים יוקדים, שאינם באים לידי תסיסה אלא... בקצור, דברים בטלים, הבלבלים, וחסל! — אידיאה אוריגינלית! — צחקה הגברת אייזמן בצחוק זה המלא חריצים, שהמורדות שבו משברים את חוטהשדרה של הצחוק ומהפכים אותו ליללה. — אכן אידיאה אוריגינלית — חורה על הדברים, אף על פי שידעה, ששום עמקת אין באידיאה זו. — ובכן אל הקרקס, מר שיינר — אל הקרקס. היא התחמקה לתוך הבודואר ולבשה את ה„אפיקה“ כשיצאה משם צלצל פעמון־הדלת.

פרק כו.

לתוך החדר נכנס האדון אייזמן, כשהוא מעשן מפירוסה.
— ערבא טבא, רבותי! — השמיע האדון אייזמן בנחת, ואחרי שתקע את כפו לבעלת־הבית ולשיינר, הויו אחד הכסאות אל השלחן.
שיינר השיב שלום בשפה רפה והציץ באדון אייזמן מתוך פנים זועפים, כאדם המקבל פניו של אורח בלתי רצוי לו.
— להיכן יהודים מזמינים את עצמם ללכת? — שאל אייזמן, כאדם מן הצד, השואל את אחרים מפני הנמוס, אף על־פי שבעיקר הדבר עליו להתנצל בפניהם על שהוא מתערב בעניניהם.
— אל הקרקס, משה — השיבה הגברת אייזמן — אנו הולכים. כולנו.
— איזה קרקס? — שאל אייזמן בתמיהה מתונה.
— הלא אינך עסוק הערב — אמרה הגברת — וסימקה'ניו ילדה טובה היא. היא הבטיחה שלא לבכות.
— יפה. יפה. ומכל מקום... הסבירו נא גם לי, קרקס זה, מה טיבו?
— אל הקרקס, משה'ניו! — השיבה הגברת אייזמן נרגזה קצת.
— לאיזה קרקס, אדוני שיינר? — אדרבא, יסבירו נא לי, מר שיינר! —
פנה בעלת־הבית אל שיינר וכפף את גופו מעל לכסאו של זה.
— אל הקרקס! — השיב שיינר כשמבטו נתון בגברת אייזמן.

האדון אייזמן נטל שתי הקופסות : של טבק ושל חלונות, העמידן על השלחן, ישב, והתחיל לפטם בפירוסה ודבר בנחת :

— אני, אמנם, תמה קצת על דבר זה. אתם אומרים : קרקס ! ואני איני מבין מה אתם סחים. פשוט איני מבין. אין מחי תופס. רוצה מר שיינר בפפירוסה ? לא ? טעיתי. כן... פשוט, אין מחי תופס, קרקס זה, מה פרושו ?

— משה'ניו ! — השמיעה הגברת אייזמן מתוך התרעמות כבושה, שהיתה מבצבצת גם בשם משה'ניו, שלא היתה נוהגת לבטא אלא בשעת רגז. — ואני — הוסיפה אחרי הפסקה קלה — איני מבינה מה אתה סח.

— אני שואל : קרקס זה, מה פרושו ? — דבר אייזמן בנחת, כשהציתה בפירוסה — אומרים אתם : קרקס ! שמע מינה : הולכים אתם אל הקרקס. ומה תראו שם בקרקס ?

— היום התגוששות אתלטים מפורסמים ! — השיב שיינר, שהתחיל מתהלך על-פני החדר.

— וביניהם האתלט היהודי המפורט ב', שעתיד לקדש את שם ישראל ! —

אמרה הגברת אייזמן, שנתכונה להמליץ על עצמה בקדוש שמו של ישראל.

— אה. אה. — אמר בעל-הבית — זהו ענין אחר. אולם התיגח — השמיע בנגון של גמרא — כשהאתלטים מתגוששים. מבינים אתם : כשהאתלטים מתגוששים — הסביר — באים אנחנו, בני-אדם שאינם אתלטים ואינם מתגוששים וסוקרים בא'לו, שהם דוקא אתלטים ודוקא מתגוששים. אולם כשאין אתלטים ואין מתגוששים, היכא תמצא, שיהיו בני-אדם עומדים וסוקרים ? נעיין נא בדבר...

— כלום אין האדון אייזמן יודע, שהיום התגוששות האתלטים ? — אמר לבסוף שיינר ושפתיו חיכו כמעט.

— משה'ניו ! — קראה הגברת אייזמן.

— וכלום אין האדון שיינר יודע, שהיום אין התגוששות האתלטים ? — השיב אייזמן בנוסחו של שיינר.

— משה'ניו, למה אתה משטה ?

— חה. חה. — כלום אין אתם יודעים, שהתגוששות האתלטים — נדחתה מפני טעמים טכניים ליום אחר ? — השמיע לבסוף האדון אייזמן.

— באמת ? — הה, שוד ושבר ! — קרא שיינר.

— כלום אין אתם קוראים את ה„השקפה“ ? — הלא ב„השקפה“ נדפסה מודעה רבתי —

— מה אתה סח ?

— הוא ששמעתם. הלא „השקפה“ מפורשת היא, במחלקה „חדשות הכרך“. ולמה, רבותי, אין אתם מהלכים אל הנשף של „השפה והתרבות“ ?

— אידיאה ! אידיאה ! — שמחה הגברת אייזמן — אנו הולכים, אנו הולכים. מר שיינר ילוח אלינו ? — והאדון אייזמן ילוח אלינו ? — עוד לא בקרתי בו אפילו גשף ספרותי אחד.

— איזה גשף ? — שאל שיינר.

— גשף ספרותי ! — השיב אייזמן.

— איז נשף ספרותי ?

— „נשף ספרותי“ פירושו נשף, שבו סופר עברי אחד, ששמו פינחסוביץ, למשל, או סופר אחר, ששמו אינו פינחסוביץ, קורא הרצאה, והשאר, בני אדם, שאינם סופרים או שהם סופרים, אלץ שאין שמו פינחסוביץ, למשל, השאר, אם הם רוצים הריהם שומעים. ודוקא בהקשבה הם שומעים. כן, — והיום הוא נשף ספרותי ? — שאל שיינר.

— גם דבר זה אינו ידוע לוי? הכיזד ? — שאל אייזמן בתמיהה והציץ לתוך עיניו של שיינר מתוך צפיה לתשובה.
— לא ידעתי — השיב שיינר.

— ודאי קראת „השקפה“ על־דבר הנשף ! — אמרה הגברת אייזמן לבעלת, ממבקשת להצדיק אותו בפני שיינר.

— „השקפה“, ודאי. בעתון העברי הזה, היוצא לאור בכרך ו', שמר שיינר, האורח הנכבד שלנו הוא אחד מעורריו, כלומר, העמוד התיכון שלו בעתון הזה קראתי על־דבר הנשף.
— ואני לא קראתי — אמר שיינר.

— ואני איני קוראה כלל את „השקפה“. בימים האחרונים, בכלל, איני רואה בעיני אפילו אות עברית — אמרה הגברת אייזמן מתוך גניחה של צער.

— ומר שיינר באמת לא קרא ? — שאל האדון אייזמן ועיין בפניו של האורח, כמתכון לברוק בו, אם נתפס על דבר־שקר.

הגברת אייזמן עמדה בין בעלה ובין האדון שיינר. היא נתכונה לחצוץ בין האורח ובין המבט הבדקני והחשדני של אייזמן.
— לא הרגשתי כלל בדבר — השיב שיינר.

— אה, אה, מר שיינר — אמרה הגברת אייזמן בתוכחה ואימה עליו באצבעה — מה זה היה לך, מר שיינר ? — גם אתה מרחף ב„עולמות העליונים“ כידידך ורעך שניאורסון ואינך מרגיש כלל בדברים הנעשים בעולמנו התחתון ? — הלא מתכונת את לעולמנו הקטן, עולם ישראל ! — אמר האדון אייזמן.

— כלום באמת נעלם ממר שיינר ? — שאלה הגברת, שבקשה למצוא לו זכות — או שמא... מר שיינר... אינו אלא... משטה ? יגלה נא מר שיינר את האמת... — אגלה... לגלות ? — שאל שיינר מתוך התחטאות.

— גלה, מר שיינר, גלה... התחננה הגברת בקול רך של אשת־נעורים. — אני אגלה לכם את האמת, רבותי, אני באמת הייתי משטה ! — קרא לבסוף שיינר וצחק בקול רם.

— ערום שכמותו ! — קראה הגברת אייזמן ואימה עליו באצבעה, — וכי מה זו שאלה ? — ידעתי למפרע, שהאדון שיינר משטה בנו. הלא הוא אחד העמודים התיכונים — הוא יודע ודאי, מה שנעשה לפנינו מן הקלעים. הוא יודע הכל, וודאי קודם שמודיעים לאחרים. ידעתי שהוא משטה — אמר האדון אייזמן — ידעתי.

— ומי יקרא את חהרצאה ? — שאלה הגברת אייזמן את שיינר.

— הסופר פינחסוביץ ! — השיב האדון אייזמן.

— הסופר פינחסוביץ? — שאלה הגברת והציצה בפניו של שיינר מתוך צפיה לתשובתו.

ואחרי שתיקה ממושכה נענע שיינר בראשו בהסכמה,

— וענין ההרצאה? — שאלה הגברת את שיינר.

— „הדרך לאלהים” — השיב אייזמן.

— ודאי גם שניאורסון יבוא אל הנשף — אמרה הגברת — וכי לא כך, מר

שיינר? — אני תאבה מאד לראות את פניו.

— ולהיות מוצגה לפניו? — וכי לא כך? — אמר האדון אייזמן — הה, נשים,

נשים! — מכירה אני בכך. יכול אני להניח את דעתך. הוא יבוא אל הנשף, יבוא.

— באמת, מר שיינר?

— אני מבטיחך בהן-צדקי — אמר האדון אייזמן — אני אומר: יבוא, שמע

מינה: יבוא!

— דבר זה מניין לך? — שאלה הגברת אייזמן מתוך ארשת-פנים קרה

וזעומה זו, שהיתה שכחה הערב על פניו של שיינר.

— דבר זה מניין לך? — התשובה פשוטה: דבר זה ברור לך. פשוט, ברור.

ומפני מה? — לפי שראיתי בעיני. ממש בעיני ראיתי — וחסל.

— מה ראית? — שאלה הגברת אייזמן מתוך קצרות-רוח גלוי.

— לא מה, כי אם מי — השיב האדון בנחת — בעיני ראיתי את שניאורסון

זאת, ואת, אם איני טועה, זהו המשורר שימקין, ראיתי אותם מהלכים שלובי-

יד ונגשים אל האולם של החברה „השפה והתרבות”.

— את שניאורסון ואת... המשורר שימקין... ושלובייד... מענין!... — נפלט

מפיה של הגברת אייזמן כמעט שלא מדעתה, כשעיניה התלקחו מחדה

ומהתעוררות.

— הזקן רץ ושימקין רדף אחריו? — העיר שיינר, שהרגיש בעיניה

המתלקחות של הגברת — זה היה ודאי מחזה מגוחך מאד.

— אדרבא, זה היה ודאי מחזה נאה מאד. העין נהנית תמיד, כשהיא

רואה את הזקנה והבחורות נפגשות יחד... — אמרה הגברת אייזמן — וכן שני

הכשרונות, אחד, שכבר הגיע למרום-תקפו ומקסים את הלבבות, והשני צעיר,

רענן, הפורש את כנפיו...

— הגברת היא מליצה נשגבה! — העיר שיינר מתוך התול מר.

— מר שיינר הוא רע-לב מאד — אמרה הגברת אייזמן בכובד-ראש,

ואולם התחרטה מיד על הטון הרציני שבדבריה, שעלול לעלוב את שיינר

ולהרחיקו מבייתה, העלתה בת-צחוק על שפתיה ושתפה גם את האדון אייזמן

לדבריה — משה, וכי לא כך? — הלא הוא רע-לב! — הוסיפה בדרך הלצה —

כל הערב הוא מענה אותי, מדבר ברמזים, ליריקה, אפיקה, כך, עירה — מין

דבר, שאין לו עדיין שם, ואולי יש לו... רוחו של מר שיינר, כנראה, עכורה

היום ועלי יצא הקצף, אני יראה מפניו. משה, למה מר שיינר כועס עלי היום? —

שאלה מתוך התחטאות. — ומה שמלתי זו בעיניך, משה? — שאלה פתאם, לפי

שהרגישה, שהאריכה יותר מדי בפני בעלה את הדברים על שיינר.

— הלא מבקר אסתטיץ לפניך! ... השיב האדון אייזמן על שאלתה והצביע מתוך חגיגות על שיינר.

— הוא אשר אני שואלת, לפי, לפי... שגם שמלתי אינה מוצאה תן בעיניו.

— מה „גם“. מכלל, ש... את אינך מוצאה תן בעיניו וגם השמלה. לדבר

זה את מתכונת? כן? אם כן, דברי דברים ברורים.

— מילא אני... אולם דעתו אינו נוחה מהשמלה היפה הזו... דעתו של

המבקר... הוא מתבייש להלוות אלינו אל הנשף... הוא מתביש...

— אח, דברי שטות — אמר שיינר והוציא את שעונו — השעה מאוחרת.

— אמת — הסכים האדון אייזמן.

— ובכן... — אמרה הגברת ונטלה את המגבעת — הזדרז נא, משה!

— להזדרז? — אנכי?... מה ענין שמיטה אצל הר-סיני? — שאל האדון

אייזמן ונעץ באשתו עינים תמוהות, כאלו השמיעה דבר מופרך ותמוה מאד.

— אם ללכת, הרי... הזדרז! — אמרה הגברת מתוך התמרמרות זו,

הנשמעת לפעמים בקולה של בת-זוג לגבי בן-זוגה או להפך, אף על פי שאין

בשני שום אשמה כלל, אלא שהיותו של זה באותו רגע היא עצמה חטא הוא

לגבי משנהו.

— אני? מי? מה? — מה ענין שמיטה אצל הר-סיני? — שאל האדון אייזמן

מתוך אותה תמיהה עצמה.

— משה'ניו!

— אין רצונו של מר אייזמן להלוות אלינו? — שאל שיינר.

— ודאי לא. — השיב אייזמן — ובשום אופן לא. ובשום פנים ואופן לא.

— מפני מה, משה? — אמרה הגברת אייזמן בקול רך והציעה בבעלה

מתוך אהבה, אמנם, לא אהבה יוקדת, כי אם של גחלת עוממת — כלום רוחך

עכורה היום? — הלא אינך עסוק הערב! — כלום רוחך עכורה, משה? — אה? —

— רוח עכורה? פרושו של דבור זה מהו? — רוח עכורה? רוח? — מה

פרושו של זה? — עט, שטות! אנחנו איננו אנשי-המעלה, משוררים וחולמים,

חיים על-פי הרוח. אנשים פשוטים אנחנו, בשר ודם, — דבר האדון אייזמן

זשמיע את המלה „אנחנו“ מתוך התול — אנחנו בני אדם פשוטים. הסופרים

אנשי-הרוח — והוא כון את מבטו על שיינר — מפני מה הסופרים עצבים

ם? — מפני מה רוחם עכורה? — שאל בלשון רבים.

— אמת, אמת — אמרה הגברת אייזמן — רוחו של מר שיינר עכורה היום,

א משפיע גם עלי מהעצב שלו. אני עצבה מאד. כמעט שאני בוכה.

— מר שיינר חוטא ומחטיא את הרבים — אמר האדון אייזמן — למה

עצב היום מר שיינר?

שיינר היה נרגש מדבריה האחרונים של הגברת אייזמן. היא אמרה

„הוא משפיע עלי“ — מלים אלו חזקו את השערות. בדבר זה אין ספק: היא

נכנעת לו. „אני עושה בה כאדם העושה בתוך שלו“ — הרהר שיינר מתוך

הנאה ונתן לכח-דמיונו למצות מתוך מימרא זו את כונתה עד הסוף. את

סופה של הכונה יחס, כמובן, אל העתיד, הקרוב או הרחוק. לא רהוקים הימים,

לא – הגה בעונג – אלא, שמקודם תעלה על המזלג זו... השניה... גוונת-השערות, מרת רויטר... מתוך הרהורים אלו נתבדחה עליו דעתו. הוא הסביר את פניו ועל שפתיו עלה חיוך קל. הציץ בפני האדון אייזמן ואמר:

– אמת, אני היום נוגה קצת.

– נוגה? אי, אי – כלום כדאי? אה? כלום כדאי? נעיין נא בדבר – אדרבא, נעיין נא. כלום כדאי? – מר שיינר, שפקח הוא, מה ראה לשטות זו? – אה? – שאל האדון אייזמן.

שיינר לא השיב. הוא הציץ מתוך חיוך קל בפניה של בעלת-הבית, שחוכה גם היא.

האדון אייזמן תמך את ראשו במרפקו, כאלו שקע בהרהוריו. ואחרי שתיקה קלה אמר:

– ואולי לא תוגת הפרט היא? אה? – ואולי צער הכלל הוא? – הכלל הוא ענין אחר לגמרי. הכלל – דאגות הכלל – דבר זה מובן לי קצת. טוב מאד, שטפס זה אינו משמיע כלום על מחלתי, על פני הירוקים והגדומים – הרהר שיינר, והוא אמר בהתגלות-לב:

– באמת, אדוני אייזמן, העיניים יגעים.

– יגעים? – דבר אייזמן בהתרגשות – יגעים? וכך מדבר סופרנו הנכבד, מר שיינר? כן מדבר אחד מהעמודים התיכונים שלנו? – יגעים?

– כן, אין נחת לישראל – השמיע שיינר.

– כך! – אשרה הגברת אייזמן מתוך גניחה עמוקה.

– כך. כך! – הטעים שיינר.

– ואולי... ואולי אדוני הוא... פסימיסטן! – שאל אייזמן מתוך מורך-

לב – ואולי... מר שיינר... אולי הצבעים שחורים דוקא... ברגע זה? ... אולי, מר שיינר?

– אולי!... – השיב שיינר באירוניה.

– מכל מקום, אדוני שיינר – הוסיף אייזמן כמהתנן – מכל מקום סבור

אני... בשר-רודם פשוט אני... מכל מקום מעיז אני לחשוב ש... שבכלל...

שיינר הוציא את שעונו והציץ בו.

– משה, הלא אנו הולכים! – אמרה הגברת אייזמן, שלבת יד אחת

בורועו של שיינר ויד שניה בורועו של בעלה.

– לא אנו, כי אם אתם – השיב האדון אייזמן.

– בהחלטה אתה מדבר, משה? אין שעתך פנויה?

– כן, יונתי! בעונג גדול הייתי נלוח אליכם... אולם לצערי... יסלח

נא מר שיינר!...

– סלחתי! – השיב שיינר לקונית ותקע את כפו לבעלת-הבית. אף הגברת

אייזמן נפטרה ממנו בשלום ובתקיעת-כף.

– קחי את הערדלים. קר ברחוב – אמר הבעל.

– את, למה? – השיבה בתלונה.

הם יצאו לתוך המסדרון. בעלת-הבית לוח אותם עד הדלת. וכשהדלת

כבר נפתחה, חפס האדון אייזמן בידו של שיינר, נענע אותה ודבר:

— מכל מקום... לא, לא כך... מתכון אני בכלל... כלפי הנחת... בחיינו... קצת יש... ודאי יש... כשנעיין בדבר... לפי שהאופק... איך שיהיה... האופק מטהר... העננים מתחמקים... הלא לכך הם עננים שיתחמקו... מבין הוא: הן דרכם של העננים בכך הוא. כי לכך נוצרו... חי, חיי... הנה הישוב בארץ-ישראל... הפועל... השומר... הקולוניות ביהודה... והנה הספרות שלנו... שניאורסון, גירנברג... והנה כוכב עולה כשימקין... אני מעכב בעדכם. סלח לי... השעה באמת מאוחרת היא... איך שיהיה... גם מר שינר לא יכחיש... — תסיסה ודאי יש — העיר שינר.

— ודאי... יש כחות...

— יש תסיסה, אולם נרדמים הם הכחות — העירה הגברת אייזמן.

— אמת — אמר האדון אייזמן — הרבה נרדם בנו. הנה הרומן... איפה הוא הרומן העברי? — שאל בצדק פעם אחת פינחסוביץ — איפה הוא הרומן העברי? — וגירנברג? למה נשתתק קולו של גירנברג בספרותנו? — באמת, מר שינר, למה נשתתק קולו של גירנברג בספרותנו? — למה אין הוא משיב את לבותינו הצמאים במים החיים, היוצאים ממעין שירתו הזך? למה? הלא צמאים אנו ולבותינו עורגים כל כך? — דברה הגברת אייזמן, ודומה היה, כאלו היא מצטערת באמת על דבר זה.

— מכל מקום הייתי מיעץ את הגברת — אמר שינר מתוך חשיבות — שתחבוש את הערדלים.

— תודה! — ענתה הגברת מתוך חיך.

האדון אייזמן גחן, נטל את הערדלים וחבשם לרגליה. אחר כך אמר: — וחוך מזה, בתיה, עלי להעריך עוד על דבר אחד. הענין הוא כך, כשאדם יוצא מביתו בערב יש דבר, שפעמים הוא נזקק אליו. והדבר הזה: מפתח שמו, כלומר, מפתח-הדלת.

— אח, למה? — אמרה הגברת אייזמן מתוך התמרמרות — אני לא אתמהמה בנשף. אחרי שעה או שתי שעות, לכל היותר, אשוב.

— צדקת, בתיה — אמר האדון אייזמן בנחת — מכל מקום... כשאדם יוצא מביתו יש דבר, שפעמים הוא נזקק לו, והדבר הזה: מפתח שמו, אולי תחטפני שנה באחת עשרה, ואולי... אולי תשובי בשתיים עשרה, ואולי בחצי הראשונה — ואולי בראשונה, אפשר תהיה ההרצאה ארוכה, ואפשר יהיו אחריה וכוחים — ואפשר לא כדאי לעורר את סימקה'ניו משנתה.

האדון אייזמן תחב בעל-כרחו את המפתח לתוך כפה. שינר עמד תפוש-מחשבות. הוא נשאה בורעותיו, את אשת-האיש הזו נשא בורעותיו. הוא התיחד אתה ביער, בתוך חורשה מוצנעת, והלה, השלישי, היה מוטל על-ידם נרצח. נשמתו כבר פרחה, הוא ואשה זו... הוא ואשה זו... לבו נקפו בכח. הוא נשם בכבודות, צדעי מצחו כאבו.

— באי-אלה הרהורים נשקע מר שינר? — שאל האדון אייזמן, שינר הציץ בעינו האחת כבעל-הבית ובשניה — פגברת, שעמדה חוגגת ככלה, ואמר בלשון שנשמעה לשתי פנים: — אני מהרהר בתסיסה ש... ש... בחיינו...

פרק כ"ז.

עוד לא צברו כעשר שנים מיום שהמרוצח בנשף של היום, הסופר פנחסוביץ, עלה על במת הספרות, וכבר הספיק לקנות לו שם גדול יוצמוד בשורה הראשונה של סופרי התקופה, דבר שלא זכה אליו שום סופר, חוץ מהמשורר נירנברג. הוא נתפרסם בתור סופר מלומד ופייטן, בעל לב רוגזת וסגנון לוחט, שקלט לתוכו את האור והגנוז של השכלת-אירופה ומלא את כרסו בתורת-ישראל ובהשכין את יפיותו של יפת באהלי-שם. הוא היה העמוד הראשי של „החיים“ ושל „השחר“, שנוסד לפני שנה ושעל עמודיו נתפרסמה שורה שלמה של מאמרים נשגבים שלו. הוא זכה לשמש בכמה כתרים. זכה לשבת על-ידי כמה שלחנות: שלחן התורה והמדע, שלחן ההשכלה והשירה, שלחן היופי והמוסר. רגליו עמדו על הר-סיני ועל הר-אלימפוס. הוא כרך כאחד את לסינג ואת ר' חיים וויטאל, את שופנהוייזר ואת בעל „מסלת ישרים“, את סופוקלס ואת התשב"ץ, את גיטה ואת ר' ישראל בעש"ט. אפלטון, דיקרט, ספנסר, רנ"ק, שד"ל, בעל „חובת הלבבות“ ר' ישראל סלנטר, והרב מברדיצ'וב. רוסו, וולטר, שפילהגן, איבטן, בעל „הנועם אלימלך“, שניאורסון והמשורר נירנברג. הוא כתב מאמרים על תקופת הרנינסנס ועל הפסידרו-קלסיציסמוס, על השלמה מוסרית ועל שאלת הכלכלה לאורו של הרציון הציוני — הוא קרא אל הטבע כרוסו וטולסטוי, אל יפי יון ושפרטה כלסינג וגיטה, אל הכח כשטירנר וניטשה, וחורה, שעפ ישראל נצחי הוא כשמים, ככוכבים, כהרים וכנבעות. הוא הצריך את הפתוס הנשגב של שילר ושל ויקטור הוגו, את ההסתכלות האמית של גיטה, שהיה מציץ בפניה של הנצחיות בעזות-הלב והיה מ„צוילי בלא בר“; את ההתחטאות של הינה, שהיה מתחטא לפני קונו כתינוק והיה משתעשע עם האהבה ועם האלהות, כביכול, כעם חתול חביב; את ההתול המר והנוקב עד תהומה של נפש של זקן-הכופרים וולטר; את החופצה כלפי שמיא שבניטשה; את האירוניה הדקה, אירונית-המשי, אם אפשר לומר כך, של רנן; את ההכנעה של הדוב הגאוני של העם הרוסי, המשורר הגדול לארץ רוסיה“, הגרף טולסטוי; את החיטוט בפצע, את הנמנום הגאוני, ואת הטרגיות, שכולה הוד ואימה, של דוסטויבסקי, זה שהחבל היה כבר מופשל על צוארו ושירתו האפלה היא שירת עולה לגרדום; את ההוד והחגיגות שבויקטור הוגו ואת עשירות-הצבעים של פלובר. כל אלו המלומדים הגדולים והמשוררים הגאונים נבראו בשבילו. אלו היו האילנות של גן-השעשועים שלו. והוא מתהלך בגן, תמיד הוא מתהלך שם. מכלם טעם, כלם מתקו לחכו, ומכלם היה מטעים לקורא. כל אחד מהסופרים, שעמד עליו מר פנחסוביץ ברגע זה, היה גאון-הגאונים, הוד שבהוד, נשגב שבנשגב. והוא שמודיע את גדלו של היוצר וגדלה של נפש האדם, גדלו של היחיד המיוחד היוצר. אמנם ידע הסופר פנחסוביץ את ערכם של ההמונים, זה הנאון האלם, שפה לו ולא ידבר, היוצר בחשאי-חשאין, ולפיכך ידע לכבד ולהוקיר את ערכה של האגדה העממית, בית היוצר לנשמת האומה. לא פעם

העיר ועורר את הסופר העברי לשאוב מהמקורות הראשונים של האומה, מבארות האגדה, ולא פעם אחת שפך את זעמו על הסופר העברי, שכבר ניטל ממנו חוש ההיסטוריה. כי מי כאומה הישראלית מושלת במכמני האגדות הנפלאות הללו, ואצרות כסף וזהב, אבנים טובות ומרגליות. יש לנו מכרות זהב ואין לנו חופרים בהם. מזוללים אנו בנשגב ובאבנים הטובות, המשתפכות לעינינו. הנה דוד המלך, האישיות הנשגבה והסרגית הזו, המלאה סתירות וקרעים, ממש כאדם המודרני — והנה שלמה המלך בנו, החכם והמשורר, שכרע ברך לפני אל-היופי — והנה עשרה הרוגי מלכות — והנה אברבנאל, זה המיוחס הגדול... והנה הרעיון הציוני, רעיון נשגב ומהיר, שלא היה כמותו מיום היות שמים על הארץ, רעיון גדול ונשגב, שלא זכתה לו שום אומה ולשון, ואין אנו עושים לו נפשות. היכן „ספרטקוס“ שלנו? והיכן „ברנד“ שלנו? — הוא, פנחסוביץ, היה כמגלב לסופר העברי. הוא זרזו לחבק ורועות עולם, לחפש את האלהים, לחדור לתוך ה„קוסמוס“. הוא טפל לא רק בשאלות מפשטות, כי אם גם בשאלות מעשיות, בדרכי החיים, בהויות האומה, בתקנת הארץ, בתחית הלשון, בהברה העברית, בצרכיו של הפועל העברי בארץ-ישראל, בנקוד ובסגנון העברי, בשאלת השמד, בשאלת ההתבוללות ובחברות לחסכון ולהלוואה, באבטונומיה לאומית ואישית, בשאלת המין, במדיצינה לאומית, בריב הלשונות, במצבו החמרי של הסופר העברי, בחנוך הבנות ובחנוך בכלל, בחקלאות העברית בארץ-ישראל. הוא הטיף לשמירת המצוות המעשיות, כגון תפלה בצבור ואכילת שלש-סעודות בשבתות, והטיף לסדרון של חברות למתעמלים והברות לשמירת-הבריות. הוא שבח את הפנתיאיסמוס, הביא לו ראיות משיריו של נירנברג וספוריו של שניאורסון, וכרע ברך לפני אלהי ישראל, אלהי התנ"ך, אל קנא ונוקם; קשר כתרים לאהבה ולסליחה והעריץ את אלהיו של קנט וקלס גם את שד"ל, שאמר, שאלהי קנט הוא הפוכו הגמור של אלהי התנ"ך. שד"ל היה היהודי היותר גדול של המאה הי"ט, אולם גם רנ"ק היה היהודי היותר גדול של אותה המאה. הבטוי היותר נעלה של רוח האומה הישראלית הוא שניאורסון, הוא דוסטויבסקי שלנו, — ואם רצונכם להכיר את אלהיה של אומה זו, אם רצונכם לדעת את כל ההוד והנשגב, את כל הכעס, הצער והזעם, האהבה והשנאה, החן והגאות, את כל החבוי והתוסס במעמקיה של אומה זו במשך דורות ויובלות, אם רצונכם לשמוע את בת-קוליה של האומה ההומה כיונה והשואגת כארי — לכו אל נירנברג, הוא פושקין ולרמונטוב שלנו. כזה היה הסופר פנחסוביץ שעלה זה לא כבר על במת-הספרות וכבר הספיק לקנות לו שם גדול, הן בין החוגים של הקוראים המובהקים והן בין האוכלוסים המרובים. והוא לא היה כלל גבוה בקומתו וגופו לא היה חסון כלל ועיניו לא היו חוצבות להבות. אדרבא, הוא היה בעל קומה בינונית ובעל פנים שכיחים ועיניו היו עוממות ותנועותיו איטיות והוא היה מלובש תמיד פידז'ק. אולם זה היה סופר בעל הצוחה הגדולה, אף על פי שכבר רמז באחד ממאמריו האחרונים על האלמנט של צעקנות, שאנו מוצאים, לצערנו, במשורר נירנברג. זה היה אחד מראשי המפקדים על גייסות האכלים, העומדים שורות

שורות למראשותיו של הענף החולה, העם העברי, אף על פי שהיה מקיש גם בקורנסה של התחיה ומצלצל בפעמוניה. הגינרלים המפקדים הללו, אורדנים מרובים על חזיהם — הקנינים האומים, צרות האומה, גלות השכינה, המבצר: רחו של ישראל סבא, מורשת אבות. כלי-התותח — הנביאים, המכבים, הרוגי-מלכות. בימים של פורעניות היה הסופר הזה מכה בפטישו על הלבבות וקורא ככרוכיה על העבדות והשפלות. הה, עצמות יבשות! הה, הציר העם! — הה, המוכים ואינם מכים! — הה, עבדי עולם, אכולי-הרקבון! — את בניכם שוחטים, את ציכם ובנותיכם מאנסים, את בטן עולליכם מרטשים ואתם אינכם שמים אל לב, ואתם אינכם שבים אל אלהיכם, אל עצמותכם, ואתם אינכם קורעים רקיעים ואינכם מרעישים עולמות, אינכם משתגעים ואינכם מבכים את הגאון ואת התפארת, את היופי, שבלה באדמת הגוים, את יפיו של רוח ישראל סבא. זה הרוח הקדוש, שבשמו היו אבותינו מומתים ונהרגים ונשחטים ונשלכים בכבשונות של אש ופושטים את צוארם לשחיטה ומפריחים את נשמתם ב"אחד". וכשהיתה נוחה על פנהסוביץ רוח השירה היה משמיע דברים חדים, דברים הנוקבים את הנפש והמרעישים את הלבבות של הקוראים. הוא היה אומר:

וכשאני מסתכל סביבי ורואה את תהום היאוש ואת בלהות האבדון, שאנו נתונים בהם, את השפטים הנוראים הנעשים בנו, את שפלות כבודנו, את מעוט ערכנו, את רקבוננו הגדול, את עצמותינו היבשות, את השממון הגדול והנורא, המכלה אותנו מנפש ועד בשר, שרק נירנברג הגאון נתן לו שם ודמות, שרק לגאון יוצר כמוהו עלה לגבשו ולממשו, אם אפשר לומר כך, לתת פה לשממון הגדול הזה, דבר שעלה רק לאביה של השירה המודרנית, הוא הגאון הצרפתי בודלר, כשהוא מתאר את יגונו ואת שממון חייו של היחיד; כשאני רואה את בנינו ובנותינו המתנכרים לנו, כפי שהשכיל שניאורסון, זה הסופר הנצלה, שמועטים כמותו גם אצל שאר האומות והלשונות, לברוא לנו את הטפוס הנפלא והשלם של האשה העבריה המתנכרת לעמה, כי נכריה היא מעצם טבעה ובריתה, וזה הוא החרוש הגאוני של שניאורסון, כי הן בעיקרו של דבר, האשה העבריה כבר היתה נושא, שטפלו בו כמה וכמה סופרים אחרים שקדמו את שניאורסון, אולם איש מהם לא מצה את כל עמקותה של הטרגדיה הנוראה הזו, הטרגדיה, המחכה עדיין ליוצרה, שיברא מגלת "איכה" שניה; כשאני רואה את כל היקר והקדוש לנו נרמס ברגל-גאווה, את כל המכות, הפורעניות, את הדם והאש ותמרות העשן ומוראי הגיהנום; כשאני מסתכל בכל המראות הנוראים האלה יש שיתקפני צער עמוק עמוק, צער נוקב ויורד עד דכדוכה של נפש — צער, שהיה ידוע ודאי לשופנהויצער יוצרו של הפסימיזמוס המודרני, לבירון וללנוי — בשעה זו אני חובט את ראשי בכתל, מורט את שער ראשי, וכאחד עם ר' לוי יצחק מברדיצ'יב, — זה האוהב הגדול והלוהט של עם ישראל, אישיות מצוינה זו שאין אתם מוצאים דוגמתה אצל שום אומה ולשון ושלצערנו לא שמשה עדיין עד היום הזה נושא לאחד מיוצרנו, אישיות זו לא נצטרפה עדיין על ידי אחד ממשוררינו או מספרינו ולא נעלתה עדיין עד לידי מדרגתה של אישיות חזיונית (דבר, שהוא, ודאי, סימן עניות

לספרותנו) — כאחד עם המקונן הנפלא הזה רוצה אני לקרוא: אבינו שבשמים, אלהי אברהם, יצחק ויעקב! למה נפלנו מכל גוי ולשון ולמה בזינו מכל עם? וי וי מעלבוננו של עמי, וי וי מעלבונה של השכינה! —

כך היה קורא פנחסוביץ, כשהיתה שורה עליו רוח השירה — רוח זו, שהיתה שורה עליו לעתים תכופות ושבשמה היה מדבר מעל עמודיו של „השחר“ אל אלפי הקוראים.

אולם היו גם שעות של תנחומים לפנחסוביץ. בשעות אלו היו מתפוררים ענני-החשך ולפני עיני רוחו היו מרחפים איי-הוזהר, איי-העתיד. ואז היה כישעיהו בשעתו מדבר דברי נחומים לעמו ומטיף צרי ללבבות. בשעות כאלו כתב את מאמריו, שנתפרסמו ונתחבבו על הקוראים, המאמרים „נחמו נחמו עמי“, „נצח ישראל“, „אלהי אבותינו“, „מעל פסגות יהודה“, „ישראל לא יכזב“ — מאמרים, שבהם היה קורא תנר על המקוננים, שנתרבו בישראל, כי הן גם זה הוא סימן רקבוננו. יותר מדאי אנו עוסקים בקינות, בתחנות ובסליחות, היינו לעם של „שרה בת טובים“. ובמובן זה יש למצוא כתמים גם בשמשות שלנו, במאורותינו הגדולים — הלא הם שניאורסון ונירנברג. יותר מדאי הם מחטטים בפצעי האומה, יותר מדאי הם מורידים דמעות. חסרים הם אותו העוז, אותה העזמה הטבעית, הרעננה, המפכה כמים כבירים, העזמה הזו, שאנו מוצאים ב„אכריו“ של ברתולד אברוך, למשל, בגבוריו של „דז'ק לונדון“, זה המספר הנפלא, שרק לחנם לא נמצאו לו מחקים בספרותנו (ולמי אין סופרינו מחקים?), יותר מדאי אנו חסים על גורל אומתנו. כי חי וקים אלהיה של אומה זו! כי הגבעות תמוטינה וההרים ימושו ממקומם ועמי לא יכלה — כאלו היו דברי התנחומים, שהיה פנחסוביץ משמיע מתקופה לתקופה מעל עמודיו על „השחר“ לקוראיו, אחרי שהיה משפיע עליהם קינות ותביעות. כי תמיד היה הסופר פנחסוביץ חוצב להבות, תמיד היה בא בטענה, מטיף, מתלהב, מלהיב, תובע, מתמרמר, צוח, כועס, מניע באגרוף, מאיים, קורא ממעמקים, מרחף על החללים, מעורר את העצמות היבשות, קושר כתרים לאומה הנצחית ומקונן כאחד עם המקלה של סופרים, שהיו כנור ותנים לישראל. נתחבב שמו של פנחסוביץ ונתפרסם. רבו והלכו הסידיו, רבו והלכו קוראיו של „השחר“.

גדלה והלכה גם המשכורת החדשית, שהיה פנחסוביץ מקבל ממו"לי „השחר“.

פרק כת.

כשנכנסו שיינר והגברת אייזמן לתוך אולם החברה, שפה ותרבות, היה האולם מלא אדם. חברי הנשיאות כבר היו מסבים בחצי גורן עגולה מאחרי הקתדרא, ובראשם האדון פרנק, שכבר הפריח כמה וכמה פהקים לתוך חלל האולם. שיינר שמח מאד בלבו על שבא לכאן בין האחרונים והתגאה מאד בפני הקהל באשה יפהפיה זו, שהוא נמצא בחברתה. הוא חש, שכמה וכמה מבטים ננעצים בו ובה חליפות. רבים סבורים ודאי, שזו אשתו. הרהור זה נתן

שמחה גדולה בלבנו, אולם כנגד זה היה מצר מאד על שאין שניאורסון ידואה אותו בכך. הוא היה חושש גם-כן, שמא ילוח אליהם לבסוף גם ה"חרון" בעל-הבלורית. בשעת ההפסקה לא אוזו ממקומי - החליט שיינר בלבו - אני אנמק: לעולם אין דרכי להסתובב בשעת ההפסקה עם המסתובבים בתוך הפרודור, קצתי בפרצופים. וגם בפני שניאורסון לא אציגנה. - הוא שלב את ידו בזרועה של הגברת אייזמן, כדי להשיא את האחרים אל הרעיון, שזו אשתו. הגברת אייזמן השמיטה את זרועה כמו שלא בכונה. שיינר חזר ואחז בזרועה. ברצו זה הופיע על הבמה המרצה פינחסוביץ לקול רעש של מחיאות-כפים. נלוחה גם הגברת אייזמן אל מוחאי-הכף ועקרה את זרועה מתוך ידו.

הנואם פסח את נאווו בפסיעותיו הראשונות של הרוח האנושי על שדה החקירה. הוא הביע את השתוממותו על הרוח האנושי, שאינו יגע, תועה, תועה ומחפש את אלהיו, הוא מחפש את הדרך אל אלהיו. הוא מכה אבן באבן, מוציא מהן אש ובאורה של אש זו הוא מחפש את אלהיו, הוא מדליק מדורה, מתחמם בנגדה ומחפש בה את אלהיו. הוא מהפש את אלהיו באור שמשות וכוכבים. בנרות של שעה ובאור האלקטרון, והרוח האנושי אינו יודע ספוק. צמאון, צמאון-עולם אוכל אותו, תלם, החוקר הראשון, שהניח את אבן-הפנה לפילוסופיה היונית, לפילוסופיה האנושית, אפשר להגיד בברור, החוקר הזה מצא את אלהים במים. אחריו בא אנקסימן ומצא את אלהים באויר, הכל שוטף - אמר הפילוסוף הרקליט. בשטף מצא את אלהים. אחרי הקדמה זו דבר הנואם על מושג האלהות בכלל, על הקרובים לאלהים ועל הרחוקים ממנו. על אלו שיש בלבם אמת רליגיוזית, אם אפשר לומר כך, ועל אלו שאין בלבם אמת זו, על הכופרים ועל המאמינים; על השוללים ועל המחיבים; על הפסימיסטים ועל האופטימיסטים. על יסודי ההשתוממות שבלב האדם ועל הרגשת הנצחיות. כי מדי ירום האדם את ראשו ויביט ברקיע ובכוכבים ובא בלבו רגש של פחד, יראת-הרוממות והערצה. וגם אם יביט האדם למטה ויראה את התהום הפתוחה לרגליו והשתומם ופחד וכרע ברך. השמים הזרועים כוכבים וקול-אלהים שבלב האדם מביאים רעד בעצמותי. כך אמר קנט. זהו רגש קוסמי, רבותי, רגש רליגיוזי, שלצערנו, רבים עקורים מתוכו ושלא רבים זוכים לו. אומללים הם, אומללים הם, רבותי, אלו שאין בהם הרגש האלהי הזה, אומללים הם. את רחמינו נגלגל עליהם. על ענין זה בפרטיותו אתעכב, רבותי, בחלק השני של נאומי. שוללים וכופרים ממין זה, מצוים מאד בינינו. ודאי יש הרבה, סבות וגורמים, שהתנו את החזיון המעציב הזה. פייכטה בקש את האני, הגל בקש את השכל העולמי, הרטמן בקש את הבלתי-יודע. מימות תלס, דיוגנס, הרקליט, אפלטון ואריסטו עד הרמן כהן וברגסון, החוקרים היותר גדולים והיותר עמוקים של זמננו - דרך אגב: שני הפילוסופים הנעלים האלה הם אחינו בני-ישראל ועל זה ודאי יש לנו להתגאות - כן, רבותי, מימות החוקר הראשון שקם לאנושיות עד אחרון החוקרים של זמננו, אנו רואים את האדם, כשהוא, עומד מלא פחד, תמהון והשתוממות, השתוממות, אני מטעים, רבותי, השתוממות בפני החידה הגדולה והנוראה, החידה הסתומה מימות עולם ואולי גם עד נצח נצחים, הרידה, ששמה הויה ו-

האדם מתחנן לאלהיו: הגלה נא אלי! הראני נא את כבודך! – האדם מתחנן, מבקש, מתרפס, כורע ברך, טובע, טוען, מתחטא, גוזר, מאיים, חוקר עד כל תכלית, מבקש לקרוע את המסך מעל פני החידה הגדולה והנוראה ומשתומם, רבוחי, אני מטעים את ההשתוממות, רבוחי, כי גדולה ההשתוממות, המעשירה את נפש האדם, נותנת בלבו חזון ואמונה ומקרבתו לאביו שבשמים, לאלהים הגדול והנורא, לאל מסתתר...

– כמה עמקות וכמה שירה! – לחשה הגברת איזומן לשיינר.

– הסו! אל תפריעו! – הסו! קרא עלם אחד כנגד הגברת איזומן.

– הסו, אל תפריעו! – החזיקו אחרי קולות אחרים.

הנואם המשיך את דבריו. הוא הוכיח, שבעיקר הדבר דרך החיים הוא דרך האדם אל אלהיו. הוא הוכיח מדברי־הימים, מן ההגיון ומן הרגש, שהאדם מתקרב לאלהיו ומתרחק ממנו. הוא פוסע פסיעות ספורות לאחוריו ומתרחק מאלהיו, אולם מיד הוא מהרהר חרטה ושב אליו. וזו היא דרך התפתחותו של האדם, שאינו קו ישר, כי אם קו אלכסוני. וכך אנו רואים בחוש: כיון שהתרחק האדם מאלהים לתקופה של כמה שנים, מיד הוא חוזר ומתקרב. כי הפורש מאלהים פורש מן החיים. דרשו נא, רבוחי, מעל ספר דברי־הימים וראו, ואם נסתכל בקורות הדורות ונדון מן העבר על העתיד, אנו יכולים לחזות ולהגיד מראש את היום, שבו ישוב האדם אל אלהיו, ממש כעליהם ונסיגתם של מי הים. רק מתוך השקפה זו מתבארים לנו הרבה ענינים תמוהים בתולדה. רק מתוך השקפה זו הכל נעשה ברור לנו ומובן ופשוט: ואחרי שברר הנואם לנאספים את שיטתו, ואחרי שהביא בכור הבקרת את כל ההשקפות המוסריות ואת כל שיטות־ההסתכלות והוציא מתוכן את הסנתיוזה, זו הסנתיוזה, שהיא היא גופם וטעמם של החיים, ואחרי שהביע שוב את השתוממותו על הרוח האנושי, שאינו עיף ואינו יגע וחוקר לכל תכלית, הכריז פתאום בקול ספוג בכי:

אולם אני, רבוחי, אני על הר סיני עמדו אבותי, אני אחד מבני בניהם של אברהם יצחק ויעקב, שבשעה שקפצו לתוך הלהבה ופשטו את צוארם לשחיטה היו קוראים: שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד! –

הפסוק האחרון הטיל סערה גדולה בין הנאספים. רבים מחאו כף, רבים קראו: הידד! אחדים מתוך הקהל השתיקו את המוחאים והקוראים. יושב־הראש צלצל בפעמון והרגיע את הקהל. פנחסוביץ הגיע בידו מתוך תנועה של תרעומת כלפי מוחאי־הכף, הוא המשיך את דבריו:

– מתהום החטאים, ממעמקי הקליפות, מתוך הטומאה והסחי, מתוך האכזריות והרשעות, מתוך מעשי היצר הרע, אליו אשאג, אליו אשוע, כי אחרי כל השיטות המוסריות, שנוגדו במשך אלפים שנה, שכל אחת מהן נבנית מחורבנה של חברתה, כי אחרי סמני השלמות, שאנו מוצאים במקצועות המדע והתעשייה, אחרי כל פסיעות־הענק, שפסעה האנושיות בדרך השירה, הזמרה והאמנות, כלום וזה האנושיות אפילו כדי פסיעה אחת במקצוע המוסר והשלמת המדות? – לא, לא, לא, רבוחי! – צעק הנואם והתמרמר – חמס, שוד,

טרף, יונות בפרסות העיט, דם, דם וכאב, כאב, כאב. הינוקות נעתקים משדי אמותיהם. אכזריות, עריצות ושפלות. שמי-ברזל, ארץ נחושה ולבות-אבן.

— פניו כפני נביא! — אמרה הגברת אייומן לשיינר

— כפני אידיוט! — השיב שיינר.

הגברת אייומן נעצה בשיינר מבט מטומטם, היא שאלה

— מה? — כלומר? מה?

שיינר לא השיב כלום.

— ארץ נחושה ולבות-אבן — חזר וקרא הנואם — יתמות ובידודות. הרב, חרב, רעב וצמאון, החזקים מכרסמים את החלשים. צדק מדומה, עול, עול, עול עד סוף כל הדורות. הפקרות! צרעת ממארת ורשע-כסל! כי טובעת קרן-האור בתוך החשכה העמוקה שמסביב. השכה, מאפליה! כי אלפי תענוגים לא ישו בצער אחד. כל ההרמוניה וההשתלמות שבעולם אינן שוות בדמעה אחת של ילדה קטנה אמר קרמזוב. יש נשמות — היה אומר ר' חיים וויטאל — המגולגלות במים וגלגל-הריחים עובר עליהן. ומה הפי חיי האדם? — גלגל-ריחים החוזר מעל לראשו. אולם כבר אמר שופנהויזער, שהממאסים בחיים אינם שוללים את החיים, כי אם מחיבים אותם. נמצא, שגם המנוסה מן החיים אינה אלא רדיפה אחריהם. ובשעות קשות אלו, כשגדולה החשכה מסביב, כשגדולה החשכה, אנו תולים את מבטינו לאבינו שבשמים. אנו חוזרים אליו בתשובה, אנו מחפשים אותו, מבקשים להדבק בו, מבקשים את קרבתו. והיום, רבותי, היום אנו עומדים בתקופה זו, שבה האדם שב אל אלהיו, האדם המודרני, רבותי, בחזק בכפירה. הכפירה לא נתנה לו את ספוק-הנפש ולא רותה את צמאונו. האדם המודרני מבקש את אלהיו ולבו מלא השתוממות והערצה, השתוממות והערצה — כזה הוא האדם המודרני, רבותי, וכוזו היא הספרות של תקופתנו, הספרות, שהיא הראי של החיים, שבו משתקפים כל פרכוסי-נפשו של האדם, כל גדוד וזיע כל-שהיא של נפש האדם המודרני. הספרות של זמננו, רבותי, היא כלה פרי ההשתוממות. רצונכם להביע בדבור קצר וחריף אחד את תכנה, את נשמת-נשמתה, אם אפשר לומר כך, של הספרות של זמננו, אין לכם דבור יותר מוצלח ויותר קולע אל המטרה מהדבור, השתוממות. כן, רבותי. אולם עד כאן בספרות הגוים. אולם ספרות ישראל? המלאה גם היא את תפקידה, תפקיד של ראי נאמן? — הנוכל גם אנחנו להתפאר בה ולאמר: ככל הגוים אנחנו בית-ישראל! — הן ספרות, שאין בה השתוממות. רבותי, הריה כאילו אינה. רצונכם לדעת, עד כמה סופר פלוגי או אלמוני מלא רוח-אלהים, צאו ובדקו בו עד כמה יש בו ממדה זו, ממדת-ההשתוממות. וספרונו ישראל? — הזר ושאל הנואם מתוך רטט בקולו ובעיניו נצנצו דמעות — אולם התשובה על שאלה זו תשמש תוכן לחצי השני של נאומי, שיבוא אחרי ההפסקה.

מתוך מחיאות-כפים סוערות וממושכות ירד הנואם מעל שלבי הקתדרא.

על המדרגה השניה של הקתדרא כבר עמדה אשתו של הנואם, אשה שחומת-הפנים, גבהת-קומה ודקת-בשר. היא נגשה אליו, תפשה אותו בידו והשיבה על פניו במטפחתה. היא אמרה:

- נצא, גרשון - אנחנו עיפים -
 - צדקת, נשמתי! - קרא הנואם.
 האשה שחומת-הפנים הוליכה את הנואם, פלטה בשבילו דרך בין השורות
 הצפופות של הקהל.
 - נחיש נא את פסיעותינו, גרשון - אמרה האשה - הם ירדפו אחרינו.
 - צדקת, צדקת, נשמתי! - קרא הנואם.
 - לתוך הקבינט, גרשון - אמרה האשה - נתחבא שם עד אחרי הפסקה -
 הנואם התחמק בלויטה של זוגתו והסתתר מפני הסקרנים המרובים.
 - הו, כמה מרובים הסקרנים הבטלים בין צעירי בני-ישראל. הלא
 אינם נותנים לי מנוח! - לחש הנואם לאשתו בדרך הליכתו - ודאי גרסו לזה
 הרבה סבות, התלויות בתנאי-החיים המיוחדים של עמנו.
 - מה הפלא, גרשון - השיבה לו אשתו - הלא אתה הסופר היותר מפורסם
 של תקופתנו האחרונה.
 - נשמתי, את מגזימה קצת - השיב הנואם.
 - גרשון, אתה עניו יותר מדאי.
 - הענוה מקרבת את האדם לאלהים - השיב פנחסוביץ.
 - ולפיכך אתה קרוב כל-כך, נשמתי, קרוב כל-כך לאלהים.
 - את מאמינה, את בטוחה באמת זו? - אמר פנחסוביץ לזוגתו מתוך
 קול רועד - נחמת אותי, נשמתי, נחמת אותי.
 הוא לחץ את ידה של אשתו באהבה ומתוך הכרת-תודה.
 - נחיש נא את פסיעותינו, יקירי - לחשה הגברת פנחסוביץ - הלא הם
 רודפים אחרינו.
 - נחיש נא! - אמר פנחסוביץ והציץ בחבורה של הצעירים, שהקיפה
 את שניאורסון, הוא קנא בשניאורסון.
 אני מתרחק מהצעירים ומפני כך אין הם רודפים אחריי הרהר לעצמו
 הרהור של נחמה.
 הקהל התפרץ חבורות חבורות לתוך אולם הבופט ולתוך הפרוזדורים.

פרק כט.

מחיאות-הכפים הסוערות עוד לא נדמו, הלבבות ההומים של הקהל עוד
 לא נרגעו, והידים עבדו את עבודתן. שיינר התקנא בלבו בפנחסוביץ. הוא
 שוטה ומחוסר-כשרון - אמר בלבו - אולם אין ספק בדבר, שמקובל הוא על
 קוראיו וחביב עליהם. בעיקרו של דבר, אינו אלא משחק. האוחז את עיני
 הבריות. שיינר העביר במחו את רובי מאמריו של פנחסוביץ ובא לידי
 החלטה, שהם דליי-הכשרון. אחרי החלטה זו נתבדחה עליו דעתו, והוא הרגיש
 בבת-לויטו, שעמדה על ידו ופניה כנעלבים.
 - האדון שיינר... הסית, כנראה, את לבו ממני לגמרי... הוא נתון כלני
 להרהורי - אמרה הגברת איזמן מתוך עלבון קל.

— את לבי? אני? חליצה וחליצה. הוא נתון לגברת לצמיתות! — השיב שיינר בקול של ספק הוצה.

פניה של הגברת אייזמן הסמיקו ועיניה התלקחו מתוך כעס. היא אמרה מתוך מכאוב-לב:

— הלגלוג מי התיר לך? — הוא אמנם אדם גדול... ואני... מי אני? — מילא... אנו יוצאים?...

שיינר הציץ בפניה הנסומקים של בת-ליותו, הקשיב לרטט שבקולה, ההענג על הקצף שבעיניה ועקר מתוך היססה-הדעת אה רגליו ממקומו, אף על-פי שהחליט תחלה לשבת כל שעת ההפסקה, בכזי להשתמט מהחרון, בעל-הבגורית ומה... זקן הרודף אהרי נשים.

שניאורסון עבר בשעה זו שלוב-זרוע עם ישפה. שיינר נטה הצדה והעסיק את בת-ליותו בשיחה.

— אי, יפהפיה! — קרא שניאורסון קריאה פראית כחיה פצועה. שיינר והגברת אייזמן כבר היו רחוקים מהם. ישפה הייך בבת-צחוק של נדיבות.

— אי, אי, שניאורסון!... — אמר ישפה מתוך תנועת יד זו, שבה מדברים אל ילד קפריזי וחביב מאד.

— נדלק אחריה! — קרא שניאורסון ומשך את ישפה בידו. ברגע זה נגש אליהם שימקין. הוא השתהה לקראת שניאורסון וישפה. — אה, שלום עליכם! — קרא שניאורסון מתוך התעוררות של הדוה ונענע בכח את ידו של שימקין. ישפה לחץ גם כן את ידו של שימקין מתוך בת צחוק של חבה וחבט על שכמו של שימקין, כששפתיו זזו קצת, מה שהיה ממש סימן, שסופר צעיר זה עתיד לעלות לגדולה.

— שלום, מר שימקין! — אמר ישפה. — שימקין! — קרא שניאורסון — זהו שימקין? — ואני סבור הייתי ש... — זהו שימקין? — הפרצוף ידוע... גם אדוני הוא, כמדומני, מבאי ביתי? — היה לי הכבוד! — השיב שימקין מתוך קידה.

— הלא הוא הכותב ציורים קטנים... הוציא לאור קובץ קטן של „ספורים וציורים“ — דברים מטורפים... קסרקטין... לא צבעים... בע, מע!... — לא, מר שימקין כותב שירים! — השיב ישפה וחיך בבת-צחוק זרה ואפורה.

— הצטרף-נא גם אתה אלינו, אברך — קרא שניאורסון — אנו רודפים אחרי יפהפיה.

— בת-ליותו של שיינר — פרש ישפה את דבריו של שניאורסון. — זו? זו? — שאל שימקין והצביע על הגברת אייזמן, שהתקרבה עם שיינר אל הבורתם — אם לזו... אה, אה! — גמר בקול מרובה המשמעות.

אולם שניאורסון, שהציץ בה, הפש את ישפה בידו, משכו וקרא מתוך יבבה: — נברח נא... אי, טפו! העזה כזו! — רגליה... רגלים גסות כאלו... העזה

כזו! — כיעור, כיעור. העזה כזו! —

שניאורסון וישפה יצאו לתוך הפרוזדור, גם שימקין נגרר אחריהם, חבורה של צעירים הרגישה בשניאורסון והריעה לעומתו במחאות-כפים סוערות, שהחזיק בהן מיד כל הקהל.

— יחי שניאורסון! הידד שניאורסון!

ידים מרובות התלכדו, הרימו את שניאורסון ונענעו אותו באויר. ישפה עמד על ידו, כשהוא מחייך ורגליו מזדעזעות כמתרוממות.
— מה קול השאון? — שאלה הגברת אייזמן ומשכה את שיינר בידו — הבה נא, מר שיינר, ונראה.

שיינר שלב את ידו בורועה. כשנגשו אל הכנופיה, כבר נשתק הקהל. שניאורסון התפרץ מתוך הכנופיה הצפופה, תקע את כפו לגברת אייזמן והכריז:
— הלא זהו ידידי, מר שיינר, ושמה של גברתי מהו?

— יתכבד נא, מר שניאורסון... זו היא הגברת!.. — גמגם שיינר.

— הגברת אייזמן! — קרא שימקין.

— כיצד? כיצד? — שאל שניאורסון והרכין את אזנו — לא שמעתי כהוגן... חזרו נא והגידו לי, כי עלול אני לשכוח. ואין תימה: אין לך יום, שלא ישמעו לאזני לכל הפחות תרפ"ט שמות, כל שם שונה מחברו, ומה שקשה מזה, כל שם כמעט דומה לחברו וכולם מתבלבלים במחי ערבוביה שם... מהומה... גוש בלי צבע... דורה-פלגה, עיפתי... ממש עובד אני עבודת פרך. (העומדים צחקו). וכח-הזכרון, לא עליכם, לקוי קצת. הזקנה... (הכל חזרו וצחקו בקול). טילתי היום בגן. ממש, חשתי במרפקתי מפני...
שניאורסון הכניס את שפתו התחתונה מבפנים, כדרכו בשעה שהוא מבליע איזה דבור.

— כזני הרכנות-הראש המרובות! — סיים שימקין בעד שניאורסון.

— צדקת, אברך, צדקת. הלא זהו פקח... פקח ממש! — קרא שניאורסון — אה, אה, זהו ידידנו המשורר.

הגברת אייזמן הציצה בקומתו של שימקין ופניה הסמיקו.

— כך. כך — הוסיף שניאורסון — שמה של הגברת הוא אייזמן, אם אני טועה? כן? ושמי: שניאורסון.
ישפה חייך.

— הגברת אייזמן שמעה את שמי?

ישפה חייך. הכל צחקו בקול.

— שמעתי! — השיבה הגברת אייזמן מתוך גמגום ותהיה קלה.

— שואל אני, אם שמי, אם השם שניאורסון ידוע בכלל לגברת? — חזר ושאל שניאורסון.

בני הכנופיה צחקו בצחוק ממושך.

— כך. כך — אמר שניאורסון — זה אני שניאורסון. הפנתאיסטן. הלא אני פנתאיסטן. אני לא ידעתי כלל, שמדה זו ישנה בי, והנה באו והודיעו לי, שפנתאיסטן אני. חי, חי, ומי גלה לי סוד זה? דוקא עתון לועזי. מעשה שהיה. — שניאורסון נעץ את מבטו בשיינר והניח את ידו על שכמו — שמעו

נא, רבותי, שמע נא שיינר. הלא אתה הנך מבקרנו המושבע. יושב אני היום בבקר בתוך הקבינט שלי אל שלחן הכתיבה. מכניסים לי את ה"פוסטה" של היום. תרפ"ט מכתבים, כרטיסים מצוירים, כרטיסי-בקור. מי זה יתן את דעתו עליהם? — הבלים, ואין פנאי. עורבא פרח! והרי גם עתונים, וביניהם עתון לועזי. אני מרפרף. מאמרים שונים. כחול הימ. גולה! — והרי מאמר „שניאורסון בתור פנתיאיסטן" — הבלים! לא קראתיו עד תמו. מפטפטים. ודאי ידוע להם טיבי יותר משהוא ידוע לי (בני הכנופיה צחקו). אם הם אומרים: פנתיאיסטן — שמע מינה: פנתיאיסטן! אני כופף את ראשי. נצחוני בני! — עורבא פרח! קליפה של בצל? — אבץ הן בעל המאמר קלע אל המטרה — אמר שימקין — כי על פי האמת, מי באדוננו שניאורסון פנתיאיסטן? — על פי האמת...

— את, שטות. אלו הם דברי-שטות — העזה שכזו! אני ופנתיאיסטמוס? דברי-שטות! קרא שניאורסון מתוך אותו הקצף, שהיה שכח בו ושהיה בא, לפי דברי ידידו ישפה, מתוך התיחה של שירה.

שניאורסון משך לשיינר בידו. שניהם התרחקו מן הכנופיה. שניאורסון העלה מכיסו את פסת הניר של הגליון הלוועזי, תחבה לתוך ידו של שיינר וקרא: — הריהו לך. לי אין בו צורך. הלא אלה הם דברי-שטות. אולי לך, מבקרנו, יהא לפעמים צורך בו. ומה, בני החבריה, הקבצנים, השמעתם את דברי הרצאתו של הפילוסוף שלנו? — פנה פתאם לבעלי הכנופיה של הסופריים המתחילים, שעמדו והמתינו לסופה של השיחה שבי: שניאורסון ובין שיינר. — שמענו! — השיב המספר הצעיר ברוך.

— לא שמענו! — קרא ברגע זה עצמו המשורר הצעיר ריוזשין.

— אה, פרחים! את, קבצנים! — קרא שניאורסון וחיך מתוך נדיבות לב, בהעבירו עליהם את מבטו, כדועה המפקד אז עדרו. — ישפה, אין? אני מתגעגע עליך. ומה? הנחתם? —

שניאורסון השתמט פתאם ולא שמע את תשובתם של הפרחחים. הללו הציצו אחריו כשהוא מתרחק עם ישפה ומדבר מתוך התעוררות. גם שימקין אמר להטפל לשניאורסון ולישפה, אולם ברוך תפשו בשרולו ואמר:

— מי שעתיד להיות מפורסם — פפירוכה יש?

שימקין העלה מתוך כיסו קופסת הפפירוסות ואמר מתוך תנועת-יד זו של רחבות המצויה בשניאורסון:

— הרי, אברך! —

ברוך חפן מלא קמצו פפירוסות, סלק מהן אחת לריוזשין, אחת הצית בנפרורית, את השאר שלשל לתוך כיסו ואמר לשימקין:

— עכשיו אין לנו בך שום צורך. יכול אתה להתחמק.

— עכשיו אין לנו בך... בקש גם המשורר ריוזשין להשמיע, אולם שימקין

כבר הלך לו.

— הוא נגרר אחרי שניאורסון וישפה כעגל! — רטן ברוך והשיב דרך

פיו ונחיריו חלילות של עשן.

— הוא לא יעלה על האלימפוס, כי אם יקפוץ עליו! — העיר ריוזשין.

— הקראת את שירו החדש „אל בת הנכר“? — שאל ברוך את חברו
 — והציץ לתוך עיניו מתוך צפיה לתשובה — אני לגבי שירים... אולם מה דעתך עליו? —
 — קליפה של בצל! דקלם ריזשין — אין צבעים. אפור.
 — ודאי... גם דעתי כך... עורבא פרח! ואין פרספקטיבה. העזה שכזו!
 — הקראת את הסמרטוט שלי? — שאל המספר הצעיר פרנק והציץ
 בפניהם של ברוך וריזשין.

— איזה סמרטוט? — שאל ריזשין.
 — את „קרייכנפלד“ שלי. הוא נדפס ב„החיים“.
 — מי קרא? — השיב ברוך — רקיקה!
 — היית היום בביתו של שניאורסון? — שאל ריזשין את פרנק.
 — „קרייכנפלד“ שלי הוא טפוס חדש לגמרי, שכמוהו לא היה עדיין
 בספרותנו.

— היית היום בביתו של שניאורסון? — חזר על שאלתו.
 — אני? — גברת זו מי היא? — שאל ברוך והצביע על הגברת אייזמן.
 — זו בעלת הרגלים הגסות!
 — תן לי את עיניה של בלונדינית זו! הבו לי את עיניה! — התלהב
 פתאם המשורר ריזשין ונגרר אחרי עצמה בלונדינית אחת שעברה על-ידם
 אולם איש-הצייד חזר על עקביו בלא צידו.

— צלעותיה עבות הן יותר מדאי! — קרא — מי מכם רעב, רבותי? —
 — אם כן, איש מכם לא קרא את „קרייכנפלד“ שלי? — אמר פרנק
 מתוך עצבות קלושה בקולו.

— כבדני נא בגלוסקא ובכוס חמין! — אמר ברוך לפרנק.
 — שניאורסון לא סח לכם כלום על „קרייכנפלד“ שלי?
 — לעזאזל עם „קרייכנפלד“ שלך.
 — הוא אמר, שיש צבעים.
 — ופרספקטיבה? — שאל ברוך.

— פרספקטיבה? יש. ודאי יש. פשיטא!
 — כדאי היה לראות את איטליה — הגיע קול שימקין מקרוב.
 — ואני הייתי אוכל עכשיו בחשק גדול תפוחי-אדמה על-פי הנוסח של
 אמי — אמר ריזשין.

— הלונדינא עשרים אגורות או כבדני-נא בגלוסקא ובכוס חמין — קרא
 פרנק לברוך.
 — שימקין סח לי, שהמבקר שיינר עתיד לכתוב מאמר גדול של בקרת
 על קובץ שיריו — ספר ריזשין.

— הוא כבר מכר את הקובץ לבעלי ה„טל“? —
 — כמה מקבל שימקין בעד קובצו?
 — מאתים רובל! — הכריז ריזשין. עיניו של פרנק התלקחו מקנאה.
 ריזשין נענע בידו מתוך תנועה של בטול:
 — עא, איני מִזָּא בו!

— מכל מקום אלו הגיע כבר בחור שכמותך לכעין זה! — העיר פרנק.
— הלא היית מכבד אותנו בבקבוק של שכר.
— מי היא גכרת זו? — שאל ריושין והצביע על הגברת אייזמן, שעמדה
הקשיבה לדבריו של שימקין.

— הלא היא יפהפיה.
— הוא ודאי סח לה על הקובץ שמכר לבעלי ה"טל".
— כדאי היה לראות את איטליה! — העיר פרנק מתוך קול, שהשעמום
בצנץ מתוכו.

— מחר עלי לסלק שכר-דירה — קרא פתאם ריושין.
— אמש סטרתי לשוער על לחיו — אמר פרנק.
— בשל מה? — שאל ברוך וקרץ בעיגו לריושין, כלומר: משקר הוא
בחור זה!

— בשל מה? — השיב פרנק — מי יודע? — היד סטרה מאליה. על הלחי
סטרה. הלא זה בליעל. הוא מכה את אשתו. בכל לילה הוא מכה את
אשתו. תמיד הוא מסנן אי-אלה דברים דרך שפתיו. ביחוד בלילה, כשהוא
פותח את השער. הוא ודאי משמיע דברי-זרוף, החלטתי לסטרו על הלחי.
וכן עשיתי.

— והוא מה? — שאל ריושין מתוך חשד גלוי וקרץ בעיגו לברוך.
— הוא? — השיב פרנק בכעס — הוא קבל את שלו והלך לו. עלמה זו
הייתי מנסק! — קרא פתאם והצביע על פייגין, שעברה ברגע זה על ידם עם
לורברב'ט.

— ואני כבר נשקתיה! — העיר לו ברוך דרך אגב, כאדם, שאינו משמיע
שום דבר מתמיה ביותר.

פרנק קרץ בעיגו לריושין, כאומר: משקר הוא בחור זה!
— עלמה כעין זו — החלהב פתאום ריושין ואמר — הייתי מושבי על ספה —
משכיבה! — העיר ברוך.

— ואחר כך... ואחר כך... — המשיך ריושין את דבריו — הייתי מפילה
מצל המדרגות. יש סוג כזה של נשים, שצריכים להתנהג אתן כן. וגם זו שייכת
לסוג זה. אשה מסוג כעין זה, רבותי, אתה משכיב על ברכך, מלטף את
שערות ראשה, מתוך שגעון; מתוך שגעון רליגינזי, כפי מבטאו של פינחסוביץ,
אתה מעלה אותה לתוך בית-העליה שלך, מחבקה, מחבקה עד כלות
הנשמה, ואחר-כך: דריסה ברגל — וחסל!

— מקודם, מובן, אתה משקה אותה ומאכילה! — העיר ברוך וקרץ בעיגו
לריושין, כאומר: מפליג קצת גבור דנן!
ריושין דבר בהתלהבות:

— כן, רבותי. מקודם אתה מאכילה, משקה, מוזג מכף-התה לתיך פיה,
מנענעה, מנענעה כאם את תינוקה, כורע לפנייה על ברכך, מחפלי, ואחר-כך...
לא אחר-כך — בפעם אחרת. כן. פעם אחת היא סרה לתוך הדרך. השעה היא
שעת בין-השמשות, ואתה כועס כעס גדול עליה, על שהיא חיה בעולם, ועל
גורת-גופה אתה כועס. כי למה גורה זו מתהלכת בעולם דוקא בצורה כעין זו?

ועל עיניה אתה מתקצף. העינים השוקטות הללו - למה הן תמימות כל-כך? למה? - קרא ריושין ורקע מתוך כעס ברגליו - למה? אני שואל, למה? - ופתאם אתה נוטלה ומשליכה מעל המדרגות.

- תחלה, כמובן, אתה דורסה ברגל - העיר מתוך הלצה כבישה ברוך, ודאי, ודאי, תחלה אתה דורסה ברגלך - קרא ריושין בהתלהבות - ברגלך הימנית. ואחר-כך אתה מפילה מעל המדרגות. ותהא לה כל הלילה עומדת מאחורי חלונך ותהא מיבבת כסערה טרופה בין אילנות היער. שאם לא כך, רבותי, שאם לא כך, אמלל אתה, עבד עבדים אתה, לצמיתות ולדורי דורות. עבד לשפחה. אני אינני עבד - קרא בקול - בן-חורין אני! כבר היה פעשה ביי. כבר הייתי משועבד - דבר פתאם מתוך ודויהלב - לכשעין זו הייתי משועבד והפקעתי את עצמי מתוכה. שברתי את השלשלאות, הרבה משירי הקדשתי לה תחלה. אולם אחר כך ירקתי לה בפניה. הן אני אב לילד. גער כבן שש, אם אינני טועה. היא ברחו: לאמריקה עם הילד. ואני ירקתי. זה היה לפני שש או שמונה שנים. אולם אני ירקתי.

- ירקת ו... כתבת שירים! - העיר ברוך.

- אידיוט! - קרא ריושין, סטר לברוך על לחיו ומיד הבק אותו.

- ומה סגנוני בעיניך? - שאל פרנק את ברוך.

- סגנון, לדעתי, עדיין קלוש הוא.

- אדם משוגה אתה, צר עין או סתם טפש - קרא פרנק בכעס - סגנוני

קלוש? וסגנון המימי הוא המשובח? - אני, אני בעל הסגנון הקלוש? מנול אתה. פשוט: מנול! - פרנק נשתתק לשעה קלה, אחר-כך הניח מתוך ידידות את ידו על שכמו של ברוך ואמר - אני מיעצך, אני אומר לך בתורת עצה טובה, לטובתך אני מתכין: קרא את "קרייכנפלד" שלי - ובעיון. הלא זו היא מלאכת-מחשבת. ושים את לבך אל הסגנון. אני מטעים לך: אל הסגנון. כי חשיבותו של "קרייכנפלד" הוא דוקא סגנונו. וגם אתה, פואטן - פנה לריושין - קרא את "קרייכנפלד" שלי ותהנה. היודעים אתם, רבתי, את סודו של סגנוני המיוחד במינו? - קרא פתאם - אני אינני קורא את הספרות החדשה. אני מעיין רק בספר-הספרים ובספרי הקדמונים. זהו סוד סגנוני.

- מי היא גברת זו? - שאל ריושין והצביע על עלמה אחת שעברה

על-ידם.

אולם איש מהם לא השיב. שלשת החברים הפנו פתאם זה לזה את ערסם

והשתמטו איש לעברו.

פרק 5.

אחרי שמשך שניאורסון את שיינר הצדה, עמדה הגברת אייזמן שעה קלה יחידה בתוך פרוודור-האולם. קשים היו לה רגעים אלו, שעמדה יחידה בתוך ההמון הצפוף, הגועש סביבה. עמידתה יחידה, בלא חברתו של גבר, הטעימה לכל הגברים, כך נדמה לה, את הויתה, את גורת-גופה, את החלקה החשופה של צוארה. היא ראתה את עצמה עוובה, בלא האחד, שיגן עליה

מפני כל שאר הגברים, וחשה את המבטים המרובים והחצפניים, הננעצים בבשרה ודוקרים אותה. חטא חטאה לבעלה ולבה הכה אותה. משתערים, משתערים הגלים עליה – וגופה רעד. והיא, הן הגידה בלבבה תמיד, שאשה כשרה היא. כשרה במחשבה, בדבור ובמעשה. רק פעמים מתגנב ההרהור... ונחנק. ובכל זאת היא חשה צורך נפשי לשבת מזמן לזמן בחברתו של גבר, של גבר פקח, משכיל, בעל שיחה שוטפת, של גבר פקח כשיינר ובעל-כשרון כשימקין. ובכל זאת... בכל זאת... אה, לא. יותר לא. אולם הם כולם... אה, הנה מבטיהם... כלם להוטים... כלם חמסנים – הרהרה מתוך גועל-נפש וכעסה על שיינר, שעזבה יחידה, וכעסה גם על שניאורסון, שמשך את שיינר הצדה, ובכלל... מה זה? מה זה? מה זה? הנה זה שניאורסון! – ובפניו אין... אין מה שיש בספריו... אין... רק רגעים מספר עמדה יחידה ומבטיה שוטטו לצדדים. ופתאם עלה על זכרונה הבחור המשונה, המורה העברי, נתן. על שפתיה עלתה בת-צחוק בשעה שהגתה בשם הזה, אדם משונה – אמרה בלבבה – לא ככל השאר... כשיושבים עם אדם זה בשעת בין-השמשות, באפלוזית, הרי הוא כאלו אינו הוא אינו ככל השאר... אלו היה פה בתוך האולם, הייתי נגשת אליו ועומדת על ידו. היא ראתה את שימקין, שעבר על ידה וכמעט שנגע בדרך הליכה בגופה. ידה כמעט שהושטה מאליה לאחוז בורועו, אולם היא תפשה את עצמה על תנועה זו והתחרטה. הן הוא הרגיש בה ועשה את עצמו מפני גאותנותו כאלו אינו רואה אותה. האמנם הוא אינו מוצא בי ענין ואינו להוט אחרי? – מלף הרהור במחה מתוך קנאת נשים. אולם מיד השיבה, כמנחמת את עצמה: כן. כן! – ואחרי שהחליטה כך בדעתה, חזרה וחפשה בעיניה את נתן ותמהה היתה על שאיננו, וגם על שלא בא עמו אותו הדרומי, ששמו שליט. הן היא השמיעה בפרוש לנתן, שעתידיה היא לבקר את הנשף הכא של חברת „השפה והתרבות“. הרגשה של תרעומת הלחלה פתאם בלבבה. היא התרעמה על העלם הדרומי, שלא ראתה עדיין מימיה, על שלא בא לכאן, אל... הראיון, שקבעה לו על ידי נתן. ופתאם תקפתה תשוקה לשוב לביתה, לראות את משה. גם רחמים תקפוח על בעלה, שנעזב יחידי כתינוק ולא התרעם כלל. היא השתוקקה לשוב לביתה ולראות את פניו של האיש, בעל המזג הנעלה ונדיב-הלב, ומתוך תשוקה זו אמרה לעצמה:

— הלא אני אשה כשרה, כשרה!

ברגע זה ראתה את שיינר יצב לל ידה. היא שמחה לקראתו וחיכה לו. היא הכירה לו טובה בשמה ובשמו של משה. היא הגיחה את ידה על שכם וסלקה אותה מיד. היא גמגמה:

— מר שיינר, כבר...

— התגעגעת עלי? – שאל שיינר.

— כן – השיבה בפשטות-לב.

— גם אני התגעגעת...

— גם אדוני מסוגל להתגעגע? – שאלה והציצה בשיינר מתוך חשד.

איא הששה, שמא מלגלג הוא לה.

— עד לשגעון — דקלם שיינר כדרכו.
 — מר שיינר מדבר דברי־אמת? — שאלה הגברת אייזמן מתוך תמימות
 וחדוה מסותרת.

„היא טפשית — הרהר שיינר — אלא שגופה דשן“.
 — דברי אמת — השיב.

הגברת אייזמן הציצה לתוך עיניו של בן־שיחתה ככבשה —
 — האמנם יש אנשים, שמתגעגעים עלי? — השמיעה מתוך אנחה קלה —
 שאינם מלגלגים לי?... ומשה שלי אומר, שזה דרך הגברים ללגלג ולנהג
 קלות־ראש באשה.

— אני איני שייך לסוג זה! — קרא שיינר מתוך עלבון.
 — אני יודעת! — אמרה כמצדיקה את עצמה בפניו. ובלבה אמרה: מכל
 מקום, שמא מלגלג הוא לי...
 — הגברת אומרת, שהיא יודעת, ומכל מקום היא חושדת בי — אמר

שיינר מתוך תלונה, כאדם שנעלב באמת על־ידי חברו.
 — כלום אמרתי, שאני חושדת? — שקרה הגברת אייזמן. — אני, למשל,
 אומרת כך. אין האדם יודע מה בלבו של חברו.
 — עט, דברי־שטות — הפסיקה שיינר — העיקר, שהשמלה הזו... שהגברת
 מלגשה עכשיו...
 — הלא זו ה„אפיקה“... — התנצלה הגברת אייזמן בפני המבקר.

— אולם לא קרקס הוא האולם הזה... ואולי...
 — ואולי כן?... הלא אלה הם דבריו של האדון שיינר? — שאלה הגברת
 אייזמן מתוך סקרנות.
 — אני לא אמרתי — דבר שיינר מתוך רוגז — בניה־נא... ומה שניאורסון
 בעיניה של הגברת?

— אח, שניאורסון! — קראה הגברת אייזמן מתוך התעוררות של חדוה,
 אולם קול קריאתה נשתתק באמצע. היא שקרה בדרך אינסטינקטיבי, כי הן על
 פי האמת, שניאורסון... מוקשה... מוקשה הוא... הכוזה הוא שניאורסון?... הן
 בפניו אין... אין... פניו חסרים דבר־מה... היא שקעה בהרהוריה והשתדלה
 למצא את הדבר, ששניאורסון הסר אותו. קשה היה לה לברר לעצמה את
 טיבו של אותו דבר, ששמו ודאי: רחמים! או: אהבת־הבריות! או: התקשרות! —
 כל המושגים הללו נצטרפו במחה לגוש של ענן, שכלם כלולים ומעורבבים בתיכונ.
 — הוא זקן נחמד — האין זאת? — אמר שיינר מתוך חיוך של נדיבות־לב.
 החיוך הנדיב הזה לא היה מתאים כלל אל פניו המעוקמים, הגרומים והקנתרנים,
 ודוקא בשעה ששפתיו היו מחייכות, היו לסתותיו השרועות מתעקמות ביותר
 ופניו המתעוותים והכחולים מרזון ומרשעות־לב מטיילים ארס. היה זה מעין
 אותו החיוך שעל שפתי האינקביזיטור, המראה פנים שוחקות רגע אחד קודם
 יציאת נשמתו של קרבנו. חיוך זה היה מצוי בין שפתיו של שיינר בשעה
 שהיה מקלס את מיי־שהוא. הגברת אייזמן חשה פתאם במהותו של חיוך זה.
 צמרמרת קלה חלפה את בשרה.

— אח, מר שיינר, למה? — סגנה הגברת אייזמן מתוך תרעומת כבושה, שיינר נעלב על ידי התלונה שבקולה. הוא החליט לעזבה לנפשה ולהתערב בין הקהל. הוא כבר הפנה אליה את שכמו. ברגע זה עבר על ידם המשורר שימקין. הוא פסע דרך גאות והמספר ברוך נגזר אחריו. המשורר ריושין היה כרוך אחרי המספר ברוך, מדדה אחריו וחובט לו מרגע לרגע על שכמו. שימקין עשה גם הפעם את עצמו כאלו אינו מרגיש בגברת אייזמן.

— אדוני שימקין! — קרא ריושין — הגה הגברת...
— אה, שלום עליך, גברתי! — קרא שימקין בשמחה והשתחוה לקראת הגברת אייזמן.

— שלום עליך, אדוני המשורר. — השיבה הגברת אייזמן.
שיינר התחמק מהם ונתערב בין הקהל.
— גם הגברת פה? — שאל שימקין בקולו של אדם, הנוהג קלות־ראש בבן־שיחתו.

— ומר שימקין לא הרגיש בי כלל? — שאלה הגברת אייזמן מתוך עלבון.
— אני? אדרבא... זה הוא הסופר הצעיר... — אמר שימקין וגמגם בלשונו, כמבקש להשמיע שם שנתעלם ממנו — גם זה הוא סופר! — סיים מתוך בטול והצביע על המספר ברוך, שנגש ועמד על ידם.
שימקין החזיר את שכמו לברוך, אולם הלה נרתע לפניו, משך גם בידו של המשורר ריושין והציגו לפני הגברת אייזמן.
— אלו הם פרחי הסופרים! — אמרת הגברת אייזמן מתוך בת־צחוק של נדיבות־לב.

שימקין לא השיב כלום לא על שאלתה ולא על בת־צחוקה.
— ומה שניאורסון שלנו בעיני הגברת? — שאל שימקין אחרי דממה ממושכה.

— גם אני מסכים, ששלמה המלך חכם גדול היה! — השיב תחתיה המשורר ריושין, בחבטו על שכמו של ברוך.
— אח, שניאורסון! — קראה הגברת אייזמן מתוך אותה התעוררות של חדוה, שבה השמיעה תחלה את התשובה הזו לשיינר. גם בפעם זו התחרטה מיד על השקר, שהתפרץ מפיה בדרך אינסטינקטיבי, אולם לבה לא הכה אותה כמו בתחלה. שימקין רמו לגברת אייזמן, שלב ידה בזרועה ומשכה הצדה. המספר ברוך והמשורר ריושין נשארו מאחריהם.

— שניאורסון שלנו ודאי הקסים את הגברת! — אמר שימקין והעיף את מבטו הגאה מסביב. „האשה הזו המתהלכת על־ידי — הרהר לעצמו — היא היפה בכל הנשים שבאולם זה. הכל סבורים בלי־ספק, שהיא אהובתי.”
— שניאורסון הוא נחמד מאד — השיבה הגברת אייזמן והשתמשה בהצי השני של דבורו של שיינר.

— וכמה חיים בו, כמה תנועה! — קרא שימקין בהתלהבות ועיניו התלקחו. ההתלהבות שבשימקין אחזה את הגברת אייזמן. היא דברה מתוך השתוממות והתעוררות:

אח, שניאורסון! הלא הוא נחמד. הלא הוא צעיר, מלא כח-עלומים ואש-זעיר. כמה חיים בו, כמה תנועה, כמה תשוקות ומאויים סוערים. אח, שניאורסון! והוא באמת חכם כשלמה. והמעוף שלו!

— שניאורסון — מה שייך? פלא. הוא, פלא! — קרא שימקין מתוך התלהבות עשויה, זקף את קומתו והפשיל למעלה פאה אחת של בלורית דרך חשיבות על-מנת שתצנח מאליה. הפאה, כאלו עשתה עמו קנוניה, נשמעה לו וצנחה מאליה על המצח, באופן שהתסרוקת היתה נראית, כאלו נעשתה לכתחלה מתוך התרשלות. — פלא! פלא! — קרא שימקין בגאווה וחזותו כאלו אמרה: אכן גם אני פלא, אני פלא, המכריז על פלא — וזרועות-ידיו שחו באויר, כחותרות לחצות את הגלים ומגרסות את הפלא השני: פנו דרך לי! פנו דרך! אני דורך לי נתיבה!

— יפה אמר, מר שיינר... סליחה... מר שימקין — אמרה הגברת אייזמן ופניה הסמיקו בשל הטעות — יפה אמר מר — פלא הוא שניאורסון. אכן פלא הוא!

— ודאי, ודאי — דבר שימקין מתוך התלהבותו העשויה והעלה בפניה את שניאורסון, לפי שנוסחם של דבורי-הקלוסים היה מתאים מאד, לפי השערתו, לתנועות-ידיו ולנענועי-זרועותיו — כאן יש לנו עסק עם אדם, שהוא משכמו ולמעלה... עם אדם, שהוא יוצא מן הכלל... ויוצא גם מן היוצאים מן הכלל — דבור אחרון זה הנאווה מאד, ולפיכך נמשך אחרי שטף דבריו והגביר את קלוסיו — כאן יש לנו עסק עם אישיות נעלה... עם חזיון פלאי... ולפי ששניאורסון הוא פלאי גם דרכיו פלאים הם... ויש, שהם סתומים וגם קצת מוקשים... והרי עובדה אחת אפיינית, שאני הייתי עז-ראיה לה. עובדה אפיינית מאד. פעם אחת אני יושב בחדר-עבודתו של שניאורסון. הקראתי לו את שירי. שניאורסון הקשיב להם בעיון, כשהוא מתהלך, כדרכו, על-פני חדרו. שניאורסון, ניכר היה בחוש, היה שרוי בהתעוררות גדולה.

— התעוררות? ובשל שירי של מר? — אמרה הגברת אייזמן מתוך השתוממות והתול קל.

— הן. שרוי בהתעוררות — ובשל שירי. ניכר היה בחוש. ביחוד בא שניאורסון לידי התפעלות, כשהקראתי לו את שירי „אל בת-הנכר“.

— „אל בת-הנכר“? — הטעימה הגברת אייזמן מתוך הטעימה מיוחדת של אשה, הרגילה לגלות בכל חזיון כללי פנים אישיים — אה, אה! — הן, „אל בת-הנכר“ — שיר יפה במדה ידועה...

— וגם השיר הזה הביא את שניאורסון לידי התפעלות?

— הוא הוא שחבבני על שניאורסון — והוא הוא שגרם לנשיקה הידועה... — סיים שימקין בקול סודי.

— נשיקה? — שאלה הגברת אייזמן מתוך המיהה וסקרנות גלויה — זו מה

טיבה? — ודאי שניאורסון נשקו מהתפעלות?

— על מצחי.

הגברת אייזמן נעצה בו מבט תמה ומלטף, מבט המצפה לדברים הבאים.

שימקין אמר:

— תסלחנא הגברת. זו היתה הלצה. נשיקה זו בדויה היא.
 — לא, היא אינה בדויה — אמרה הגברת אייזמן מתוך עקשנות, ובקולה
 בצבצה תרעומת, תרעומת של אשה, הקובלת על החבר, שמתוך גאות יתרה
 הוא מסתיר ממנה את נצחונותיו —

— נניח, שאינה בדויה — אמר שימקין בקול, שהיה נשמע לשני פנים.
 — לא, היא אינה בדויה — אמרה הגברת אייזמן והציצה בשימקין במבט
 של הכרת-טובה על שזכה לנשיקה זו — כשרון שכמותו, אין תמה, מעורר ודאי
 התפעלות של אמן גאוני וחובב-אמנות כשניאורסון.

— אולם אנו הסחנו את דעתנו מן העיקר — הוסיף שימקין — אני ישבתי
 בחדר-עבודתו של שניאורסון. אני מקריא, שניאורסון מקשיב, אנו שמחים.
 הלואי לא יתפרץ איש זר! — אמר שניאורסון — וברגע זה עצמו — דפיקה
 בדלת. אחת, שוטים! — ידידי! — קורא אלי שניאורסון כמתחנן — אינני! —
 והדלת נפתחה — אבדנו! — קורא שניאורסון בקול קורע-לב. על המפתן עומד
 בחור. שניאורסון עמד שעה זו על-יד השלחן, ראשו כבוש ואזניו מופשלות.
 כלו שמיעה. שניאורסון מעמיד בי מבט מלא יאוש, כאומר: הציילני, ידידי —
 והבחור גבה-קומה, גלית הפלשתי. — שימקין הרים את ידו באויר ומדד בה את
 שעור קומתו של הבהור מתוך תנועת-יד של רחבות זר, המצויה אצל
 שניאורסון — והבחור פורטפילה תחת זרועו ונעלי-ידיו לבנות. יודע אני את
 הטפוס הזה. בחור ארוך, שנעלי-ידיו לבנות הן ופורטפילה תחת זרועו —
 בבחור עברי הכתוב מדבר — חזקה עליו, שסופר הוא — ולא-יוצא. כיון שסופר
 עברי הוא, ממילא הוא לא-יוצא, אולם הלה גם להיות לא-יוצא לא יצלה.
 בהורים כאלה מצוים מאד אצלנו. הם צצים ככמהין וכפטריות. וכלם הם
 גאונים. הננס שבהם לכל הפחות ניטשה הוא. בחורים אלה צובאים על מערכת
 ה„השקפה“ ביחוד. אחד מהם, מטורף קצת, כנראה, ובעל-חלומות, סר לפני
 ימים לא-מרובים למערכת ה„השקפה“ והתרוצץ שם כמשגע. רץ מבית-הדפוס
 לחדר העורך, ומחדר-העורך לקונטורה, ומשם שוב לבית-הדפוס. עלמה
 אחת, עוזרת של קונטורה, סחה לי מעשה זה, עלמה פקחית. היא אהקה
 בכל פה.

— מה שמו של בחור זה? — שאלה הגברת אייזמן — ודאי פסח שליט...
 — אם איני טועה... מכרה אחת הציגה אותו לפני... טפוס חולני... אין
 ספק... טפוסים אלו מרובים ביחוד אצלנו.

— ביחוד!... — הטעימה הגברת אייזמן מתוך גניחה.
 — אצלנו... קצרו של דבר: הבהור שלנו עומד. הפורטפילה פתוחה. והנה
 המחברת. משקלה — פוד. ארכה — כאורך הגלות, ועביה — תרפ"ט עמוד. מילא,
 כאשר אבדנו אבדנו! — מהרהר אני ושניאורסון בבת-אחת.
 — מה בקשתך, בחור? שואל אני בשמו של שניאורסון, לפי ששניאורסון
 שלנו עומד מהריש וזועף, כלו כעס ונקמה ומבטו הלוהט נעוץ באורת. אני
 מתירא מאד מפני כעסו של שניאורסון שלנו. אני מקדים את הרעה.
 הבהור זוקף את קומתו, נצב כמשחק על הבמה, מדקלם ואומר:

— סופר אני, אדוני שניאורסון.

— ואם סופר אתה, שניאורסון מה חטא? — שואל שניאורסון.

— מבקש אני להקריא לשניאורסון דרמה — משיב הבחור.

— יקרא! — אומר שניאורסון, מציץ בי ומרמו בידו דרך צווי למחבר.

המחבר אינו מתעצל ומלעיט אותנו מחזה אחרי מחזה. ישמרנו אלהים!

עורבא פרת. בחורף הקור גדול. העזה שכנו! לא סימן של צבע — לא גון! לא

בת־קול של צליל נאה — החמה שקעה? הלבנה זרחה? רכב נוסע, נולת. את,

למה אני מגבב דברים ומיגע את הגברת? הלא אלו הם דברים בטלים ואינם

מעסיקים אותה כלל —

— בבקשה, אדרבא! וסוף המעשה? שאלה הגברת אייזמן ושקרה,

אן. על־מי שכבר שמעה את ספור־המעשה הזה בשנים כל שהם מפיו של

שיינר.

שימקין השמיע את סופו של המעשה על־פי הסדר, כפי ששמעו מפיו

של שניאורסון. מעשה בבחור, ששניאורסון שאלו, אם הוא רצען, ואם הן,

יוא־נא לתקן את סולית נעלו. הגברת אייזמן התפרצה בצחוק, אף על־פי

שגוף המעשה לא ישר בעיניה כלל ואף על־פי שבשעה ששמעה את המעשה

הזה מפיו של שיינר, לא צחקה כלל.

בשעה זו עבר על־ידם שיינר. הוא ראה את קומתו הזקופה של שימקין,

שמע את קול צחוקה המכה גלים של הגברת אייזמן, הציץ בפניה הלוהטים

לקראת נֶךְ־שיחתה וקנאה נצנצה בו. „החרון ההונף“, „המנוול“ לחש שיינר

לעצמו. כנס סביבו כנופיה של סופרים צעירים, של ברוך, פרנק, ריזשין

ואחרים, עמד עמם סמוך לגברת אייזמן, סח להם אניקדוטה צינית אחת וכלם

צחקו בקול רם. המבקר ברג התבונן בכנופיה זו של הצעירים, שהתכנסו

מסביב לשיינר ואמר בלבו מתוך קנאה: שיינר מפורסם ממני ומקובל יותר על

הצעירים. אולם מיד הציץ בפניו החולניים של שיינר ובלסתותיו הכחולות

וקבל תנחומים: הוא יסתלק בקרוב מן העולם. חולה מסוכן הוא ודאי. המבקר

ברג ישב לו על כסא, הצית סיגרה, שלב מרגע לרגע את זרועותיו על חזהו,

הקיף את עצמו בשלשלאות של עשן והעמיד פנים שקועי־הרהורים, כאדם,

שאינו חש כלל בדברים המתרהשים סביבו. הוא נשתקע באמת בהרהורים.

הוא שלח את מהשבתו על־פני הצי־האי הסקנדינבי, ברר מעליו אחד מן

הסופרים המפורסמים, סדר במתו ראשי־פרקים של מסה ספרותית לתאור פרצופו

של אותו סופר, והרהר בהנאה ומתוך נקמה:

— הנוו סטרינדברג, סבדנבורג, הללו הם סופרים. הללו... אצלנו רק

ננסים. רק ננסים!

פוגל, עורכו של „השחר“, עורכו של פינחסוביץ, לחש לברג

לֵאזנו:

— השוטה בא להמשיך את דבריו!

— מה? מה? — שאל ברג, כאדם שנעור מתרדמה עמוקה.

צלצולו של העמון הזמין את הקהל להכנס לתוך אול־הקריאה.

פרק לא.

לקול רעם של מחיאות-כפים ירד הנואם מעל הבמה, כשאשה עולה לקראתו על הבמה ומשיבה על פניו במטפחתה. אחרי-כן עזבו שניהם את האולם. סיעות קטנות של בני-אדם התחילו יוצאות אחריהם, אולם רוב מנינו של הקהל לא זו ממקומו. נפתחו הוכוחים, כל המתוכחים כמעט הסכימו לדבריו של הנואם, אלא... „אלא“ זה לא היה ברור כלל למתוכחים עצמם, מכל מקום היו עולים ויורדים בזה אחרי זה, כדי לברר אותו לקהל, היו סותרים את דבריהם של החברים ואת דברי עצמם. הקהל הקשיב לדבריהם המתנגדים זה לזה והיה מוחא כף לכל אחד מהם. העיקר, שכמעט כל המתוכחים הודו פה אחד, שמצבה של האומה הישראלית הוא בלתי גורמלי, ולפיכך מרובה כל-כך החולניות בנו. היהודי גר הוא תחת השמים! — חזרו כל הנואמים על הדברים, שאמר בעל ההרצאה ושבעיקרם כבר נשמעו ונשנו כמה וכמה פעמים מעל עמודי העתונות, היהודי עקור הוא מתוך הטבע, חלוש הוא. על כן הרגשותיו מסורסות הן, מדולדלות ואין בהן שלמות וחיוניות. עניות שולטת בנו. מקוריות אין. אין אנו אלא מחקים. אין אצלנו לא שקספיר ולא דנטה. ואיפה הרומן העברי? — כי הסופר העברי חי על פנתגג ואין לו מהלכים בין הבריות. הוא חי בדחוקת ורחוק מהויות העולם — על כן השגותיו קטנות ומאוייו פעוטים. ומעוף אין ליוצר העברי. כי הספרות היא ראי החיים וחיינו דלים הם. לא פרח ולא אילן נאה ולא שירת הצפור. כך דברו הנואמים וחזרו ודברו את דבריהם בהתלהבות ומתוך הנאה יתרה, כמפרסמים בשרות וישועות. דומה היה, כאלו נהנים הם מאד מהחולניות ומהתלושיות של האומה הישראלית. אולם העיקר, שהכל דברו מתוך בוז גמור ליהודי, ליוצר היהודי, לנשמה היהודית. היה זה בוז בלא כאב, דבר זה צער מאד את הגברת איזמן, ששמעה את דבריו של הנואם הראשי ושל שאר הנואמים מתוך הקשבה מיוחדת, האמנם? — הגתה בלבה מתוך צער-הנשמה — האמנם? — האמנם גלתה התפארת מישראל? — האמנם אין בנו לא יופי ולא חן ולא גאות ולא אהבת-הטבע ולא התרפקות ולא התקשרות ולא טבעיות ולא חיים? — האמנם אמת בפי הנואמים, המכריזים, שהנוטים אנו, עצמות יבשות, שעבדים אנו, שפלים ונכנעים? — כלום אין שמיתחלת מעל ראשנו? כלום אין הלב נוהה בערבי הקיץ ואין ריהם של פרחים משמח את הלב? הה, עלבון! עלבון! — היא חשה עלבון מכאיב מתוך כל הדברים האלו, כאלו פגעו בכבודה האישי, כאלו חללו את רגשותיה, כאלו לעגו לה בפניה, כאלו זלזלו בכבוד הנשים שלה, כאלו כפרו ביפיה. בחנה, בזמיה היוקדים, במאוייה הסוערים, בכליון נפשה, ברגש הגאות, המפפע ועובר היותה, בחשוקת-הרקודים שבה, בשירת-המחולות, העלוזות מחוך כל חושיה, בחורות שבה, בחרות... היא כאבה, כעסה, התמרמרה — דמיה שאגו חמס כנגד הדברים ששמעה... וכבר לא שמעה את הדברים, כי אם הציצה בפרצופים ותמהה על האנשים הללו, העומדים וחותכים דבורים ואינם יורדים ואינם מרקדים ואינם שואגים ואינם יוצאים במחול. —

שניאורסון נטל את הפלרינה שלו וירד מעל הבמה. הקהל לוח את הסופר האהוב מתוך מחיאות-כפים סוערות וקריאות: הידד! שניאורסון פסע פסיעות גסות ובראש מורס. אחריו נגרר ישפה, ואחרי שניהם – שימקין, הגברת אייזמן ראתה את שימקין המתרחק. הוא עבר על ידה ולא נפטר ממנה מתוך ברכת-שלום ואפילו את ראשו לא הרכין לה. היא כעסה עליו מאד וחשה פתאם דכדוך-הנפש. כבודה נפל בעיניה. הנה היא עומדת יחידה בין קהל הגברים וקומתה זקופה, וכל המבטים געוצים בה. בשרה נשקף דרך הבלווה וצוארה חשוף יותר מדאי, היא כבר קבלה על עצמה, שלא לחשוף את הצואר, ובכל זאת יש בה תשוקה לחשפו. אולם היא אשה כשרה. והיא עיפה לפי... לפי שהסביבה דלה מאד והמאויים דלים... ושניאורסון... אח, לא זה... לא זה! אין בו... אין בו... ובפניו של שימקין יש חוצפה... הוא חצוף... אולם מושך את הלב. יש בו גבורה. וערכה שפל מאד... היא כלה שקופה, כלה חשופה... בשעה שעבר שימקין על ידה הרתיעה את גופה לקראתו וכמעט שלא פשטה את ידה. שיינר אמר, שאני קרתנית, שאיני בת-כרך... שעדיין... עדיין... ושימקין נוהג בי קלות-ראש... ודאי גם שליט זה ינהג בי קלות-ראש... – חלף פתאום הרהור משונה במחה. לא – שנתה פתאום את דעתה – הוא ינהג בי כבוד. היא השתוקקה מאד ברגע זה לראות את פניו. ואין תמה, שהם מלגלגים לי. צדק שיינר: אני קרתנית. ומשה שלי אומר, שאני טפשית. שמשולה אני לתינוק, שהגדול מצניע חפץ בידו ומצביע לו על הקרקע. התינוק מפשפש בעיניו המשוטטות על הקרקע... גם היא מחפשת את החפץ הקרוב במקום אחר... ודוקא בין הכוכבים... כאלו הם דבריו של משה, האיש בעל הלב הטוב והמזג הנעלה. היא הלכה לו קלוסים בינה לבין עצמה, כמבקשת לפייס אותו על שהניחתו יחיד. כל השוטים עיניהם משוטטות בין הכוכבים – גם דבור זה רגיל על פיו של משה. היא חשה פתאם משטמה אל האיש הזה, המקצף בלגלוגו הקר ושקול-הדעת המתון שלו בכל שאיפה שבה, בכל רגש ומעוף. חלף גם נדנדו של הרהור: להתנקם בו בשל זה!... נבהלה מפני הרהור זה ובטלה אותו במחשבה כאלו אינו, אולם אחרי הבטול נתגלגל ההרהור בתשוקה סוערת ושוטפת עם שטף דמיה: להתהלך ברחובות שלובת-זרוע עם... עם... הלז המבוקש לא קבל עדיין צורה מפורשה, ברגע אחד קבל ופשט כמה וכמה צורות, שבתוכן היו כלולים ומעורבבים פרצופו של בן הכומר, של שימקין ושל סתם גבר, שלא ידעה את שמו.

– שלום רב, גברת אייזמן! – שמעה פתאם קול קורא בשמה. היא הציצה לאחוריה. זה היה נתן. ברגע זה עבר את מפתן האולם. – שלום עליך, ר' נתן! – השיבה הגברת אייזמן והיכה לקראתו פעמים: כשהציצה בפניו וכשהשמיעה את שמו. אחרי כן צחקה בצחוק של חדוה. היא שמחה מאד לקראת נתן, שעקרה מתוך התשוקה האסורה, הטרפה, שאינה שאינה נחנקת, ש... כן, שנחנקת בתוכה בשעה שהיא מסתכלת בפניו של אדם כשר ושמח זה, מה משונה! – תמהה פתאם – הנה הוא עומד על ידה, מצוץ לה בפניה, לתוך עיניה, ואינו מרגיש כלל בהרהוריה האטורים ואינו חושד בה כלל. והעיקר, שהוא מסתכל בפניה כדרכו תמיד, תמיד. הרי, הרי,

שאף על-פי שהיא חוטאת, מכל מקום כשרת היא, כשרה... היא חורה והציצה בפניו של נתן, יפה יפה הציצה בהם, כדי להחזיק בשמחתו ובטהרתו וכדי להטהר על ידו ולעקור מתוך הלב את... את... ועל לבה עלה זכרונו של הדרומי, זה, שלא ראתה עדיין בעיניה ושו... אולם נדמה לה, שהיא רואה את פרצופו בעיני-בשרה. היא שאלה:

— נתן, יחידי?... והיא הציצה בפניו מתוך הצצה מרובה — כמי ששואל חברו על שלישי, ההשוב לשניהם, השוב מאד.

— מה שייך יחידי? — השיב נתן אהמימות — ודאי יחידי. אהה! — קרא פתאם בקול של יאוש וספק את כפיו — אהה! אהה!

— מה היה לך? — שאלה הגברת אייזמן, שנבהלה מפני קריאת היאוש שלו. נתן השיב מרוגז:

— שניאורסון איהו? איה שניאורסון? — איננו? כבר הלך? — כבר? ולבי אמר לי, שכבר יצא, לבי נבא לי — דבר בסגנון זטוף, כאדם הבהול מאד — אני רצתי כל כך, רצתי, לבי הלם בי. אמרתי: אבוא ואציץ בפניו. כך אמרתי — וטעיתי, ואני זה ימים רבים לא ראיתיו. והן אני מתגעגע עליו מאד, עתה אחרתי. אחרתי ונעשיתי.

— ולמה אחרת, מר נתן? — שאלה הגברת אייזמן מתוך חיוך.

— למה אחרתי? למה? כלום אפשר היה שלא לאחר? באתי בשעה הקבועה, בשעה השמינית, ואחרתי — השיב נתן בקול מלא עצב — מזלי גורם. הלא זהו קוריוז, ממש קוריוז, גברת אייזמן. עומד אני מאחורי הדלת. סבבני השומרים וגרשו אותי. חכה בן-אדם — כך סהו לי — חכה עד יעבור זעם, כלומר, עד סוף הנשף, כי מקום פנוי אין, והעיקר, כך הסבירו לי, אין רשות-הכניסה ניתנת לאדם אלא אם כן כרטיס הכניסה בידו. אמרתי: אדרבא, הבולי כרטיס ותהא לי הרשות. סגרו את הדלת בפני. זו היחה התשובה. פתחתיה. אמרו לי: שלם תשלם! — אם כך הרי ענין אחר. ירדתי לכיסי והעליתי מתוכו, לא העליתי כלום. מקרה הוא... טעות היתה... קוריוז... ואני שוב מבחוק. שוב? חלילה והלילה. לא אנוב ולא אישן. את, ורשה, ורשה! למה את שוטמה אותי כל-כך ולמה את רודפת אותי ולמה את מתנקמת בי? מה רעה עשיתי לך? אני הייתי כל-כך מרוגז בשעה זו עד שהחלטתי בלבי, שלא להביא לכאן את אחי הקטן, את הצמחוני שלי. ולפי שעה ירדתי מעל המדרגות. אולם אחרי שירדתי ארבע הקומות למטה, התחרטתי מיד, כי אמרתי לעצמי: הלא אתה שוטמה קצת, הירידה למה? אדרבא, קום ועלה. אם יכניסו אותך — מוטב, ואם לאו — תרד. וכשעליתי מצאתי את הדלת סגורה. שבת ירדתי ארבע הקומות למטה ואמרתי לנפשי: אדם משונה, וגם קצת שוטה. הלא יש תקוה, יש עצה, הלא יש. לך, ברה, רוך, רוך אל הדרומי וקחהו עמך. הוא יעניק לך מכספו וגם אותו תזכה בהרצאתו של פינחסוביץ, שתהיה ודאי נפלאה, נפלאה? וכי לא כך? — ודאי, את הדרומי לא מצאתי בחדרו, איננו. ובחדר חשכה. ומדלקת של ברזל אין בכיסי. ואילו היחה מדלקת, הרי אין בנוין, אני אקנה לי מדלקת, אקנה — קרא נתן בקול. — ודאי אקנה. ותיכף ומיד נחברר לי, שעשיתי מעשה של שטות גמורה. ממש קוריוז!

הן הדרומי איננו בביתו, איננו ולמה לא הלכתי מיד אל חדרן של מלכה בת אברהם ושל כחולת-העיניים? הלכתי, באתי, עמדתי מבחוץ כלפי החלון, ישר כלפי החלון, אין אור, אם אין אור, הרי אין איש. התחמקתי. ודוקא ברחוב פגעתי בדרומי, ברחוב המלכים. תחלה היה מתהלך ברחוב הסנטורי, ברחוב הברזל, בשדויות ירושלים. מתשוטט הוא בחור דגן. מכלל, שאין העיניים שמחים כלל וכלל. ואולי, אדרבא. אולי, הבה נלך אל הנשף, מר שליט! - אמרתי לו. אולי נסור למעונה של היפהפיה שלך! - השיב הוא. הוא ודאי נתכוון אל הגברת אייזמן. שעה קלה הייתי חוכך בדעתך, חוכך. אולם אני אמרתי לו: ושניאורסון? הן אני מתגעגע על שניאורסון! - הן חשקה נפשי לראות את פניו של שניאורסון! - ואולי, אומר אני, גם היפהפיה הלכה אל הנשף. אולי, הן הוא נתכון אל הגברת אייזמן, ולא אל היפהפיה כחולת-העיניים. ודאי, ואם כן, אנו הולכים? - שואל אני, והוא בשלו. אמרתי לי: ילך לו כל אדם לדרכו, במקום שאתה מוצא שני אנשים, שם אתה מוצא שני רצונות, ואולי יותר משנים, יותר, הרבה יותר. והוא מתשוטט לו, הסקפטיקן, ברחובות ואני - אל הנשף. ואולי גם מר שליט ילוח לי? - כן, הוא נלוח. אנו עולים, הדלת פתוחה, אני כמעט פתוחה, הוא מתחמק לו, רץ, רץ, יורד מעל המדרגות בבחילה. סקפטיקן שכמותו. ושניאורסון איננו? - אהה! - ונפשי חשקה כל כך לראות את פניו המזהירים, הן הם כפני מלאך! - קרא נתן בשמחה ופניו הזהירו - אני אהבו. הלא אני אהבו, אני, אחד מאלפי אלפים קוראיו, אני, נתן, יהודי סתם, יהודי קטן, אהב אותו, אני מעריצו.

הוא איננו? כבר הלך?

- ואני ראיתי היום את שניאורסון - אמרה הגברת אייזמן.

- נו, מה? - אח, מה טוב! הגברת ראתה בעיניה את שניאורסון? - שאל נתן מתוך השתוממות והערצה.

- לא רק ראיתיו, כי אם גם זכיתי לעמוד לפניו. הוא בא אתי גם בדברים - השיבה הגברת אייזמן מתוך גאות מסותרה.

- האמנם? האמנם? - קרא נתן מתוך התלהבות - ומה שניאורסון בעיניה של הגברת? מה הוא? -

- הכזה הוא? - גלתה לבסוף בפני נתן את רחשי-לבה, שהיו טמירים כל הערב - הכזה הוא שניאורסון? ואני סבורה הייתי... בשעה שקראתי את ספריו הנעלים... אני הייתי משערת בדמיוני... - אח, לא כך, לא כך... - אמרה מתוך קובלנא.

נתן הציץ בפניה מתוך תמהון גדול. הוא נעץ בפניה מבט מטומטם המביע צער. הוא שאל:

- כלומר? - אה? מה? כלומר? -

- הגברת נכונה ללכת? - נשמע קולו של שיינר, שנגש אל הגברת אייזמן, כשהוא מעסה בידו פסת הגליון של העתון הלוועזי, שקבל משניאורסון. - אין מר שיינר מכיר את ר' נתן? - שאלה הגברת אייזמן וחיכה בשעה שהזכירה את השם נתן.

— הגברת נכונה ללכת? — שאל שיינר ותקע את כפו לנתן בשתיקה ומתוך בטול.

— אה, כן. בבקשה — הלא מר נתן ודאי אינו נ"וה אלינו. הן הוא בא לפני רגעים אחדים — אמרה הגברת אייזמן, שפחדה מפני שיינר, שלא יכעס עליה, אם ילוה אליהם גם נתן.

— לא, אדרבא, גם אני הולך! — אמר נתן.
אולם הגברת אייזמן עשתה את עצמה כאלו אינה שומעת. היא תקעה את כפה לנתן, שהציץ בה מתוך מבט של צער ופנים תמהים.

— מה בידו? — שאלה את שיינר, כדי להעסיק את עצמה בדברים בפניו של נתן.

— זו היא, כנראה, פסת־ניר של עתון — אמר נתן.
— זו היא פסת־ניר של עתון לועזי, ששניאורסון הביא לי היום — השיב שיינר בגאות, כשהוא מציץ בפניו של נתן ומכוון את דבריו כלפי האיש הזה, שתקע לו לפני רגעים את כפו מתוך בטול גמור — עתון לועזי מפורסם הדפיס מאמר גדול על ספרות ישראל. ביחוד מתעכב כותב המאמר על הבקרת העכרית... הרבה הוא מטפל בי, עבדכם... בקצור, לא כלום, דברים בטלים,

וכדי להשחבה בפני הגברת אייזמן, שמוזלזל הוא בדברי־קלוסים כאלו, הכניס את פסת־הניר בין שיניו, כססה עד שפלטה.

— הגברת הולכת? — שאל שיינר ונענע בראשו לקראת נתן לסימן של פרדה.
— גם אני... גם אני... — הכריז נתן. אולם הגברת אייזמן תקעה לו בבהלה את כפה ואמרה:

— שלום למר... ואמור שלום למר... לחברך...! סור נא, מר נתן, לביתנו! — אמר... אמר... שלום — קרא נתן, ששמח מאד בשל שליט, שאשה ימפהיה זו אומרת לו שלום — אני אמר לו שלום בשמך והוא יאה שמח מאד.

— כך... כך... שלום... ל... מר... — אמר שיינר מתוך סרקסמוס, אחרי שיצאו בשתיקה את האולם וירדו מעל המדרגות ופסעו על־פני הרחוב שעה קלה מתוך שתיקה מרוגזה — מי זה היפהפה, שזכה לכבוד כזה?

— זהו דבר של סוד! — השיבה הגברת אייזמן בצורה של הלצה, ומתוך קוליה בצבצה חדוה. שמיעתו החדה של שיינר קלטה בת־קול זו של חדוה, של חדוה ממין אחר, וארס של משטמה פעפע בלבו. הן, זו היתה חדוה ממין אחר, חדות־האזשר, חדות העלומים, חדוה שנולדה בעקב זהרוריה הראשונים של אהבה חדשה, אהבה משוערת, המעולפת עדיין בדמיון, אהבה אסורה, כפרי־בטן שלא בהיתר וכפרפוריו של פרי־בטן מתוקים פרפוריה, אהבה ראשונה, המופיעה לאשה בוגרת בהיסח הדעת, מתוך כמיהה טמירה ולא מתוך תקוה ברורה, ואחרי שנתנה את חסדיה הראשונים לאחר, לזר, ומפני כך כלולים באהבה מאוחרת זו רחמים על זה המשומר והרצוי, בהילות־אהבה, בקשת־סליחה ושמחה גדולה על אבדה שנמצאה, על נעורים, שהיו נרדמים ולא כלו עדיין בתהלוכה... כזה היה רגש החדוה, שהיה תוסס בשעה זו בלבה של הגברת אייזמן.

והיא עדיין לא ראתה בעיניה אותו – אולם היא היתה בטוחה בו והוא לא ילעג לה: גם בזה היתה בטוחה. והוא אינו שפל בעיניו. ואם תשיח לו, שהיא אינה גרה תחת השמים, שיש בה גאות, שיש בה חרות, שהיא כמהה אל התפארת ואף המחולות, הוא לא יהא מלגלג לה – וגם הוא מחפש את נתיבו בין הכוכבים... כמוה... כך הגתה בלבה הגברת אייזמן, כשהיא צועדת דמומה על-ידו של המבקר שיינר בשעה השתים עשרה בלילה. היא צעדה לאטה ומתוך בטחה והמבקר שיינר פסע פסיעות גסות והקיש במקלו נקישות קולניות על אבני המרצפת, כמתכוון להפריע את הרהוריה הדמומים ולהשתק בפסיעותיו את קול פסיעותיו של הדבר החדש, המשוער, הבא – הוא שנא את יפיה של אשה זו. הוא קנא את קנאת-בעלה, כגואל-הדם, לכל האחרים... ולשניאורסון, זקן אשמאי זה, ולחרזן. הן היא נראית תמיד כמוזמנת – הרהר בלבו מתוך נקמה, כמשתדל להטיל בה וזהמא.

– למה שותק אדוני כל-כך? – שאלה הגברת אייזמן, כשהרגישה פתאם לאור הירח בפניו הזעפניים, שהביעו שתיקה עקשנית, דוקרת. היא נבהלה פתאם מפני פרצופו של אדם זה. רק עכשיו עמדה על הרגשה זו של פחד, שהפרצוף הזה מכניס תמיד לתוך לבה. היה בפרצוף זה מעין תוכחה חריפה כלפי עיקר אחד שבה, כלפי השטות או חטא טמיר שבה. היה בפרצוף זה מעין זלזול קשה בהיותה. היא נבהלה מפני הפרצוף הגרום, הכתום-כחול והשתקני הזה. אולם יחד עם זה היא חשה פתאם בשפלותה. היא חשה פתאם בגיחוך שבהרהוריה, בדבר-מה אוילי והבלי שבה...

שיינר לא השיב כלום. בשעה זו הגיעו עד קרן רחוב-המלכים, לא רחוק מבית-דירתה של הגברת אייזמן, בקש שיינר לעלות לרחוב-המלכים, אולם היא יבה את ידה בזרועו והטתה אותו אל הצד, לרחוב הסנטורי, – למה שותק כל כך מר שיינר? – אמרה מתוך תחנונים בקולה, כשירה לא וזה מורעו.

רק עתה נתרכך קצת לבו של שיינר, הוא השיב לקוניה:

– אני נוטה לשנה – אמר, בכדי להטעיט לה, שהוא כבר רצה להפרד ממנה ואינו מתהלך ברחוב הסנטורי אלא לטובתה.

– הבט, הנה הירה! – אמרה הגברת אייזמן מתוך סנטימנטליות.

– אין ספק! – העיר שיינר.

ושוב הלכו דמומים.

– הגברת הוגה וראי בשניאורסון! – אמר שיינר אחרי דממה ממושכה ונתכוון לשימקין.

– אני מההרת... אני מההרת – נתכונה הגברת אייזמן לגלות משהו של אמת וחנקה אותו מיד – אני מתהרת בענין אחד... ב... באשתו של שניאורסון – אשה זו מה טיבה? –

– היא אשה – השיב שיינר

– כתם? –

– כך

— והיחוסים? ... מתכונת אני... גאון כשניאורסון... לא זה... הן יש לנו ספק עם אדם, שהוא משכמו ולמעלה — חזרה הגברת אייזמן על דבריו של שימקין — עם אדם, שהוא יוצא מן הכלל... אדם כזה ו... אשה סתם... מענין לדעת את היחוסים...

— כלום מרגל אני? — השיב שיינר ברעל.

— אח, לא זה... לא לזה נתכונתי — שקרה הגברת אייזמן, אף על-פי שבאמת לכך נתכונה — לא לזה... בכלל... עט, דברי שטות — אמרה בנוסח הרגיל של שיינר — שור נאי, מר שיינר, שור — הוסיפה מתוך התעוררות של חדות והצביעה על הירח — מה נאה... מה...

— ככסוי קדרה! — אמר שיינר.

— למה מתחפש הוא מר שיינר? — אמרה מתוך תרעומות קלילה — הן גם הוא אוהב יופי... אוהב... שור נאי... הירח יקר הולך... בלילות כאלו... בלילות קיץ כאלו...

— בלילות כאלו אשרי מי שנחור מתוך שנתו! —

— מר שיינר מלשין על עצמו... הוא מתחפש — דברה מתוך התרגשות — הוא מתחפש — וזוהי גדולתו... ואולי גם כהו — השמיעה מתוך גניחה — אני איני יודיית להתחפש... אפי איני יכולה להסתיר את דרכי — אני... אני... — אולם השקר שטף אותה מיד כגל והיא דברה — מובן, לא עכשיו... עכשיו — מה אני? — מה? — היו ימים... ימים שחלפו לבלי שוב... כמים חלפו... ואולי חלפו בתהו... לא כפי שצריך היה... היו ימים... בלילות כאלו הייתי משתגעה... הייתי מתגנבת בדמי-הלילה מתוך חדרי ורצה יחפה על פני הככר הרחב שעל-ידי ביתנו... הייתי עומדת על יד האכסדרה ושוחה את געגועי לשכרה... הייתי רצה, רצה... שכורת-אהבה... חולת-אהבה... אני אהובת ההויה... אני כלתו של הקדוש-ברוך-הוא... אני אהובתו של כל המין האנושי... הייתי רצה, רצה... רצה לקראת הלבנה, לקראת הכוכבים, לקראת העננות השטות... וצופה בעננות... וצופה ומעיינת בהן... וצופה... ומחכה למין דבר, שיגלה אלי עם העננות הקלות, הזכות, השטות... בין הכוכבים הייתי מהפשת את נתיבי... הייתי בטוחה... היה דבר, שבטוחה הייתי בו... ואף על פי שהדבר הזה לא היה אלא מעורפל בדמיון ומשוער ורחוק, אולם, אולם קרוב היה, ברור היה וודאי יותר מקרקע האדמה, שרגלי דרכו עליה, יותר מבשר גופי, מכתלי הבתים ומידי ומרגלי... היו ימים... לא עכשיו... עכשיו יבש המעין... יבש... אני — לא אני! — לא!... — הרי הבית! — הפסיק פתאום את דבריה שיינר, שהטה אותה שלא מדעתה אל רחוב-המלכים וכבר משך בפעמון השער. השוער פתח את השער מתוך תלונה בלתי-ברורה, מתוך הריקה ומתוך שעול. זו היתה הודאיות של עכשיו. הגברת אייזמן הושיטה לשיינר את ידה מתוך ראש כבוש. היא התבישה להציץ בפניו. היא פסעה בבהלה כבורחת ממנו.

וכשנכנסה לתוך חדר-המטות מצאה את האיש בעל המזג הנעלה, כשהוא מגמגם ונחור מתוך שנתו. לקול פסיעותיה נעצר ושאל מתוך נמנום:

— בתיה, את היא? —

היא התלבטה במטתה שעה מרובה. ניט'ה השנה מעיניה. גוש גדול של פרצופים, ענן דבורים הקיף אותה. ערפל במחה. בקשה לזכור פתגם אחד, אמרה שהיא מדבריהם של הנואם ושל המתוכחים — ולא יכלה. רק דבור אחד להט בתוך מחה:

— יש עסיסים כאלה, מוקדי עסיסים, הבאים לידי תסיסה...
היא הפשילה מעל עצמה את השמיכה מפני החום הלוהט, שצרב את גופה. היא התפללה, שיקלפו מעליה כשמיכה זו גם את עורה, שלא יכול לעצר תחתיו את שפעת העסיסים המתפרצים.
היא התמתחה מלא-קומתה לארכה של המטה.